

FÓKUSZBAN: SZÍNIKRITIKUSOK DÍJA

- 2 Színkritikusok díja 2015/2016
Bóta Gábor, Csáki Judit, Csizner Ildikó, Dömötör Adrienne, Gabnai Katalin, Herczog Noémi, Jászay Tamás, Kállai Katalin, Karsai György, Kovács Bálint, Kovács Dezső, Miklós Melánia, Nánay István, Papp Tíme, Proics Lilla, Stuber Andrea, Szűcs Mónika, Török Ákos, Turbuly Lilla, Urbán Balázs, Zappe László
- 20 Szabó István: A Színkritikusok díjáról szociológusszemmel

SZÍNHÁZAK, PORTRÉK

- 21 Urbán Balázs: Válaszúton?
A Nemzeti Színház 2015/16-os évadja (1. rész)
- 24 Kovács Natália: Polgári és intellektuális
Örkény István Színház 2015/2016
- 26 Hamvay Péter: Kinek éri meg a Centrál Színház eladása?
- 28 Szűcs Mónika: Gyerekszínházi kínálat Budapesten
- 31 Fuchs Lívia: Egy évad hordaléka
Fókuszban a Magyar Nemzeti Balett

FESZTIVÁLOK ÉS VITÁK

- 35 Ennyi elég?
Határon túli magyar színházak Magyarországon. Gáspárik Attila, Czajlik József, Kelemen Kinga, Parászka Miklós, Nánay István
- 39 Neked így jó?
Milyen volna az ideális független fesztivál? Jászay Tamás, Szabó Réka, Szabó György, Herczog Noémi, Horváth Csaba
- 42 Nagy András: A négyszáz éves kamasz
A XII. Shakespeare Fesztivál Gyulán

INTERJÚ

- 45 Sardar Tagirovsky: Körülöttem a világ
Györfi Kata beszélgetése

KÖNYV

- 48 Tarján Tamás: Életre szóló nyom
A második életmű – Székely Gábor és a színházcsinálás iskolája

ZSÁMBÉK

- 50 Stuber Andrea: Ne csinálja ő a mindent
Szálinger Balázs: Köztársaság
- 52 Rádai Andrea: Magyarnak lenni: semmi és minden
Magyar – temesvári Csiky Gergely Állami Magyar Színház és szabadkai Kosztolányi Dezső Színház – Zsámbéki Színházi Bázis
- 56 Szántó Judit (1932–2016)

Címlapon Trill Zsolt a Galileiben (Nemzeti Színház). Fotó: Schiller Kata. Hátsó borító: Falling Angels (Nemzeti Balett). Fotó: Pályi Zsófia. Belső borítók: Kohlhaas (Hegymegi Máté rendezése). Fotó: Mészáros Csaba. Magyar (Urbán András rendezése). Fotó: Ilovsky Béla

Előfizetésben terjeszti a Magyar Posta Zrt. Postacím: 1900 Budapest

Előfizetésben megrendelhető az ország bármely postáján, a hírlapot kézbesítőknel, www.posta.hu WEBSHOP-ban (<https://eshop.posta.hu/storefront/>), e-mailen a hirlapelofizetes@posta.hu címen, telefonon a 06-1-767-8262 számon, levélben a MP Zrt. 1900 Budapest címen.

Külföldre és külföldön előfizethető a Magyar Posta Zrt.-nél: www.posta.hu WEBSHOP-ban (<https://eshop.posta.hu/storefront/>), 1900 Budapest, 06-1-767-8262, hirlapelofizetes@posta.hu

SZÍNIKRITIKUSOK DÍJA

2015/2016

Nagy Ervin A bajnokban. Horváth Judit felvétele

A legjobb új magyar dráma: Pintér Béla: A BAJNOK

A legjobb előadás: A NYUGALOM (Marosvásárhelyi Nemzeti Színház Tompa Miklós Társulat, rendezte: Radu Afrim)

A legjobb rendezés: GALILEI ÉLETE (Nemzeti Színház, rendezte: Zsótér Sándor)

A legjobb kommersz előadás: MA ESTE MEGBUKUNK (Centrál Színház, rendezte: Mark Bell)

A legjobb független színházi előadás: KOHLHAAS (Zsámbéki Színházi Bázis, Szkéné Színház és MASZK Egyesület, rendezte: Hegyegi Máté)

A legjobb gyerek- és ifjúsági előadás: AZ IDŐNK RÖVID TÖRTÉNETE (győri Vaskakas Bábszínház és ESZME, rendezte: Hoffer Károly)

A legjobb női főszereplő: TENKI RÉKA (*Egyasszony*, Orlai Produkciós Iroda és FÜGE Produkció)

A legjobb férfi főszereplő: TRILL ZSOLT (*Galilei élete*, Nemzeti Színház)

A legjobb női mellékszereplő: CSOMBOR TERÉZ (*Macska a forró bádogtetőn*, kecskeméti Katona József Színház)

A legjobb férfi mellékszereplő: TASNÁDI BENCE (*Az Olaszliszkai*, Katona József Színház)

A legjobb díszlet: LÁTSZATÉLET (Proton Színház és Trafó Kortárs Művészetek Háza, tervezte: Ágh Márton) és A NYUGALOM (Marosvásárhelyi Nemzeti Színház Tompa Miklós Társulat, tervezte: Adrian Damian)

A legjobb jelmez: ÚRHATNÁM POLGÁR (sepsiszentgyörgyi Tamási Áron Színház, tervezte: Bajkó Blanka Alíz)

A legjobb színházi zene: MESÉL A BÉCSI ERDŐ (Örkény Színház, Kákonyi Árpád)

A legígéretesebb pályakezdő: KOVÁCS D. DÁNIEL

Különdíj: SÓVIRÁG (Tünet Együttes, rendezte: Szabó Réka)

HARMINCHETEDIK ALKALOMMAL ADTUK ÁT AZ ELMÚLT ÉVAD LEGKIEMLEKEDŐBBNEK ÍTÉLT TELJESÍTMÉNYEIÉRT A SZÍNKRITIKUSOK DÍJÁT. Egy ilyen nagy múltú díj nem egyszerű eset. Sem folytatni nem könnyű, sem megváltoztatni, sem megszüntetni. A világ egyre változik, vele változik a színház és a színész, férfi, nő, de még a kritikus meg a kritika is.

A színikritikusok díjának metódusa azonban ma is ugyanaz: az évad végeztével a kritikuscéh tagjai kitöltik a szavazólapot, mely alkotókat és alkotásokat tartották a legtöbbre az elmúlt szezonban. Az első hely három pontot ér, a második kettőt, a harmadik egyet. Így alakul ki az összpontszámból a végeredmény. Nyáron közzétettük a „várományosok”, vagyis a dobogósok listáját. Hogy ki kapta a legtöbb pontot, az a széles közönség számára is nyilvános Színikritikusdíj-átadó ünnepségen derült ki, szeptember 21-én a Budapest Bábszínházban. Ekkor adtuk át az életműdíjat is, Székely Gábor rendezőnek, aki életműdíjasaink sorában a hatodik.

Ami a kategóriák győzteseit illeti: különböző ízlésű, világlátású, elfogultságú, elfogulatlanságú, sokat látott kritikusok véleményéből kerekedett ki a legjobbak listája. Az első helyezetteknek jár a díj, amely díj minden kétséget kizáróan szakmai és független. Nincs mögötte sem állam, sem intézmény. Mindössze egy önerőből működő szakmai egyesület.

Idén 21 kritikus tudott vállalkozni a voksolásra, legalább 90 bemutató megtekintése után. Mivel a szakkritika felülete és anyagi finanszírozása mindegyre csökken, így kinek-kinek személyes erőfeszítése, egyéni kalandtúrája a kritikusi praxis és a szavazóképeség fenntartása. Szerencsére van jó néhány színház, amely tiszteletjeggyel, vidéki, határon túli utaztatással, elszálasolással támogatja a munkánkat és a tájékozódásunkat. Ez nagy segítség a kritikusdíj mind küzdelmesebb életben tartásában.

A szavazólapokon 104 színház/társulat 176 produkciója található meg, ami messze magasabb szám a tavalyinál, és például a legjobb előadás kategóriájában igen nagy szórást eredményezett. 22 dráma/színepi szöveg kapott voksot, 113 színész, több mint 50 tervező, 22 zeneszerző és 32 pályakezdő. A szavazólapokból kiolvasható, hogy a Katona József Színháznak rendkívül erős évada volt a tavalyi: 115 voks esett a különböző produkcióira. A szavazatok alapján egyébként a *Kohlhaas* volt a legkiemelkedőbb bemutató: összesen 45 voksot adtak le rá a kritikusok, több kategóriában. Ugyanakkor mindig akadnak nagy vesztesek is: Pass Andrea *Napraforgója* például sok szavazatot kapott ugyan, de egyik kategóriában sem került az első háromba, a várományosok közé. *A te országod* számos voksa is „elveszett”, s nem jutott végül díjhoz a budaörsi *Liliomfi* sem, pedig nem egy kategória élmezőnyében szerepelt.

Két határon túli színház produkciója három díjat vihetett haza – ilyen arányú képviselőnkre még nem volt példa a díj történetében. Vidéki színházhoz ezúttal egy (vagy másfél) díj köthető. A legjobb független előadás kategória átgondolására készített eredmény, hogy független színházi produkció alkotóinak jutott a legjobb női alakításnak és a legjobb díszletnek járó elismerés, valamint a különdíj is. A korábbi legjobb zenés/szórakoztató előadás kategória nevét legjobb kommersz előadásra változtattuk, elsősorban a szavazók orientálása céljából. De lehet, hogy még nem találtuk meg a ráillő kifejezést és a beleillő produkciókat.

Úgy tartjuk, hogy a színikritikusok díjára, erre a szakmai elismerésre szükség van. Ezért köszönetet mondunk mindenkinek, aki valamilyen módon évről évre hozzájárul. Köszönet a szavazóknak, a díjátadó est támogatóinak és szereplőinek, a Színházi Kritikusok Céhe pártoló tagjainak és mindenekelőtt a színházi alkotóknak, akiket nézhetünk és díjazhatunk.

Jászay Tamás, Stuber Andrea (szavazatszámmlálók)

BÓTA GÁBOR

Népszava

A legjobb új magyar dráma/színepi szöveg: Péterfy-Novák Éva: EGYASSZONY – Jeli Viktória és Tasnádi István: KETTŐS:JÁTÉK – Szijártó Tímea-Aletta: AZ ESET

A legjobb előadás: LILIAMFI (budaörsi Latinovits Színház, rendezte: ifj. Vidnyánszky Attila) – A BAJNOK (Katona József Színház, rendezte: Pintér Béla) – AZ ESET (nagyváradai Szigligeti Színház, rendezte: Sardar Tagirovsky)

A legjobb rendezés: MESÉL A BÉCSI ERDŐ (Örkény Színház, rendezte: Bagossy László) – GALILEI ÉLETE (Nemzeti Színház, rendezte: Zsótér Sándor) – LEAR KIRÁLY (Radnóti Színház, rendezte: Alföldi Róbert)

A legjobb kommersz előadás: MA ESTE MEGBUKUNK (Centrál Színház, rendezte: Mark Bell) – VIRÁGOT ALGERNONNAK (Játékszín, rendezte: Horgas Ádám) – MINDENT ÉVÁRÓL (Orlai Produkciós Iroda, rendezte: Pelsőczy Réka)

A legjobb független színházi előadás: FÁCÁNTÁNC (Pintér Béla és Társulata, rendezte: Pintér Béla) – SÓVIRÁG (Tünet Együttes, rendezte: Szabó Réka) – EGYASSZONY (Orlai Produkciós Iroda és FÜGE Produkció, rendezte: Paczolay Béla)

A legjobb gyerek- és ifjúsági előadás: AZ IDŐNK RÖVID TÖRTÉNETE (győri Vaskakas Bábszínház és ESZME, rendezte: Hoffer Károly) – KETTŐS:JÁTÉK (Kolibri Színház, rendezte: Vidovszky György) – ÉDEN FÖLDÖN (Nemzeti Színház, rendezte: Bozsik Yvette)

A legjobb női főszereplő: CSÁKÁNYI ESZTER (*Fácántánc*, Pintér Béla és Társulata) – MONORI LILI (*Látszatélet*, Proton Színház és Trafó Kortárs Művészetek Háza) – TROKÁN NÓRA (*Macska a forró bádogtetőn*, kecskeméti Katona József Színház)

A legjobb férfi főszereplő: STOHL ANDRÁS (*Istenítélet*, Vígszínház) – ÖTVÖS ANDRÁS (*Sirály*, Katona József Színház) – LÁSZLÓ ZSOLT (*Lear király*, Radnóti Színház)

A legjobb női mellékszereplő: TÖRŐCSIK MARI (*Galilei élete*, Nemzeti Színház) – CSÍKY IBOLYA (*Az eset*, nagyváradai Szigligeti Színház) – CSOMBOR TERÉZ (*Macska a forró bádogtetőn*, kecskeméti Katona József Színház)

A legjobb férfi mellékszereplő: PÁLFFY TIBOR (*Vízkereszt, vagy mire vágytok*, sepsiszentgyörgyi Tamási Áron Színház) – LUKÁTS ANDOR (*Egy fenékkal két lovat*, Orlai Produkciós Iroda) – DERZSI DEZSŐ (*Úrhatnám polgár*, sepsiszentgyörgyi Tamási Áron Színház)

A legjobb díszlet: LÁTSZATÉLET (Proton Színház és Trafó Kortárs Művészetek Háza, tervezte: Ágh Márton) – MA ESTE MEGBUKUNK (Centrál Színház, tervezte: Nigel Hook és Barkovics Zoltán) – NYOMORULTAK (Madách Színház, tervezte: Kentaur)

A legjobb jelmez: AHOGY TETSIK (Katona József Színház, tervezte: Horváth Jenny) – MARIE ANTOINETTE (Budapesti Operettszínház, tervezte: Füzér Anni) – III. RICHÁRD (Maladype Színház, tervezte: Benedek Mari)

A legjobb színházi zene: ISTENÍTÉLET (Vígyszínház, Kovács Márton) – AHOGY TETSIK (Katona József Színház, Keresztes Tamás) – KÖD UTÁNAM (Örkény Színház, Kovács Márton)

A legígéretesebb pályakezdő: KOVÁCS D. DÁNIEL rendező (*Haramiák*, Vígyszínház) – HOFFER KÁROLY színész, tervező, rendező (*Az időnk rövid története*, Vaskakas Bábszínház és ESZME) – VE-CSEI H. MIKLÓS színész, dramaturg (*Liliomfi*, budaörsi Latinovits Színház)

Különdíj: ORLAI TIBOR, produceri tevékenységéért – HOFFER KÁROLY, *Az időnk rövid története* (győri Vaskakas Bábszínház és ESZME) bábjaiért – HALÁSZ PÉTER, *A walkür* (Magyar Állami Operaház) vezényletéért

CSÁKI JUDIT

Revizor, 168 óra

A legjobb új magyar dráma/színpadai szöveg: Pintér Béla: A BAJNOK – Zabezsinszkij Éva, Schilling Árpád és a szereplők: A HARAG NAPJA – Kleist, Gábor Sára és Hegyemegi Máté: KOHLHAAS
A legjobb előadás: ISTENÍTÉLET (Vígyszínház, rendezte: Mohácsi

János) – MESÉL A BÉCSI ERDŐ (Örkény Színház, rendezte: Bagossy László) – A BAJNOK (Katona József Színház, rendezte: Pintér Béla)

A legjobb rendezés: LEAR KIRÁLY (Radnóti Színház, rendezte: Alföldi Róbert) – A HARAG NAPJA (Krétakör és Trafó Kortárs Művészetek Háza, rendezte: Schilling Árpád) – MOLIÈRE: TARTUFFE (tatabányai Jászai Mari Színház, Népház, rendezte: Szikszai Rémusz)

A legjobb kommersz előadás: MA ESTE MEGBUKUNK (Centrál Színház, rendezte: Mark Bell) – LILIOMFI (budaörsi Latinovits Színház, rendezte: ifj. Vidnyánszky Attila) – NŐK AZ IDEGŐSZ-SZEOMLÁS SZÉLÉN (Budapesti Operettszínház, rendezte: Réthly Attila)

A legjobb független színházi előadás: KORRUP SCHÖN (TÁP Színház, rendezte: Vajdai Vilmos) – ÁT AZ INGOVÁNYON (k2 Színház, rendezte: Ascher Tamás) – KOHLHAAS (Zsámbéki Színházi Bázis, Székény Színház és MASZK Egyesület, rendezte: Hegyemegi Máté)

A legjobb gyerek- és ifjúsági előadás: KETTŐS:JÁTÉK (Kolibri Színház, rendezte: Vidovszky György) – AZ IDŐNK RÖVID TÖRTÉNETE (győri Vaskakas Bábszínház és ESZME, rendezte: Hoffer Károly) – KÉKSZIGET (Kerekasztal Színházi Nevelési Központ, rendezte: Kárpáti István és Kárpáti Péter)

A legjobb női főszereplő: MONORI LILI (*Látszatélet*, Proton Színház és Trafó Kortárs Művészetek Háza) – TENKI RÉKA (*Egyasszony*, Orlai Produkciós Iroda és FÜGE Produkció) REZES JUDIT (*A bajnok*, Katona József Színház)

A legjobb férfi főszereplő: STOHL ANDRÁS (*Istenítélet*, Vígyszínház) – BÁNYAI KELEMEN BARNA (*A nyugalom*, Marosvásárhe-

A nyugalom. Adi Bulboaca felvétele

lyi Nemzeti Színház Tompa Miklós Társulat) – POROGI ÁDÁM (*Hamlet*, kecskeméti Katona József Színház)

A legjobb női mellékszereplő: SODRÓ ELIZA (*Lear király*, Radnóti Színház) – LÁNG ANNAMÁRIA (*A harag napja*, Krétakör és Trafó Kortárs Művészetek Háza) – JORDÁN ADÉL (*A bajnok*, Katona József Színház)

A legjobb férfi mellékszereplő: RUDOLF PÉTER (*Nem félünk a farkastól*, Centrál Színház) – KÖLES FERENC (*A párnaember*, Radnóti Színház) – BEZERÉDI ZOLTÁN (*A bajnok*, Katona József Színház)

A legjobb díszlet: LÁTSZATÉLET (Proton Színház és Trafó Kortárs Művészetek Háza, tervezte: Ágh Márton) – A NYUGALOM (Marosvásárhelyi Nemzeti Színház Tompa Miklós Társulat, tervezte: Adrian Damian) – KOHLHAAS (Zsámbéki Színházi Bázis, Szkéné Színház és MASZK Egyesület, tervezte: Fekete Anna)

A legjobb jelmez: ISTENÍTÉLET (Vigszínház, tervezte: Remete Krisztina) – RAJONGÓK (székesfehérvári Vörösmarty Színház, tervezte: Zoób Kati) – HAMLET (kecskeméti Katona József Színház, tervezte: Mocsár Zsófia)

A legjobb színházi zene: MESÉL A BÉCSI ERDŐ (Örkény Színház, Kákonyi Árpád) – LILÍOMFI (budaörsi Latinovits Színház, Kovács Adrián) – A TERECSKE (Kőszegi Várszínház, Némedi Árpád)

A legígéretesebb pályakezdő: SODRÓ ELIZA színész (szombathelyi Weöres Sándor Színház, Radnóti Színház) – DOMOKOS ZSOLT színész (*Át az ingoványon; Röpülj, lelkem!*, k2 Színház) – HEGYMEGI MÁTÉ rendező (*Kohlhaas*, Zsámbéki Színházi Bázis, Szkéné Színház és MASZK Egyesület)

Különdíj: –

CSIZNER ILDIKÓ

Critikai Lapok

A legjobb új magyar dráma/színvadi szöveg: Pintér Béla: A BAJNOK – Mikó Csaba: APÁTLANOK, OFFROAD – Borbély Szilárd: AZ OLASZLISZKAI

A legjobb előadás: MESÉL A BÉCSI ERDŐ (Örkény Színház, rendezte: Bagossy László) – SIRÁLY (Katona József Színház, rendezte: Ascher Tamás) – BOLONDOK TÁNCA (szabadkai Népszínház Magyar Társulat, rendezte: Sebestyén Ábá)

A legjobb rendezés: GALILEI ÉLETE (Nemzeti Színház, rendezte: Zsótér Sándor) – A PÁRNAEMBER (Radnóti Színház, rendezte: Szikszai Rémusz) – TÚL ZAJOS MAGÁNY (nyíregyházi Mórincz Zsigmond Színház, rendezte: Ivo Krobot)

A legjobb kommersz előadás: BUBORÉKOK (nagyváradai Szigligeti Színház, rendezte: Novák Eszter) – MA ESTE MEGBUKUNK (Centrál Színház, rendezte: Mark Bell) – NŐK AZ IDEGŐSSZEOMLÁS SZÉLÉN (Budapesti Operettszínház, rendezte: Réthly Attila)

A legjobb független színházi előadás: KOHLHAAS (Zsámbéki Színházi Bázis, Szkéné Színház és MASZK Egyesület, rendezte: Hegyemi Máté) – A TE ORSZÁGOD (Forte Társulat és Trafó Kortárs Művészetek Háza, rendezte: Horváth Csaba) – NAPRAFORGÓ (FÜGE Produkció, rendezte: Pass Andrea)

A legjobb gyerek- és ifjúsági előadás: AZ IDŰNK RÖVID TÖRTÉNETE (győri Vaskakas Bábszínház és ESZME, rendezte: Hoffer Károly) – A CSÚNYA KACSA (HOPPart Társulat és győri Vaskakas Bábszínház, rendezte: Tengely Gábor) – KETTŐS:JÁTÉK (Kolibri Színház, rendezte: Vidovszky György)

A legjobb női főszereplő: FÜR ANIKÓ (*Mesél a bécsi erdő*, Örkény Színház) – FULLAJTÁR ANDREA (*Sirály*, Katona József Színház)

– TROKÁN NÓRA (*Macska a forró bádógtetőn*, kecskeméti Katona József Színház)

A legjobb férfi főszereplő: NAGY ZSOLT (*Kohlhaas*, Zsámbéki Színházi Bázis, Szkéné Színház és MASZK Egyesület) – LÁSZLÓ ZSOLT (*Lear király*, Radnóti Színház) – TRILL ZSOLT (*Galilei élete*, Nemzeti Színház)

A legjobb női mellékszereplő: CSOMÓS MARI (*Lear király*, Radnóti Színház) – TÖRŐCSIK MARI (*Galilei élete*, Nemzeti Színház) – PÉTER KATA (*Istenítélet*, Vigszínház)

A legjobb férfi mellékszereplő: MÁTÉ GÁBOR (*Sirály*, Katona József Színház) – GÁLFFI LÁSZLÓ (*Mesél a bécsi erdő*, Örkény Színház) – PÁLFFY TIBOR (*Vízkereszt, vagy mire vágytok*, sepsiszentgyörgyi Tamási Áron Színház)

A legjobb díszlet: MESÉL A BÉCSI ERDŐ (Örkény Színház, tervezte: Bagossy Levente) – KOHLHAAS (Zsámbéki Színházi Bázis, Szkéné Színház és MASZK Egyesület, tervezte: Fekete Anna) – AZ OLASZLISZKAI (Katona József Színház, tervezte: Cziegler Balázs)

A legjobb jelmez: AZ ÜGYNÖK HALÁLA (Örkény Színház, tervezte: Kálmán Eszter) – EMILIA GALOTTI (Katona József Színház, tervezte: Izsák Lili) – MOLIÈRE: TARTUFFE (tatabányai Jászai Mari Színház, Népház, tervezte: Kiss Julcsi)

A legjobb színházi zene: APÁTLANOK (Örkény Színház, Kákonyi Árpád) – EMBERSZAG (Vádli Társulás, FÜGE Produkció és Szkéné Színház, Monori András) – OFFROAD (Trojka Színházi Társulás, Tarr Bernadett)

A legígéretesebb pályakezdő: HOFFER KÁROLY színész, rendező (Budapest Bábszínház, látvány-, bábterveiért és bábszínészi munkájáért) – SODRÓ ELIZA színész (szombathelyi Weöres Sándor Színház, a Radnóti Színház *Lear királyában* és a szombathelyi előadásokban nyújtott alakításaiért) – KOVÁCS D. DÁNIEL rendező (Vigszínház, a Katona József Színházban színre vitt *Ahogy tetszik*ért és a Vigszínházban megrendezett *Haramiak*ért)

Különdíj: BÁLINT ANDRÁS, a *Heltai napló*jáért (és az elmúlt harminc évért) – *A második életmű. Székely Gábor és a színházcsinálás iskolája* című kötet létrehozásáért – HAUMANN PÉTER, a Katona József Színházban eltöltött huszonkét év alatt megformált szerepeiért

VOLTAK MÉG NEKEM TETSZŐ BEMUTATÓK. Így a kecskeméti *Macska a forró bádógtetőn* című előadása Zsótér Sándor rendezésében, a tatabányai Szikszai Rémusz rendezte *Tartuffe*-je, a Radnóti Színház *Lear király*a, amit Alföldi Róbert vitt színre, Schilling Árpád rendezése, *A harag napja* a Trafóban, a k2 Színház Szkénében bemutatott *Röpülj, lelkem!* című „zenés talánya” Fábian Péter és Benkó Bence rendezésében, a dunajvárosiak *Top Dogs* című, Sebestyén Ábá rendező által színre vitt bemutatója, a sepsiszentgyörgyi Sardar Tagirovsky rendezte *Úrhatnám polgár*-előadása... Nagy fájdalom, hogy a *Bűn és bűnhődés* a Forte Társulat előadásában és Horváth Csaba rendezésében a 2015. június 3-i bemutató miatt kívül esett a szavazható produkciók körén. Nálam biztosan a díjra jelöltek között lett volna.

Voltak még nekem tetsző női alakítások. Így Bach Katáé és Pető Katáé a *Kohlhaas*ban, Mezei Kingáé az újvidéki *Piaf*-menetében, Petrik Andreáé a FÜGE Produkció *Napraforgó*jában, Tenki Rékáé az Orlai Produkciós Iroda és a FÜGE Produkció közös előadásában, az *Egyasszonyban*, Spolarics Andreáé a budaörsiek *Liliomfijában*, Vicei Natáliáé a szabadkai *Bolondok tánca* című előadásában, B. Fülöp Erzsébeté a marosvásárhelyiek *Sirály*ában, Kovács Adélé a Radnóti *Lear király*ában, Csombor Terézé a kecskeméti előadásában, a *Macska a forró bádógtetőn*ben.

Voltak még nekem tetsző férfi alakítások. Így Pál Andrásé a Radnóti két bemutatójában, *A párnaemberben* és *A Glembay házban*, Stohl Andrásé a vígszínházi *Istenítéletben*, Crespo Rodrigóé és Megyeri Zoltáné a tatabányai *Tartuffe*-ben, Horváth László Attiláé a nyíregyházi *Túl zajos magányban*, Hirtling Istváné és Lábodi Ádámé a Rózsavölgyi Szalon *Rejtélyes viszonyok*-előadásában, Mertz Tiboré a szombathelyiek *Ványa bájában*, Pálffy Tiboré a sepsiszentgyörgyiek *Úrhatnám polgárában*, Klem Viktoré a Jurányi Házban előadott *A nagybögőben*, Szacsvey Lászlóé a Katona *Minden jó, ha vége jó* című produkciójában.

A szabályok szerint azonban minden kategóriában csak három jelöltem lehetett.

És voltak nekem tetsző évadok is. A Katona József Színház 2015–2016-os évada mindenképpen ilyen. Békésen megfértek egymás mellett az újragondolt klasszikusok és a színpadhoz jutó kortársak. *Az Olaszliszka*i, a *Bihari*, *A bajnok* bátran felvállalta a szőnyeg alá seprtem témák színrevitelét – keményen, szókimondóan, a megszokott magas művészi színvonalon.

És Bálint Andrásé is ilyen. Színpadra emelte a hazai és a külföldi drámairodalom színe-javát. Elfeledetteket, újra felfedezetteket és felkapottakat. Biztos ízléssel, megalapozott szakmaisággal értéket teremtett. És nemcsak az idei évadban, hanem az elmúlt harminc évben. Köszönet neki!

DÖMÖTÖR ADRIENNE

A legjobb új magyar dráma/színpad szöveg: Jeli Viktória és Tasnádi István: *KETTŐS:JÁTÉK* – Szálinger Balázs: *BECSVÖLGYE* – Székely Csaba: *A HOMOKSZÖRNY*

A legjobb előadás: SIRÁLY (Katona József Színház, rendezte: Ascher Tamás) – *LEAR KIRÁLY* (Radnóti Színház, rendezte: Alföldi Róbert) – LILLIOMFI (budaörsi Latinovits Színház, rendezte: ifj. Vidnyánszky Attila)

A legjobb rendezés: AHOGY TETSIK (Katona József Színház, rendezte: Kovács D. Dániel) – *HARAMIÁK* (Víg-színház, rendezte: Kovács D. Dániel) – *ÚRHATNÁM POLGÁR* (sepsiszentgyörgyi Tamási Áron Színház, rendezte: Sardar Tagirovsky)

A legjobb kommersz előadás: *MA ESTE MEGBUKUNK* (Centrál Színház, rendezte: Mark Bell) – *MINDENT ÉVÁRÓL* (Orlai Produkciós Iroda, rendezte: Pelsöczy Réka) – *SZÁLL A KAKUKK FÉSZKÉRE* (Orlai Produkciós Iroda, rendezte: Znamenák István)

A legjobb független színházi előadás: *ÁRVAÁLOM* (Trafó Kortárs Művészetek Háza, rendezte: Schermann Márta) – *KOHLHAAS* (Zsámbéki Színházi Bázis, Szkéné Színház és MASZK Egyesület, rendezte: Hegymegi Máté) – *A HARAG NAPJA* (Krétakör és Trafó Kortárs Művészetek Háza, rendezte: Schilling Árpád)

A legjobb gyerek- és ifjúsági előadás: *KETTŐS:JÁTÉK* (Kolibri Színház, rendezte: Vidovszky György) – *A KARÁCSONYI RÓZSA LEGENDÁJA* (Kolibri Színház, rendezte: Novák János) – *NYÚL PÉTER* (Budapest Bábszínház, rendezte: Ellinger Edina)

A legjobb női főszereplő: TENKI RÉKA (*Egyasszony*, Orlai Produkciós Iroda és FÜGE Produkció) – MÉSÁROS BLANKA (*Sirály*, Katona József Színház) – ZSIGMOND EMŐKE (*Mesél a bécsi erdő*, Örkény Színház)

A legjobb férfi főszereplő: TRILL ZSOLT (*Galilei élete*, Nemzeti Színház) – MÉSÁROS BÉLA (*Bihari*, Katona József Színház) – WUNDERLICH JÓZSEF (*Jó estét nyár, jó estét szerelem!*, Víg-színház)

A legjobb női mellékszereplő: JORDÁN ADÉL (*Sirály*, Katona József Színház)

zsef Színház) – TOKAI ANDREA (*Fácántánc*, Pintér Béla és Társulata) – CSÍKY IBOLYA (*Az eset*, nagyváradai Szigligeti Színház)

A legjobb férfi mellékszereplő: FEKETE ERNŐ (*Sirály*, Katona József Színház) – HAJDUK KÁROLY (*Haramiák*, Víg-színház) – KATONA LÁSZLÓ (*Ma este megbukunk*, Centrál Színház)

A legjobb díszlet: KOHLHAAS (Zsámbéki Színházi Bázis, Szkéné Színház és MASZK Egyesület, tervezte: Fekete Anna) – OSZLOPOS SIMEON (Katona József Színház, tervezte: Gothár Péter) – A PÁRNAEMBER (Radnóti Színház, tervezte: Varga Járó Ilona)

A legjobb jelmez: ÚRHATNÁM POLGÁR (sepsiszentgyörgyi Tamási Áron Színház, tervezte: Bajkó Blanka Alíz) – ISTENÍTÉLET (Víg-színház, tervezte: Remete Krisztina) – MINDEN JÓ, HA VÉGE JÓ (Katona József Színház, tervezte: Szakács Györgyi és Szlávik István)

A legjobb színházi zene: *ÁRVAÁLOM* (Trafó Kortárs Művészetek Háza, Pejtsik Péter) – *KÖD UTÁNAM* (Örkény Színház, Kovács Márton) – *ÚRHATNÁM POLGÁR* (sepsiszentgyörgyi Tamási Áron Színház, Bartók György)

A legígéretesebb pályakezdő: SARDAR TAGIROVSKY rendező (az évadbeli munkái, különféle színházakban) – KOVÁCS D. DÁNIEL rendező (Víg-színház, az évadbeli munkái, különféle színházakban) – SODRÓ ELIZA színész (szombathelyi Weöres Sándor Színház, a Radnóti Színház *Lear királyában* nyújtott alakításáért)

Különdíj: BALÁZS ZOLTÁN, *Én a szabadságot választottam*, könyv-vészet és előadás – KÁKONYI ÁRPÁD, *Mesél a bécsi erdő* (Örkény Színház), zenész és színész – FAHIDI ÉVA és CUHORKA EMESE kettőse, *Sóvirág* (Tünet Együttes)

GABNAI KATALIN

A legjobb új magyar dráma/színpad szöveg: Pass Andrea: *NAPRAFORGÓ* – Pintér Béla: *A BAJNOK* – Berzsényi Dániel, Szabó T. Anna és Kállai R. Gábor: *A VÁMKISASSZONY*

A legjobb előadás: GALILEI ÉLETE (Nemzeti Színház, rendezte: Zsótér Sándor) – *A BAJNOK* (Katona József Színház, rendezte: Pintér Béla) – *MACSKA A FORRÓ BADOGTETŐN* (kecskeméti Katona József Színház, rendezte: Zsótér Sándor)

A legjobb rendezés: *MESÉL A BÉCSI ERDŐ* (Örkény Színház, rendezte: Bagossy László) – GALILEI ÉLETE (Nemzeti Színház, rendezte: Zsótér Sándor) – *A BAJNOK* (Katona József Színház, rendezte: Pintér Béla)

A legjobb kommersz előadás: *NŐK AZ IDEGÖSSZEOMLÁS SZÉLÉN* (Budapesti Operettszínház, rendezte: Réthly Attila) – *BETYÁRJÁTÉK* (Nemzeti Színház, rendezte: Szomjas György) – *NYOMORULTAK* (Madách Színház, rendezte: Szirtes Tamás)

A legjobb független színházi előadás: *KOHLHAAS* (Zsámbéki Színházi Bázis, Szkéné Színház és MASZK Egyesület, rendezte: Hegymegi Máté) – *NAPRAFORGÓ* (FÜGE Produkció, rendezte: Pass Andrea) – *ENGEDETLENEK* (Fuente Ovejuna) (KB35 Társulat, rendezte: Perényi Balázs)

A legjobb gyerek- és ifjúsági előadás: *NYÚL PÉTER* (Budapest Bábszínház, rendezte: Ellinger Edina) – *AZ ÖREG POKRÓC* (Aranytíz, rendezte: Őze Áron) – *A CSÚNYA KACSA* (HOPPart Társulat és győri Vaskakas Bábszínház, rendezte: Tengely Gábor)

A legjobb női főszereplő: B. FÜLÖP ERZSÉBET (*A nyugalom*, Marosvásárhelyi Nemzeti Színház Tompa Miklós Társulat) – KE-REKES ÉVA (*Az ügynök halála*, Örkény Színház) – TENKI RÉKA (*Egyasszony*, Orlai Produkciós Iroda és FÜGE Produkció)

A legjobb férfi főszereplő: RUDOLF PÉTER (*Nem félünk a farkastól*, Centrál Színház) – NAGY ZSOLT (*Kohlhaas*, Zsámbéki Színház)

zi Bázis, Szkéné Színház és MASZK Egyesület) – LÁSZLÓ ZSOLT (*Lear király*, Radnóti Színház)

A legjobb női mellékszereplő: CSOMBOR TERÉZ (*Macska a forró bádogtetőn*, kecskeméti Katona József Színház) – RADNAY CSILLA (*Őszi szonáta*, Orlai Produkciós Iroda) – JORDÁN ADÉL (*Sirály*, Katona József Színház)

A legjobb férfi mellékszereplő: ZNAMENÁK ISTVÁN (*Mesél a bécsi erdő*, Örkény Színház) – TASNÁDI BENCE (*Az Olaszliszka*, Katona József Színház) – NAGY VIKTOR (*Macska a forró bádogtetőn*, kecskeméti Katona József Színház)

A legjobb díszlet: MESÉL A BÉCSI ERDŐ (Örkény Színház, tervezte: Bagossy Levente) – CSONGOR ÉS TÜNDE (Nemzeti Színház, tervezte: Nagy Viktória) – A NYUGALOM (Marosvásárhelyi Nemzeti Színház Tompa Miklós Társulat, tervezte: Adrian Damian)

A legjobb jelmez: ÉDEN FÖLDÖN (Nemzeti Színház, tervezte: Berzsenyi Krisztina) – MACSKA A FORRÓ BÁDOGTETŐN (kecskeméti Katona József Színház, tervezte: Benedek Mari) – HARAMIÁK (Vígyszínház, tervezte: Pető Kata)

A legjobb színházi zene: MESÉL A BÉCSI ERDŐ (Örkény Színház, Kákonyi Árpád) – A KIRÁLYLÁNY BAJUSZA (Újszínház, Ökrös Csaba) – BETYÁRJÁTÉK (Nemzeti Színház, Rackajam és Ferenczi György)

A legígéretesebb pályakezdő: SPIEGL ANNA színész (Budapest Bábszínház) – HEGYMEGI MÁTÉ rendező (*Kohlhaas* és egyéb munkák) – CSAPÓ ATTILA színész (a Vígyszínház és a Pesti Színház előadásaiban)

Különdíj: A Kamra *Così fan tutte* címmel tartott operabeavató sorozatáért – A dunaújvárosi *Top Dogs* produkció csapatjátékáért – Az Operaház és a Gödöllői Kastély *Élet a Holdon* című ifjúsági operaprodukciójáért

HERCZOG NOÉMI

Élet és Irodalom, Színház

A legjobb új magyar dráma/színpadai szöveg: Pass Andrea: NAP-RAFORGÓ – Zabezsinszkij Éva, Schilling Árpád és a szereplők: A HARAG NAPJA – Kárpáti Péter, Fábíán Péter és Benkó Bence: DONGÓ

A legjobb előadás: MIKÖZBEN EZT A CÍMET OLVASSÁK, MI MAGUKRÓL BESZÉLÜNK (Trafó Kortárs Művészetek Háza, rendezte: Kelemen Kristóf) – HATÁRAINK (Stúdió K Színház, rendezte: Simányi Zsuzsanna) – FÁCÁNTÁNC (Pintér Béla és Társulata, rendezte: Pintér Béla)

A legjobb rendezés: A HARAG NAPJA (Krétakör és Trafó Kortárs Művészetek Háza, rendezte: Schilling Árpád) – TÉLI UTAZÁS (CAFe Budapest, rendezte: Mundruczó Kornél) – EMILIA GALOTTI (Katona József Színház, rendezte: Fehér Balázs Benő)

A legjobb kommersz előadás: A SZERELEM ZSOLDOSAI (Dumaszínház és FÜGE Produkció, rendezte: Vinnai András)

A legjobb független színházi előadás: A HARAG NAPJA (Krétakör és Trafó Kortárs Művészetek Háza, rendezte: Schilling Árpád) – MIKÖZBEN EZT A CÍMET OLVASSÁK, MI MAGUKRÓL BESZÉLÜNK (Trafó Kortárs Művészetek Háza, rendezte: Kelemen Kristóf) – DONGÓ (k2 Színház, rendezte: Fábíán Péter, Benkó Bence és Kárpáti Péter)

A legjobb gyerek- és ifjúsági előadás: –

A legjobb női főszereplő: SÁROSDI LILLA (*A harag napja*, Krétakör, Trafó Kortárs Művészetek Háza) – LÁZÁR KATI (*Árvaáalom*,

Galilei élete. Eöri Szabó Zsolt felvétele

Trafó Kortárs Művészetek Háza) – CUHORKA EMESE (*Sóvirág*, Tünet Együttes)

A legjobb férfi főszereplő: HUNYADKÜRTI GYÖRGY (*Shylock*, kaposvári Csiky Gergely Színház) – KERESZTES TAMÁS (*Emilia Galotti*, Katona József Színház) – BALÁZS ZOLTÁN (*III. Richárd*, Maladype Színház)

A legjobb női mellékszereplő: PETRIK ANDREA (*Napraforgó*, FÜGE Produkció) – ZSIGMOND EMŐKE (*Mesél a bécsi erdő*, Örkény Színház) – TARR JUDIT (*Miközben ezt a címet olvassák, mi magukról beszélünk*, Trafó Kortárs Művészetek Háza)

A legjobb férfi mellékszereplő: HORVÁTH SZABOLCS (*Dongó*, k2 Színház) – TASNÁDI BENCE (*Az Olaszliszka*, Katona József Színház) – EGGER GÉZA (*Az öldöklő tejcsarnok*, Hátsó Kapu; *Babahajó*, TÁP Színház és Trafó Kortárs Művészetek Háza)

A legjobb díszlet: A TE ORSZÁGOD (Forte Társulat és Trafó Kortárs Művészetek Háza, tervezte: Mocsár Zsófia) – LÁTSZATÉLET (Proton Színház és Trafó Kortárs Művészetek Háza, tervezte: Ágh Márton) – APÁTLANOK (Örkény Színház, tervezte: Boros Lőrinc)

A legjobb jelmez: TROPICAL ESCAPE (Artus Stúdió és SÍN Kulturális Központ, tervezte: Marcio Canabarro és Molnár Csaba) – EMILIA GALOTTI (Katona József Színház, tervezte: Izsák Lili) – APÁTLANOK (Örkény Színház, tervezte: Izsák Lili)

Kohlhaas. Mészáros Csaba felvétele

A legjobb színházi zene: AZ ÖLDÖKLŐ TEJCSARNOK (Hát-só Kapu, Horváth Szabolcs és Keresztény Tamás) – KOHLHAAS (Zsámbéki Színházi Bázis, Szkéné Színház és MASZK Egyesület, Kákonyi Árpád)

A legígéretesebb pályakezdő: PATKÓS MÁRTON színész (*Apátlanok*, Örkény Színház) – BACH KATA színész (*Haramiák*, Vígszínház; *Kohlhaas*, Zsámbéki Színházi Bázis, Szkéné Színház és MASZK Egyesület) – ZNAJKAY ZSÓFIA színész (*Minden rossz varieté*, TÁP Színház)

Különdíj: A Szélmalmok-projektnek (Káva) és a Szűcs-projektnek (Katona), a művészethez való jog kiterjesztéséért – A TÁP színháznak, a magyar kabaré megújításáért

IDÉN PONT 90 BEMUTATÓT LÁTTAM: sok mindent kétszer, volt, hogy háromszor. Így büntudatom van, hogy nem láttam eleget, de ha eleget látok, nem marad időm feldolgozni a látottakat. A vidék ismét a legsúlyosabb hiányosság. Most a legjobb díszletet volt legnehezebb kiválasztani: a *Lear* (Radnóti Színház, Menczel Róbert) és az *Emilia Galotti* (Kamra, Izsák Lili) terei egyformán elválaszthatatlanok az előadástól. Ez az év meglepően és örömtelien érzéki: a látványos díszlet is képes az előadásba szervülni. Szerettem volna Kákonyi Árpádnak adni egy színpadi nagyszerű valamicsoda-díjat a *Mesél a bécsi erdő*ért. Sajnáltam, hogy későn láttam Paizs Miklós ujjbábooperáját és az *Ernellék Farkaséknált*: így nem szavazhattam rájuk mint legjobb előadásra, utóbbira mint legjobb drámára és egyik legjobb alakításra sem: Paizs, Hajdu Szabolcs és Galányi Imre. Valószínűleg színészi alakításból maradt ki a listámról a legtöbb, párat ide írok: Csákányi Eszter, Tokai Andrea, Stefanovics Angéla (*Fácántánc*), Monori Lili (*Látszatélet*), Pető Kata és Sztarenki Dóra (*Napraforgó*). Drámának tekintek minden jól megírt színpadi szöveget, és igyekeztem a táncot, a határterületeket és a független színházat nem gettósítani, hanem integrálni. És szívesen tekintem izgalmas díszletnek Rózsavölgyi Zsuzsa élő testekből kreált, hullámzó *Medúzáját*.

JÁSZAY TAMÁS

Revizor

A legjobb új magyar dráma/színpadi szöveg: Zabezsinszkij Éva, Schilling Árpád és a szereplők: A HARAG NAPJA – Tar Sándor és Keresztury Tibor: A TE ORSZÁGOD – Pintér Béla: A BAJNOK

A legjobb előadás: A HARAG NAPJA (Krétakör és Trafó Kortárs Művészetek Háza, rendezte: Schilling Árpád) – A TE ORSZÁGOD (Forte Társulat és Trafó Kortárs Művészetek Háza, rendezte: Horváth Csaba) – KOHLHAAS (Zsámbéki Színházi Bázis, Szkéné Színház és MASZK Egyesület, rendezte: Hegymegi Máté)

A legjobb rendezés: GALILEI ÉLETE (Nemzeti Színház, rendezte: Zsótér Sándor) – A NYUGALOM (Marosvásárhelyi Nemzeti Színház Tompa Miklós Társulat, rendezte: Radu Afrim) – HARAMIÁK (Vígszínház, rendezte: Kovács D. Dániel)

A legjobb kommersz előadás: NŐK AZ IDEGÖSSZEOMLÁS SZÉLÉN (Budapesti Operettszínház, rendezte: Réthly Attila) – LILIOMFI (budaörsi Latinovits Színház, rendezte: ifj. Vidnyánszky Attila) – A BAJNOK (Katona József Színház, rendezte: Pintér Béla)

A legjobb független színházi előadás: A HARAG NAPJA (Krétakör és Trafó Kortárs Művészetek Háza, rendezte: Schilling Árpád) – A TE ORSZÁGOD (Forte Társulat és Trafó Kortárs Művészetek Háza, rendezte: Horváth Csaba) – KOHLHAAS (Zsámbéki Színházi Bázis, Szkéné Színház és MASZK Egyesület, rendezte: Hegymegi Máté)

A legjobb gyerek- és ifjúsági előadás: AZ IDŐNK RÖVID TÖRTÉNETE (győri Vaskakas Bábszínház és ESZME, rendezte: Hoffer Károly) – AZ ÓRIÁS ÖLELÉSE (Kerekasztal Színházi Nevelési Központ és InSite, rendezte: Ceri Townsend) – IGAZ TÖRTÉNET ALAPJÁN (Káva Kulturális Műhely, Nemzeti Táncszínház, Közép-Európa Táncszínház és Bethlen Téri Színház, rendezte: Sereglei András)

A legjobb női főszereplő: B. FÜLÖP ERZSÉBET (*A nyugalom*, Marosvásárhelyi Nemzeti Színház Tompa Miklós Társulat) – MONORI

LILI (*Látszatélet*, Proton Színház és Trafó Kortárs Művészetek Háza) – JANZA KATA (*Nők az idegösszeomlás szélén*, Budapesti Operett-színház)

A legjobb férfi főszereplő: BÁNYAI KELEMEN BARNÁ (*A nyugalom*, Marosvásárhelyi Nemzeti Színház Tompa Miklós Társulat) – PÁLFI ERVIN (*Rablók és gyilkosok*, szabadkai Népszínház Magyar Társulat) – TRILL ZSOLT (*Galilei élete*, Nemzeti Színház)

A legjobb női mellékszereplő: CSOMBOR TERÉZ (*Macska a forró bádogtetőn*, kecskeméti Katona József Színház) – CSÍKY IBOLYA (*Az eset*, nagyváradi Szigligeti Színház) – SIMKÓ KATALIN (*Emberszag*, Vádli Társulás, FÜGE Produkció és Szkéné Színház)

A legjobb férfi mellékszereplő: HORVÁTH SZABOLCS (*Dongó*, k2 Színház) – KÁKONYI ÁRPÁD (*Mesél a bécsi erdő*, Örkény Színház) – HEGEDŰS D. GÉZA (*III. Richárd*, Gyulai Várszínház)

A legjobb díszlet: LÁTSZATÉLET (Proton Színház és Trafó Kortárs Művészetek Háza, tervezte: Ágh Márton) – AMERIKA (kolozsvári Állami Magyar Színház, tervezte: Martin Chocholoušek) – KOHLHAAS (Zsámbéki Színházi Bázis, Szkéné Színház és MASZK Egyesület, tervezte: Fekete Anna)

A legjobb jelmez: GRACE (Hodworks)

A legjobb színházi zene: KOHLHAAS (Zsámbéki Színházi Bázis, Szkéné Színház és MASZK Egyesület, Kákonyi Árpád) – CSEPP-KÁNON (Artus, Nemzeti Táncszínház és CAFE Budapest, Philipp György és Melis László) – MESÉL A BÉCSI ERDŐ (Örkény Színház, Kákonyi Árpád)

A legígéretesebb pályakezdő: FÁBLIÁN SZABOLCS színész (*Össz-komfort*, 42. Színház, SASZ Alkotóműhely, Amargant Társulat és Pro Progressione Kft.) – KOVÁCS D. DÁNIEL rendező (rendezéseiről a Vígyszínházban és a Katona József Színházban) – SODRÓ ELIZA színész (alakításaiért Szombathelyen és a Radnóti Színházban)

Különdíj: SÓVIRÁG (Tünet Együttes), a Szabó Réka rendezte előadásért – MIKÖZBEN EZT A CÍMET OLVASSÁK, MI MAGUKRÓL BESZÉLÜNK, Kelemen Kristóf előadásáért a Trafóban – ÉN A SZABADSÁGOT VÁLASZTOTTAM, a Maladype Színház és Balázs Zoltán előadásáért

MÉG SOSEM ÍRTAM INDOKLÁST, most is csak annyit szeretnék megállapítani lakonikusan, hogy olykor nagyon sok a három rubrika, máskor meg nagyon kevés. Ideírom ábécérendben azokat, akik nálam lemaradtak. Színésznők közül Albert Csilla (*Amerika*), Csomós Mari (*Lear király*), G. Erdélyi Hermina (*Édes Anna*), Hartai Petra (*Ványa bá*), Jordán Adél (*A bajnok*), Sárosdi Lilla (*A harag napja*), Tenki Réka (*Egyasszony*), Törőcsik Mari (*Galilei élete*), Trokán Nóra (*Macska a forró bádogtetőn*), Vicei Natália (*Édes Anna*). Színészek közül Bezerédi Zoltán (*A bajnok*), Bodolai Balázs (*Amerika*), Krisztik Csaba (*Szutyok*), László Zsolt (*Lear király*), Mertz Tibor (*Ványa bá*), Nagy Zsolt (*Kohlhaas*), Orosz Ákos (*Haramiak*), Stohl András (*Istenítélet*), Znamenák István (*Mesél a bécsi erdő*). Pályakezdők közül Gyöngyösi Zoltán (*Liliomfi*, *III. Richárd*), Hoffer Károly (*Az időnk rövid története*), Sardar Tagirovsky (*Az eset*).

KÁLLAI KATALIN

art7.hu

A legjobb új magyar dráma/színpad szöveg: Borbély Szilárd: AZ OLASZLISZKAI – Pintér Béla: A BAJNOK – Spiró György: HELLÓ, DOKTOR MENGELE!

A legjobb előadás: MACSKA A FORRÓ BÁDOGTETŐN (kecskeméti Katona József Színház, rendezte: Zsótér Sándor) – A BAJNOK (Katona József Színház, rendezte: Pintér Béla) – MINDEN JÓ, HA VÉGE JÓ (Katona József Színház, rendezte: Zsámbéki Gábor)

A legjobb rendezés: GALILEI ÉLETE (Nemzeti Színház, rendezte: Zsótér Sándor) – AZ OLASZLISZKAI (Katona József Színház, rendezte: Máté Gábor) – LILIOMFI (budaörsi Latinovits Színház, rendezte: ifj. Vidnyánszky Attila)

A legjobb kommersz előadás: NEM FÉLÜNK A FARKASTÓL (Centrál Színház, rendezte: Puskás Tamás) – FEJ NÉLKÜLI HOLTTEST (Pinceszínház, rendezte: Vörös Róbert) – SZÁLL A KAKUKK FÉSZKÉRE (Orlai Produkciós Iroda, rendezte: Znamenák István)

A legjobb független színházi előadás: DÖMÖTÖR ANDRÁS (AlkalMáté Trupp, rendezte: Máté Gábor) – A HARAG NAPJA (Krétakör és Trafó Kortárs Művészetek Háza, rendezte: Schilling Árpád)

A legjobb gyerek- és ifjúsági előadás: -

A legjobb női főszereplő: REZES JUDIT (*A bajnok*, Katona József Színház) – SÁROSDI LILLA (*A harag napja*, Krétakör és Trafó Kortárs Művészetek Háza) – PÁLOS HANNA (*Minden jó, ha vége jó*, Katona József Színház)

A legjobb férfi főszereplő: SZEMENYEI JÁNOS (*Macska a forró bádogtetőn*, kecskeméti Katona József Színház) – TRILL ZSOLT (*Galilei élete*, Nemzeti Színház) – NAGY ERVIN (*A bajnok*, Katona József Színház)

A legjobb női mellékszereplő: CSOMBOR TERÉZ (*Macska a forró bádogtetőn*, kecskeméti Katona József Színház) – LÁNG AN-NAMÁRIA (*A harag napja*, Krétakör és Trafó Kortárs Művészetek Háza) – EGRI MÁRTA (*Fej nélküli holttest*, Pinceszínház)

A legjobb férfi mellékszereplő: TASNÁDI BENCE (*Az Olaszliszkai*, Katona József Színház) – HORVÁTH LAJOS OTTÓ (6, Nemzeti Színház) – SZÉKELY B. MIKLÓS (*Fej nélküli holttest*, Pinceszínház)

A legjobb díszlet: MINDEN JÓ, HA VÉGE JÓ (Katona József Színház, tervezte: Szakács Györgyi és Szlávik István) – A BAJNOK (Katona József Színház, tervezte: Khell Zsolt) – LEAR KIRÁLY (Radnóti Színház, tervezte: Menczel Róbert)

A legjobb jelmez: MINDEN JÓ, HA VÉGE JÓ (Katona József Színház, tervezte: Szakács Györgyi és Szlávik István) – AZ OLASZLISZKAI (Katona József Színház, tervezte: Füzér Anni) – MACSKA A FORRÓ BÁDOGTETŐN (kecskeméti Katona József Színház, rendezte: Benedek Mari)

A legjobb színházi zene: AHOGY TETSIK (Katona József Színház, Keresztes Tamás) – A BAJNOK (Katona József Színház, Kémenczy Antal) – JÓ ESTÉT, NYÁR, JÓ ESTÉT, SZERELEM! (új változat) (Vígyszínház, Presser Gábor)

A legígéretesebb pályakezdő: KISS ANDREA színész (*Liliomfi*, budaörsi Latinovits Színház; *A Nyilas Mihály-affér*, Ódry Színpad) – WUNDERLICH JÓZSEF színész (*Jó estét nyár, jó estét szerelem!*, Vígyszínház)

Különdíj: AMBRUS MÁRIA és ZSÓTÉR SÁNDOR, a *Macska a forró bádogtetőn* áthallásos magyarra fordításáért – A budaörsi Latinovits Színháznak a felívelő startupért – A 6 című, 4 óra 40 perces előadás türelmes, értő közönségének

AZ ELMÚLT ÉVADBAN VOLT EGY VILÁGMEGVÁLTÁSUNK (*Galilei élete*), megtudtuk belőle, hogy a történelem érzékeny mérlegén mérve miként lesznek gyávából hősök a legeslegvégére. Volt egy szétomlott, alkohol dúlta családunk (*Macska a forró bádogtetőn*), amelyben a családi görcsök és elfojtások közepette kelt új életre egy olyan szerelem, amelyet rég halottnak hittünk. Fölidéződött az ártatlanul meggyilkolt

olaszliszkai halott s a gyilkosok jalkiáltásai, spirói fénytörésben a Mengelének nézett nagy magyar polihisztor, Lénárd Sándor, valamint a mai politika zajos színpadáról kihalászott kortárs operafigura, akinek a sztorija egyetemes sorstragédiává tágult. Láttuk, hogy választunk szerelmet, miközben épp semmi nem jó körülöttünk, főleg a vége nem, hogy aztán minden mélabúnkát elsöpörje egy Budaörsre verbuvált, nagyon kúl, lelkes ifjaktól álló trupp. Hallgattuk Presser újrírta zenéjét, borzongtunk a frissen magyarra ültetett Tennessee Williams bátor áthallásain, láttunk tekintélyüket vesztett apákat, magát a nagy Lear is, és a paternalista társadalom magukat görög diplomatának kiadó nyomorultjait. Éreztünk simogató szplint, fölcsiholtuk gyermeki énünk boldogsághormonjait, elűztünk minden bajt, ha csak pillanatokra is.

Alapjában nem volt szegényes évad.

KARSAI GYÖRGY

Színház- és Filmművészeti Egyetem

A legjobb új magyar dráma/színvadi szöveg: Borbély Szilárd: AZ OLASZLISZKAI – Ménes Attila: BIHARI – Jeles András: ÁRVÁK

A legjobb előadás: MOLIÈRE: TARTUFFE (tatabányai Jászai Mari Színház, Népház, rendezte: Szikszai Rémusz) – LILJOMFI (budaörsi Latinovits Színház, rendezte: ifj. Vidnyánszky Attila) – KÖD UTÁNAM (Örkény Színház, rendezte: Mohácsi János)

A legjobb rendezés: MESÉL A BÉCSI ERDŐ (Örkény Színház, rendezte: Bagossy László) – KOHLHAAS (Zsámbéki Színházi Bázis, Szkéné Színház és MASZK Egyesület, rendezte: Hegyemegi Máté) – BOLONDOK TÁNCA (szabadkai Népszínház Magyar Társulat, rendezte: Sebestyén Ábá)

A legjobb kommersz előadás: -

A legjobb független színházi előadás: A TE ORSZÁGOD (Forte Társulat és Trafó Kortárs Művészetek Háza, rendezte: Horváth Csaba) – NEM – DE HOGY NEM? (Munkacím költöző madarakkal zárt Facebook csoport, rendezte: Kárpáti Pál) – LÁTSZATÉLET (Proton Színház és Trafó Kortárs Művészetek Háza, rendezte: Mundruczó Kornél)

A legjobb gyerek- és ifjúsági előadás: NYÚL PÉTER (Budapest Bábszínház, rendezte: Ellinger Edina) – A LEGKISEBB BOSZORKÁNY (zalaegerszegi Griff Bábszínház, rendezte: Somogyi Tamás) – BAGOLYKISASSZONY MESÉJE (pécsi Bóbíta Bábszínház, rendezte: Perényi Balázs)

A legjobb női főszereplő: DANIS LÍDIA (*A salemi boszorkányok*, tatabányai Jászai Mari Színház, Népház) – TROKÁN NÓRA (*Macska a forró bádognetön*, kecskeméti Katona József Színház) – SZÚCS NELLI (*Fedák Sári*, Nemzeti Színház)

A legjobb férfi főszereplő: GÁSPÁR TIBOR (*Zürzavaros éjszaka*, Miskolci Nemzeti Színház) – CRESPO RODRIGO (*Molière: Tartuffe*, tatabányai Jászai Mari Színház, Népház) – PÁLFFY TIBOR (*Vízkereszt, vagy amire vágytok*, sepsiszentgyörgyi Tamási Áron Színház)

A legjobb női mellékszereplő: JORDÁN ADÉL (*Sirály*, Katona József Színház) – BACH KATA (*Kohlhaas*, Zsámbéki Színházi Bázis, Szkéné Színház és MASZK Egyesület) – PÁLMAI ANNA (*Az Olaszliszkai*, Katona József Színház)

A legjobb férfi mellékszereplő: LAJOS ANDRÁS (*Zürzavaros éjszaka*, Miskolci Nemzeti Színház) – NAGY DÁNIEL VIKTOR (*Egy fenékkal két lovat*, Orlai Produkciós Iroda) – KERESZTES TAMÁS (*Ahogy tetszik*, Katona József Színház)

A legjobb díszlet: MESÉL A BÉCSI ERDŐ (Örkény Színház, tervezte: Bagossy Levente) – RÉSZEGEK (Katona József Színház, tervezte: Gothár Péter) – TURANDOT (Radnóti Színház, tervezte: Cziegler Balázs)

A legjobb jelmez: AZ OLASZLISZKAI (Katona József Színház, tervezte: Füzér Anni) – MACSKA A FORRÓ BÁDOGTETŐN (kecskeméti Katona József Színház, tervezte: Benedek Mari) – BUBORÉKOK (nagyváradai Szigligeti Színház, tervezte: Florina Bellinda Vasilatos)

A legjobb színházi zene: KÖD UTÁNAM (Örkény Színház, Kovács Márton) – AHOGY TETSIK (Katona József Színház, Keresztes Tamás) – A BAJNOK (Katona József Színház, Puccini, Kémenczy Antal)

A legígéretesebb pályakezdő: JÉGER ZSOMBOR színész (*Mesél a bécsi erdő*, Örkény Színház) – BÖRÖNDI BENCE színész (*Liljomfi*, budaörsi Latinovits Színház) – VARGA LILI színész (*A velencei kalmar*, Tizenkét dühös ember, székesfehérvári Vörösmarty Színház)

Különdíj: KELEMEN KRISTÓF: *Miközben ezt a címet olvassák, mi magukról beszélünk* című előadás – k2 Színház – TENKI RÉKA: *Egyasszony*

KOVÁCS BÁLINT

Index

A legjobb új magyar dráma/színvadi szöveg: Tar Sándor és Keresztury Tibor: A TE ORSZÁGOD – Bohócok a Láthatáron és K.V. Társulat: KIÁLLOK ÉRTED – Péterfy-Novák Éva: EGYASSZONY

A legjobb előadás: A TE ORSZÁGOD (Forte Társulat és Trafó Kortárs Művészetek Háza, rendezte: Horváth Csaba) – KIÁLLOK ÉRTED (Bohócok a Láthatáron és K.V. Társulat, rendezte: Romankovics Eda) – EGYASSZONY (Orlai Produkciós Iroda és FÜGE Produkció, rendezte: Paczolay Béla)

A legjobb rendezés: A TE ORSZÁGOD (Forte Társulat és Trafó Kortárs Művészetek Háza, rendezte: Horváth Csaba) – AZ IDŰNK RÖVID TÖRTÉNETE (győri Vaskakas Bábszínház és ESZME, rendezte: Hoffer Károly) – MACSKA A FORRÓ BÁDOGTETŐN (kecskeméti Katona József Színház, rendezte: Zsótér Sándor)

A legjobb kommersz előadás: AZ ÖNGYILKOS (tatabányai Jászai Mari Színház, Népház, rendezte: Guelmino Sándor) – JÉZUS KRISZTUS SZUPERSTÁR (kaposvári Csiky Gergely Színház, rendezte: Bozsik Yvette) – EGY ÉLET HÁROMSZOR (Rózsavölgyi Szalon és K.V. Társulat, rendezte: Ördög Tamás)

A legjobb független színházi előadás: A HARAG NAPJA (Krétakör és Trafó Kortárs Művészetek Háza, rendezte: Schilling Árpád) – SOHA SENKINEK (Nézőművészeti Kft. és MaNNA, rendezte: Scherer Péter) – NAPRAFORGÓ (FÜGE Produkció, rendezte: Pass Andrea)

A legjobb gyerek- és ifjúsági előadás: KIÁLLOK ÉRTED (Bohócok a Láthatáron és K.V. Társulat, rendezte: Romankovics Eda) – CYBERBULLY (KOMA, rendezte: Zrinyi Gál Vince) – MACKÓ-ÉLET/MACKÓÁLOM (Ódry Színpad, rendezte: Tengely Gábor)

A legjobb női főszereplő: TENKI RÉKA (*Egyasszony*, Orlai Produkciós Iroda és FÜGE Produkció) – SÁROSDI LILLA (*A harag napja*, Krétakör és Trafó Kortárs Művészetek Háza) – SIMKÓ KATALIN (*Soha senkinek*, Nézőművészeti Kft. és MaNNA)

A legjobb férfi főszereplő: STOHL ANDRÁS (*Istenítélet*, Vígszínház) – SCHRUFF MILÁN (*A kripli*, tatabányai Jászai Mari Színház, Népház) – LUKÁTS ANDOR (*A nagy Romulus*, budaörsi Latinovits Színház)

A legjobb női mellékszereplő: ULLMANN MÓNIKA (*Mindent a kertben!*, Miskolci Nemzeti Színház) – PÉTER KATA (*Istenítélet*, Víg-színház) – SZTARENKI DÓRA (*Napraforgó*, FÜGE Produkció)

A legjobb férfi mellékszereplő: NAGY VIKTOR (*Macska a forró bádogtetőn*, kecskeméti Katona József Színház) – HEGEDŰS D. GÉZA (*III. Richárd*, Gyulai Várszínház) – RUSZNÁK ANDRÁS (*A Párnaember*, Radnóti Színház)

A legjobb díszlet: CSONGOR ÉS TÜNDE (Nemzeti Színház, tervezte: Nagy Viktória) – AZ OLASZLISZKAI (Katona József Színház, tervezte: Czigler Balázs) – GALILEI ÉLETE (Nemzeti Színház, tervezte: Ambrus Mária)

A legjobb jelmez: FÁCÁNTÁNC (Pintér Béla és Társulata, tervezte: Benedek Mari) – A TE ORSZÁGOD (Forte Társulat és Trafó Kortárs Művészetek Háza, tervezte: Benedek Mari) – AZ EMLÉK-FOLTOZÓK (győri Vaskakas Bábszínház, tervezte: Bartal Kiss Rita és Bobor Ági)

A legjobb színházi zene: KOHLHAAS (Zsámbéki Színházi Bázis, Szkéné Színház és MASZK Egyesület, Kákonyi Árpád) – A BAJNOK (Katona József Színház, Kémenczy Antal) – LILÍOMFI (budaörsi Latinovits Színház, Kovács Adrián)

A legígéretesebb pályakezdő: HOFFER KÁROLY rendező (*Az időnk rövid története*, győri Vaskakas Bábszínház és ESZME) – SPIEGL ANNA színész (*A kaukázusi krétakör*, Budapest Bábszínház) – EKE ANGÉLA (Nylon Group)

Különdíj: KULCSÁR VIKTÓRIA, a Jurányi Ház működtetéséért – DR. BORSÓS BEÁTA és DOBÁK LÍVIA, a Dunaújvárosi Bartók Kamaraszínház megújításáért – KOMA, a közösségi színház működtetéséért

RENDKÍVÜLI KORBAN ÉLÜNK: nemcsak Európa alakul át anynyira, mint a világháború óta sosem, menekültválsággal, terrorizmussal és az Unió megrogyásával, de itthon is a rendszerváltás óta most a legélesebbek a társadalmi különbségek, a leginkább kirívó a hatalom cinizmusa, miközben egyre többet kerülnek szóba minősíthetetlen stílusban az országvezetés szintjén is olyan témák, mint például a női egyenjogúság hiánya. És ebből a mai magyar színházban, pláne a kőszínházakban szinte semmit nem érzekelni. A színházak túlnyomó többsége ma a válságjelenségeket nem inspirációként használja, és meg sem próbál a bennünket itt és most körülvevő valósághoz bátran, markánsan, kortárs módon, újszerű eszközökkel hozzászólni. Miután 1968-ban felbolydult a világ, itthon a leggyakrabban játszott darab az *Isten véled, édes Piroskám!* volt – mutat rá Nánay István visszaemlékezésével a *Miközben ezt a címet olvassák, mi magukról beszélünk* című előadás. Ötven év múlva, ha nem sülyed el a jelentéktelenségben addig a magyar színház, valaki a mára is hasonlóan tekinthet vissza, hozzátéve: mindennek legfeljebb csak fele részben lehetett oka a színházvezetők egy részének művészetellenes törleszkedése a hatalomhoz.

Így ma kiábrándítóan nehéz egy évadból elegendő olyan előadást összeszedni, amely valami itt és most fontos gondolatot akart elmondani a bennünket körülvevő világról, úgy, hogy a szerzőtől a rendezőn és a főszereplőkön át a látványtervezőig mindenki kiemelkedő színvonalon teljesít, miközben az alkotók a formai megvalósításban sem elégednek meg a leginkább megszokott eszközökkel. Sokkal kevesebb olyan előadás van, amely nem fért rá a szavazólapomra, mint szeretném. Mindenképpen meg kell említenem az évek óta le-

Az időnk rövid története. Éder Vera felvétele

Tenki Réka az Egyasszonyban. Takács Attila felvétele

nyűgözően magas színvonalon teljesítő, az egyre erősebb és erősebb tatabányai társulatban otthonra talált Szabó Emiliát és kollégáját, az egyébként is erős *Tartuffe*-ből kiemelkedő Danis Lídiát. És a Zsótér Sándor előadásaiban (is) csodákra képes Trokán Nórát, Trill Zsoltot, Szemenyei Jánost. És bár a *Kiálllok érted* című előadás a szavazólapon is szerepel, alkotói hozzáállásának példaértékűnek kellene lennie: a fájdalmas, tabusított társadalmi probléma (a nevelőintézeti lányok prostituálódása) feldolgozásának csak egyik eleme volt az előadás, az érintettekkel való együttműködés és egy tartalmas konferencia mellett. Ezt is jelenthetné a színház szó.

KOVÁCS DEZSŐ

art7.hu, Kritika

A legjobb új magyar dráma/színpadai szöveg: Borbély Szilárd: AZ OLASZLISZKAI – Pass Andrea: NAPRAFORGÓ – Ménes Attila: BIHARI

A legjobb előadás: AZ OLASZLISZKAI (Katona József Színház, rendezte: Máté Gábor) – A NYUGALOM (Marosvásárhelyi Nemzeti Színház Tompa Miklós Társulat, rendezte: Radu Afrim) – MESÉL A BÉCSI ERDŐ (Örkény Színház, rendezte: Bagossy László)

A legjobb rendezés: A TE ORSZÁGOD (Forte Társulat és Trafó Kortárs Művészetek Háza, rendezte: Horváth Csaba) – GALILEI ÉLETE (Nemzeti Színház, rendezte: Zsótér Sándor) – ÚRHATNÁM POLGÁR (sepsiszentgyörgyi Tamási Áron Színház, rendezte: Sardar Tagirovsky)

A legjobb kommersz előadás: A FALU ROSSZA (szombathelyi Weöres Sándor Színház, rendezte: Mohácsi János)

A legjobb független színházi előadás: KOHLHAAS (Zsámbéki Színházi Bázis, Székény Színház és MASZK Egyesület, rendezte: Hegyemi Máté) – ÁT AZ INGOVÁNYON (k2 Színház, rendezte: Ascher Tamás) – FADE-OUT (marosvásárhelyi András Lóránt Társulat, rendezte: Györfi Csaba)

A legjobb gyerek- és ifjúsági előadás: –

A legjobb női főszereplő: B. FÜLÖP ERZSÉBET (*A nyugalom*, Marosvásárhelyi Nemzeti Színház Tompa Miklós Társulat) – PETHŐ ANIKÓ (*Hullámtörés*, kolozsvári Állami Magyar Színház) – PETRIK ANDREA (*Turandot*, Radnóti Színház; *Napraforgó*, FÜGE Produkció)

A legjobb férfi főszereplő: BÁNYAI KELEMEN BARNÁ (A *nyugalom*, Marosvásárhelyi Nemzeti Színház Tompa Miklós Társulat; A *falu rossza*, szombathelyi Weöres Sándor Színház) – TRILL ZSOLT (*Galilei élete*, Nemzeti Színház) – LÁSZLÓ ZSOLT (*Lear király*, Radnóti Színház)

A legjobb női mellékszereplő: VARGA LILI (*A rajongók*, székesfehérvári Vörösmarty Színház) – ZSIGMOND EMŐKE (*Mesél a bécsi erdő*, Örkény Színház) – BARTA ÁGNES (*Psyché*, Nemzeti Színház)

A legjobb férfi mellékszereplő: LÁBODI ÁDÁM (*A rajongók*, székesfehérvári Vörösmarty Színház) – BAJOMI NAGY GYÖRGY (*A falu rossza*, szombathelyi Weöres Sándor Színház) – MOLNÁR ÁRON (*Az ügynök halála*, Örkény Színház)

A legjobb díszlet: A NYUGALOM (Marosvásárhelyi Nemzeti Színház Tompa Miklós Társulat, tervezte: Adrian Damian) – A BAJNOK (Katona József Színház, tervezte: Khell Zsolt) – SZÁLL A KAKUKK FÉSZKÉRE (székesfehérvári Vörösmarty Színház, tervezte: Antal Csaba)

A legjobb jelmez: ÚRHATNÁM POLGÁR (sepsiszentgyörgyi Tamási Áron Színház, tervezte: Bajkó Blanka Aliz) – PSYCHÉ (Nemzeti Színház, tervezte: Oleksandr Bilozub) – AZ ÜVEGCIPŐ (Marosvásárhelyi Nemzeti Színház Tompa Miklós Társulat, tervezte: Remete Kriszta)

A legjobb színházi zene: MESÉL A BÉCSI ERDŐ (Örkény Színház, Kákonyi Árpád) – ÚRHATNÁM POLGÁR (sepsiszentgyörgyi Tamási Áron Színház, Bartók György) – AZ ÜVEGCIPŐ; A FALU ROSSZA (Marosvásárhelyi Nemzeti Színház Tompa Miklós Társulat; szombathelyi Weöres Sándor Színház, Kovács Márton)

A legígéretesebb pályakezdő: ZSIGMOND EMŐKE színész (*Mesél a bécsi erdő*, Örkény Színház) – WUNDERLICH JÓZSEF színész (*Jó estét nyár, jó estét szerelem!*, Vígszínház) – VARGA LILI színész (székesfehérvári Vörösmarty Színház)

Különdíj: BEZSÁN NOÉMI, koreográfusi és táncos produkcióiért – MEZEI KINGA, a *Piaf-menet* című előadásért – KERESZTURY TIBOR, A *te országod* című előadás szövegéért

MIKLÓS MELÁNIA

Színház

A legjobb új magyar dráma/színpadai szöveg: –

A legjobb előadás: GALILEI ÉLETE (Nemzeti Színház, rendezte: Zsótér Sándor) – A BAJNOK (Katona József Színház, rendezte: Pintér Béla) – CSEPPKÁNON (Artus, Nemzeti Táncszínház és CAFE Budapest, rendezte: Goda Gábor)

A legjobb rendezés: AHOGY TETSIK (Katona József Színház, rendezte: Kovács D. Dániel) – MESÉL A BÉCSI ERDŐ (Örkény

Színház, rendezte: Bagossy László) – MOLIÈRE: TARTUFFE (tatabányai Jászai Mari Színház, Népház, rendezte: Szikszai Rémusz)

A legjobb zenés/szórakoztató előadás: RÖPÜLJ, LELKEM! (k2 Színház és Szkéné Színház, rendezte: Fábián Péter és Benkó Bence) – LILIOMFI (budaörsi Latinovits Színház, rendezte: ifj. Vidnyánszky Attila) – ZORBA, A GÖRÖG (Miskolci Nemzeti Színház, rendezte: Szócs Artur)

A legjobb független színházi előadás: KOHLHAAS (Zsámbéki Színházi Bázis, Szkéné Színház és MASZK Egyesület, rendezte: Hegymegi Máté) – NAPRAFORGÓ (FÜGE Produkció, rendezte: Pass Andrea) – DÖMÖTÖR ANDRÁS (AlkalMáté Trupp, rendezte: Máté Gábor)

A legjobb gyerek- és ifjúsági előadás: -

A legjobb női főszereplő: TENKI RÉKA (*Egyasszony*, Orlai Produkciós Iroda és FÜGE Produkció) – BÖRCSÖK ENIKŐ (*Találkozás*, Vigszínház) – REZES JUDIT (*A bajnok*, Katona József Színház)

A legjobb férfi főszereplő: TRILL ZSOLT (*Galilei élete*, Nemzeti Színház) – PÁL ANDRÁS (*A Párnaember*, Radnóti Színház) – TAKÁCS GÉZA (*A konyha*, Magyar Színház)

A legjobb női mellékszereplő: SIMKÓ KATALIN (*Emberszag*, Vádli Társulás, FÜGE Produkció és Szkéné Színház) – KOVÁTS ADÉL (*Lear király*, Radnóti Színház) – VENCZEL VERA (*Találkozás*, Vigszínház)

A legjobb férfi mellékszereplő: BERCSÉNYI PÉTER (*Mindent Éváról*, Orlai Produkciós Iroda) – KÁKONYI ÁRPÁD (*Mesél a bécsi erdő*, Örkény Színház) – BAJOMI NAGY GYÖRGY (*Ványa bá*, szombathelyi Weöres Sándor Színház)

A legjobb díszlet: AHOGY TETSZIK (Katona József Színház, tervezte: Horváth Jenny) – MESÉL A BÉCSI ERDŐ (Örkény Színház, tervezte: Bagossy Levente) – GALILEI ÉLETE (Nemzeti Színház, tervezte: Ambrus Mária)

A legjobb jelmez: LEAR KIRÁLY (Radnóti Színház, tervezte: Zöldy Z. Gergely) – MOLIÈRE: TARTUFFE (tatabányai Jászai Mari Színház, Népház, tervezte: Kiss Julcsi) – KOHLHAAS (Zsámbéki Színházi Bázis, Szkéné Színház és MASZK Egyesület, tervezte: Oláh Tímea)

A legjobb színházi zene: A BAJNOK (Katona József Színház, Kémenczy Antal) – MESÉL A BÉCSI ERDŐ (Örkény Színház, Kákonyi Árpád) – CSEPPKÁNON (Artus, Nemzeti Táncszínház és CAFe Budapest, Philipp György)

A legígéretesebb pályakezdő: HEGYMEGI MÁTÉ rendező (*Kohlhaas*, Zsámbéki Színházi Bázis, Szkéné Színház és MASZK Egyesület; *Don Quijote voltam*, dunaújvárosi Bartók Kamaraszínház és Művészetek Háza) – ZSIGMOND EMŐKE színész (*Mesél a bécsi erdő*, Örkény Színház; *A te országod*, Forte Társulat) – SZTARENKI DÓRA színész (*Napraforgó*, FÜGE Produkció)

Különdíj: ESZENYI ENIKŐ rendező, ANTAL CSABA díszlettervező és a videós stáb, a *Találkozás* (Vigszínház) filmes koncepciójáért és annak megvalósításáért – *Az időnk rövid története* című előadás létrehozásáért az alkotóknak (GIMESI DÓRA író, HOFFER KÁROLY tervező, rendező, TESZÁREK CSABA zeneszerző, ANDRUSKO MARCELLA, PALLAI MARA, SZOLÁR TIBOR, TESZÁREK CSABA színészek és minden közreműködő, koprodukciós partner) – *A nagybőgő* című előadás látványvilágáért, harmonikus és egységes atmoszférájáért az alkotóknak (HORGAS PÉTER díszlettervező, KLEM VIKTOR színész, rendező, MERVEL MIKLÓS fénytervező, SZLÁVIK JÚLIA jelmeztervező, KOVÁCS ÁDÁM és RADNAI MÁRK munkatársak)

NÁNAY ISTVÁN

A legjobb új magyar dráma/színpadí szöveg: Pintér Béla: A BAJNOK – Tar Sándor és Keresztury Tibor: A TE ORSZÁGOD – Pass Andrea: NAPRAFORGÓ

A legjobb előadás: GALILEI ÉLETE (Nemzeti Színház, rendezte: Zsótér Sándor) – A NYUGALOM (Marosvásárhelyi Nemzeti Színház Tompa Miklós Társulat, rendezte: Radu Afrim) – A TE ORSZÁGOD (Forte Társulat és Trafó Kortárs Művészetek Háza, rendezte: Horváth Csaba)

A legjobb rendezés: MESÉL A BÉCSI ERDŐ (Örkény Színház, rendezte: Bagossy László) – MOLIÈRE: TARTUFFE (tatabányai Jászai Mari Színház, Népház, rendezte: Szikszai Rémusz) – A BAJNOK (Katona József Színház, rendezte: Pintér Béla)

A legjobb kommersz előadás: -

A legjobb független színházi előadás: SÓVIRÁG (Tünet Együttes, rendezte: Szabó Réka) – KOHLHAAS (Zsámbéki Színházi Bázis, Szkéné Színház és MASZK Egyesület, rendezte: Hegymegi Máté) – AZ IDŐNK RÖVID TÖRTÉNETE (győri Vaskakas Bábszínház és ESZME, rendezte: Hoffer Károly)

A legjobb gyerek- és ifjúsági előadás: LÚDAS MATYI (kecskeméti Ciróka Bábszínház, rendezte: Vidovszky György) – A CSÚNYA KACSA (HOPPart Társulat és győri Vaskakas Bábszínház, rendezte: Tengely Gábor) – A HŐS MIKLÓS (pécsi MárkusZínház, rendezte: Vajda Zsuzsanna)

A legjobb női főszereplő: FULLAJTÁR ANDREA (*Boomerang Baby* – Marlene Dietrich, ABC KULTKIKÖTŐ Produkciós Iroda) – MONORI LILI (*Látszatélet*, Proton Színház és Trafó Kortárs Művészetek Háza) – TENKI RÉKA (*Egyasszony*, Orlai Produkciós Iroda és FÜGE Produkció)

A legjobb férfi főszereplő: TRILL ZSOLT (*Galilei élete*, Nemzeti Színház) – PÁLFFY TIBOR (*Úrhatnám polgár*, sepsiszentgyörgyi Tamási Áron Színház) – KERESZTES TAMÁS (*Emilia Galotti*, Katona József Színház)

A legjobb női mellékszereplő: TÖRŐCSIK MARI (*Galilei élete*, Nemzeti Színház) – JORDÁN ADÉL (*Sirály*, Katona József Színház) – SIMKÓ KATALIN (*Emberszag*, Vádli Társulás, FÜGE Produkció és Szkéné Színház)

A legjobb férfi mellékszereplő: TASNÁDI BENCE (*Az Olaszliszkai*, Katona József Színház) – DERZSI DEZSŐ (*Úrhatnám polgár*, sepsiszentgyörgyi Tamási Áron Színház) – KÁKONYI ÁRPÁD (*Mesél a bécsi erdő*, Örkény Színház)

A legjobb díszlet: LÁTSZATÉLET (Proton Színház és Trafó Kortárs Művészetek Háza, tervezte: Ágh Márton) – AZ OLASZLISZKAI (Katona József Színház, tervezte: Cziegler Balázs) – GALILEI ÉLETE (Nemzeti Színház, tervezte: Ambrus Mária)

A legjobb jelmez: MESÉL A BÉCSI ERDŐ (Örkény Színház, tervezte: Ignjatovic Kristina) – ÚRHATNÁM POLGÁR (sepsiszentgyörgyi Tamási Áron Színház, tervezte: Bajkó Blanka Aliz) – SIRÁLY (Katona József Színház, tervezte: Nagy Fruzsina)

A legjobb színházi zene: MESÉL A BÉCSI ERDŐ (Örkény Színház, Kákonyi Árpád) – BOLONDOK TÁNCA (szabadkai Népszínház Magyar Társulat, ifj. Kucsera Géza) – EMBERSZAG (Vádli Társulás, FÜGE Produkció és Szkéné Színház, Monori András)

A legígéretesebb pályakezdő: KOVÁCS D. DÁNIEL rendező (*Haramiák*, Vigszínház; *Ahogy tetszik*, Katona József Színház) – SIMÁNYI ZSUZSANNA rendező (*Határaink*, Stúdió K Színház) – BÍRÓ BENCE dramaturg, fordító (*Haramiák*, Vigszínház; *Emilia Galotti*, Katona József Színház)

Különdíj: A Katona József Színház *Così fan tutte* beavató évada közreműködőinek – ZÁVADA PÉTER, az *Ahogy tetszik* (Katona József Színház) szövegkönyvéért – KARSAI GYÖRGY, a klasszikus dráma beavatókéért

BÁR A SZAVAZÁS KRITÉRIUMÁNAK MEGSZABOTT ELŐADÁSSZÁM KÉTSZERESÉT LÁTTAM, így is jó pár arra érdemes produkciót nem tudtam megnézni. Másfelől a látottak között jócskán akadt olyan teljesítmény, ami nem fért bele a megadott szavazatkontingensbe. Az előadások közül többek között: *Bihari* (Katona József Színház, rendező: Máté Gábor), *József és testvérei* (Mesebalt Bábszínház, rendező: Jeles András), *Mese az igazságtételről avagy A hét szamuráj* (Örkény Színház, rendező: Polgár Csaba), *6* (Nemzeti Színház, rendező: Sardar Tagirovsky), *Macska a forró bádogtetőn* (Kecskemét, rendező: Zsótér Sándor), *Makbett* (Átrium Film-Színház, rendező: Alföldi Róbert), *Emlékfoltozók és Az új nagy* (győri Vaskakas Bábszínház, rendező: Markó Róbert, illetve Kuthy Ágnes), *Kettősjáték* (Kolibri Színház, rendező: Vidovszky György), *Az égigérő fa* (Mesebalt Bábszínház, rendező: Rumi László), *Oidipusz* (Bozsik Yvette Társulat, rendező: Bozsik Yvette).

Ha tavaly óta nem neveződött volna át a zenés/szórakoztató előadások kategóriája kommerszre, akkor erre a kategóriára a jelöltjeim a *Liliomfi* (budaörsi Latinovits Színház, rendező: ifj. Vidnyánszky Attila), a *Mezít láb a parkban* (Csiky Gergely Színház, Kaposvár, rendező: Kelemen József) és az *Egy fenékkal két lovat* (Belvárosi Színház, rendező: Pelsőczy Réka) lettek volna.

Az alkotók közül is többekre voksoltam volna még, így például Mezei Kingára (*Piaf-menet*, Újvidék), Sebestyén Abára (*Dózsa*, Yorick Stúdió, Marosvásárhely), Balázs Zoltánra (*Én a szabadságot választottam*, Maladype Színház), Németh Ilonára (az *Emberszag* bábjaiért) és Boráros Szilárdra (több bábéledés látványáért).

Természetesen amikor szavazatommal valamilyen egyéni teljesítményt értékelek, akkor abban egyrészt az egész produkció elismerése, másrészt az illető más előadásban nyújtott teljesítménye is benne foglaltatik, s viszont: ha egy produkciót díjra érdemesítik, akkor többnyire az abban szereplők egyéni munkáját is szeretném visszaigazolni.

PAPP TÍMEA

A legjobb új magyar dráma/színpadiszöveg: Szálinger Balázs: BECSVÖLGYE – Mikó Csaba: APÁTLANOK – Mikó Csaba: OFFROAD

A legjobb előadás: A NYUGALOM (Marosvásárhelyi Nemzeti Színház Tompa Miklós Társulat, rendezte: Radu Afrim) – LILÍOMFI (budaörsi Latinovits Színház, rendezte: ifj. Vidnyánszky Attila) – KOHLHAAS (Zsámbéki Színházi Bázis, Szkéné Színház és MASZK Egyesület, rendezte: Hegyemegi Máté)

A legjobb rendezés: A NYUGALOM (Marosvásárhelyi Nemzeti Színház Tompa Miklós Társulat, rendezte: Radu Afrim) – MOLIÈRE: TARTUFFE (tatabányai Jászai Mari Színház, Népház, rendezte: Szikszai Rémusz) – LEAR KIRÁLY (Radnóti Színház, rendezte: Alföldi Róbert)

A legjobb kommersz előadás: A CHICAGÓI HERCEGNŐ (Budapesti Operettszínház, rendezte: Béres Attila) – SYBILL (Budapesti Operettszínház, rendezte: Szabó Máté) – VIRÁGOT ALGERNONNAK (Budapesti Operettszínház, rendezte: Somogyi Szilárd)

A legjobb független színházi előadás: KOHLHAAS (Zsámbéki Színházi Bázis, Szkéné Színház és MASZK Egyesület, rendezte: Hegyemegi Máté) – SÓVIRÁG (Tünet Együttes, rendezte: Szabó Réka) – A TÁGRA ZÁRT SZEMEKEK PRÓBÁJA (Dollár Papa Gyermekei, rendezte: Ördög Tamás)

A legjobb gyerek- és ifjúsági előadás: a kategóriában összeférhetetlenség miatt nem szavazok

A legjobb női főszereplő: G. ERDÉLYI HERMINA (*Édes Anna*, szabadkai Népszínház Magyar Társulat) – KOVÁTS ADÉL (*Lear király*, Radnóti Színház) TROKÁN NÓRA (*Macska a forró bádogtetőn*, kecskeméti Katona József Színház)

A legjobb férfi főszereplő: BÁNYAI KELEMEN BARNA (*A nyugalom*, Marosvásárhelyi Nemzeti Színház Tompa Miklós Társulat) – BODOLAI BALÁZS (*Amerika*, kolozsvári Állami Magyar Színház) – MERTZ TIBOR (*Ványa bá*, szombathelyi Weöres Sándor Színház)

A legjobb női mellékszereplő: B. FÜLÖP ERZSÉBET (*Sirály*; *A nyugalom*, Marosvásárhelyi Nemzeti Színház Tompa Miklós Társulat) – JANZA KATA (*Nők az idegösszeomlás szélén*, Budapesti Operettszínház) – ALBERT CSILLA (*Amerika*, kolozsvári Állami Magyar Színház)

A legjobb férfi mellékszereplő: KRISZTIK CSABA (*Szutyok*, székesfehérvári Vörösmarty Színház) – KOCSIS PÁL (*Hamlet*, kecskeméti Katona József Színház) – BAJOMI NAGY GYÖRGY (*Ványa bá*, szombathelyi Weöres Sándor Színház)

A legjobb díszlet: A NYUGALOM (Marosvásárhelyi Nemzeti Színház Tompa Miklós Társulat, tervezte: Adrian Damian) – HAMLET (kecskeméti Katona József Színház, tervezte: Khell Zsolt) – A NAGY ROMULUS (Miskolci Nemzeti Színház, tervezte: Árvai György)

A legjobb jelmez: ÚRHATNÁM POLGÁR (sepsiszentgyörgyi Tamási Áron Színház, tervezte: Bajkó Blanka Alíz) – SYBILL (Budapesti Operettszínház, tervezte: Tihanyi Ildi) – A TÜNDÉRKIRÁLYNŐ (Magyar Állami Operaház, tervezte: Lisztópád Krisztina)

A legjobb színházi zene: KOLDUSOPERA (temesvári Állami Magyar Színház, Irena Popović) – AMERIKA (kolozsvári Állami Magyar Színház, Ivan Acher) – TOP DOGS (dunaújvárosi Bartók Kamaraszínház és Művészetek Háza, Boros Csaba)

A legígéretesebb pályakezdő: HEGYMEGI MÁTÉ rendező, több munkájáért – VECSEI MIKLÓS színész (*Rómeó és Júlia*, debreceni Csokonai Színház; *Liliomfi*, budaörsi Latinovits Színház) – KOVÁCS KATI színész (*Vízkereszt, vagy amire vágytok*, sepsiszentgyörgyi Tamási Áron Színház)

Különdíj: KRÉTAKÖR, A harag napjáért – ZÁVADA PÉTER, az *Ahogy tetszik* (Katona József Színház) fordításáért – KÁRPÁTI PÉTER, a Buborékok (nagyváradai Szigligeti Színház) dramaturgiai munkájáért

PROICS LILLA

A legjobb új magyar dráma/színpadiszöveg: Zsigó Anna: NEM – DE HOGY NEM?

A legjobb előadás: CSEPPKÁNON (Artus, Nemzeti Táncszínház és CAFe Budapest, rendezte: Goda Gábor)

A legjobb rendezés: A HARAG NAPJA (Krétakör és Trafó Kortárs Művészetek Háza, rendezte: Schilling Árpád)

A legjobb kommersz előadás: –

A legjobb független színházi előadás: ANYÁDÉK RAJTAM KERESNEK (Timothy and the things, rendezte: Cuhorka Emese és Fülöp László)

A legjobb gyerek- és ifjúsági előadás: AZ ÚJ NAGYI (győri Vaskakas Bábszínház, rendezte: Kuthy Ágnes)

Láng Annamária a Látszatéletben. Rév Marcell felvétele

A legjobb női főszereplő: SIMKÓ KATALIN (*Soha senkinek*, Nézőművészeti Kft. és MaNNa)

A legjobb férfi főszereplő: HAJDUK KÁROLY (*Napraforgó*, FÜGE Produkció)

A legjobb női mellékszereplő: SZIRTES ÁGI (*Oszlopos Simeon*, Katona József Színház)

A legjobb férfi mellékszereplő: BERCSÉNYI PÉTER (*Mindent Évről*, Orlai Produkciós Iroda)

A legjobb díszlet: A NYUGALOM (Marosvásárhelyi Nemzeti Színház Tompa Miklós Társulat, tervezte: Adrian Damian)

A legjobb jelmez: MESÉL A BÉCSI ERDŐ (Örkény Színház, tervezte: Ignjatovic Kristina)

A legjobb színházi zene: MI LÁRMA EZ MEGÉNT? (Bob és Bobék Orchestra)

A legígéretesebb pályakezdő: VIKTOR BALÁZS színész, k2 és egyéb munkái

Különdíj: SÓVIRÁG, Tünet Együttes

STUBER ANDREA

spirituszonline.hu, stuberandrea.hu

A legjobb új magyar dráma/színpadai szöveg: Mikó Csaba: OFFROAD – Pass Andrea: NAPRAFORGÓ – Szálinger Balázs: BECSVÖLGYE

A legjobb előadás: KOHLHAAS (Zsámbéki Színházi Bázis, Szkéné Színház és MASZK Egyesület, rendezte: Hegyemegi Máté) – MESÉL A BÉCSI ERDŐ (Örkény Színház, rendezte: Bagossy László)

– AHOGY TETSIK (Katona József Színház, rendezte: Kovács D. Dániel)

A legjobb rendezés: GALILEI ÉLETE (Nemzeti Színház, rendezte: Zsótér Sándor) – AZ OLASZLISZKAI (Katona József Színház, rendezte: Máté Gábor) – ROSALIE ELMEGY MEGHALNI (Stúdió K Színház, rendezte: Szilágyi Bálint)

A legjobb kommersz előadás: RÖPÜLJ, LELKEM! (k2 Színház és Szkéné Színház, rendezte: Fábíán Péter és Benkó Bence) – EGY ÉLET HÁROMSZOR (Rózsavölgyi Szalon és K.V. Társulat, rendezte: Ördög Tamás) – CHICAGO (dunaújvárosi Bartók Kamaraszínház és Művészetek Háza, rendezte: Lendvai Zoltán)

A legjobb független színházi előadás: NAPRAFORGÓ (FÜGE Produkció, rendezte: Pass Andrea) – A HARAG NAPJA (Krétakör és Trafó Kortárs Művészetek Háza, rendezte: Schilling Árpád) – A TE ORSZÁGOD (Forte Társulat és Trafó Kortárs Művészetek Háza, rendezte: Horváth Csaba)

A legjobb gyerek- és ifjúsági előadás: AZ IDŐNK RÖVID TÖRTÉNETE (győri Vaskakas Bábszínház és ESZME, rendezte: Hoffer Károly) – A CSÚNYA KACSA (HOPPart Társulat és győri Vaskakas Bábszínház, rendezte: Tengely Gábor) – BAGOLYKISASSZONY MESÉJE (Bóbíta Bábszínház, rendezte: Perényi Balázs)

A legjobb női főszereplő: B. FÜLÖP ERZSÉBET (*Sirály*, Marosvásárhelyi Nemzeti Színház Tompa Miklós Társulat) – SÁROSDI LILLA (*A harag napja*, Krétakör és Trafó Kortárs Művészetek Háza) – FÜR ANIKÓ (*Mesél a bécsi erdő*, Örkény Színház)

A legjobb férfi főszereplő: MERTZ TIBOR (*Ványa bá*, szombathelyi Weöres Sándor Színház) – LÁSZLÓ ZSOLT (*Lear király*, Radnóti Színház) – PÁL ANDRÁS (*A Párnaember*, *A Glembay ház*, Radnóti Színház)

A legjobb női mellékszereplő: CSOMBOR TERÉZ (*Macska a forró bádognótton*, kecskeméti Katona József Színház) – PÉTER KATA (*Is-*

Tasnádi Bence Az Olaszliszkaiban.
Dömölky Dániel felvétele

tenítélet, Vígszínház) – ÁGOSTON KATALIN (*Nem félünk a farkastól*, Centrál Színház)

A legjobb férfi mellékszereplő: DERZSI DEZSŐ (*Úrhatnám polgár*, sepsiszentgyörgyi Tamási Áron Színház) – BEZERÉDI ZOLTÁN (*A bajnok*, Katona József Színház) – ZNAMENÁK ISTVÁN (*Mese az igazságtételről*, Örkény Színház)

A legjobb díszlet: RÓMEÓ ÉS JÚLIA (debreceni Csokonai Színház, tervezte: Varga Járó Ilona) – GALILEI ÉLETE (Nemzeti Színház, tervezte: Ambrus Mária) – KOHLHAAS (Zsámbéki Színházi Bázis, Szkéné Színház és MASZK Egyesület, tervezte: Fekete Anna)

A legjobb jelmez: ÚRHATNÁM POLGÁR (sepsiszentgyörgyi Tamási Áron Színház, tervezte: Bajkó Blanka Aliz) – MOLIÈRE: TARTUFFE (tatabányai Jászai Mari Színház, Népház, tervezte: Kiss Julcsi) – SZUTYOK (székesfehérvári Vörösmarty Színház, tervezte: Kárpáti Enikő)

A legjobb színházi zene: BOLONDOK TÁNCA (szabadkai Népszínház Magyar Társulat, ifj. Kucsera Géza) – EMBERSZAG (Vádli Társulás, FÜGE Produkció és Szkéné Színház, Monori András) – KOHLHAAS (Zsámbéki Színházi Bázis, Szkéné Színház és MASZK Egyesület, Kákonyi Árpád)

A legígéretesebb pályakezdő: HOFFER KÁROLY – SODRÓ ELIZA – KURTA NIKÉ

Különdíj: SÓVIRÁG, Tünet Együttes – MEZEI KINGA, *Piaf-menet* – KLEM VIKTOR, *A nagybőgő*

A NYUGALOM című előadást még az előző évadban láttam Marosvásárhelyen, akkor szavaztam rá, most nem. (Ez talán nem volt elég körültekintő eljárás tőlem.)

Több mint kétszáz produkció kínálta az idej választékot számomra. Akik sajnos nem értek már fel a szavazólapomra: Trill Zsolt (*Galilei élete*), Nagy Zsolt (*Kohlhaas*), Nagy Ervin (*A bajnok*), Fehér Tibor (*Cyrano de Bergerac*), Mezei Zoltán (*Bolondok tánca*), Hajduk Károly (*Napraforgó*), Hegedűs D. Géza (*III. Richárd*), Györgyi Anna (*Finito*), Kerekes Éva (*Az ügynök halála*), Pető Kata (*Napraforgó*), Börcsök Enikő (*Jó estét nyár, jó estét szerelem!*), valamint Bach Kata és Hartai Petra pályakezdők.

SZÜCS MÓNIKA

Ellenfény

A legjobb új magyar dráma/színvadi szöveg: Kleist, Gábor Sára és Hegyemegi Máté: KOHLHAAS – Székely Csaba: A HOMOKSZÖRNY – Szijártó Tímea-Aletta: AZ ESET

A legjobb előadás: A TE ORSZÁGOD (Forte Társulat és Trafó Kortárs Művészetek Háza, rendezte: Horváth Csaba) – JÓZSEF ÉS TESTVÉREI (Mesebolt Bábszínház, rendezte: Jeles András) – A KAUKÁZUSI KRÉTAKÖR (Budapest Bábszínház, rendezte: Vidovszky György)

A legjobb rendezés: MOLIÈRE: TARTUFFE (tatabányai Jászai Mari Színház, Népház, rendezte: Szikszai Rémusz) – AZ OLASZLISZKAI (Katona József Színház, rendezte: Máté Gábor) – MESÉL A BÉCSI ERDŐ (Örkény Színház, rendezte: Bagossy László)

A legjobb kommersz előadás: –

A legjobb független színházi előadás: KOHLHAAS (Zsámbéki Színházi Bázis, Szkéné Színház és MASZK Egyesület, rendezte: Hegyemegi Máté) – AZ IDŐNK RÖVID TÖRTÉNETE (győri Vaskakas Bábszínház és ESZME, rendezte: Hoffer Károly) – EMBERSZAG (Vádli Társulás, FÜGE Produkció és Szkéné Színház, rendezte: Szikszai Rémusz)

A legjobb gyerek- és ifjúsági előadás: KETTŐS:JÁTÉK (Kolibri Színház, rendezte: Vidovszky György) – AZ ÚJ NAGYI (győri Vaskakas Bábszínház, rendezte: Kuthy Ágnes) – LÚDAS MATYI (kecskeméti Ciroka Bábszínház, rendezte: Vidovszky György)

A legjobb női főszereplő: SIMKÓ KATALIN (*Soha senkinek*, Nézőművészeti Kft. és MaNNA) – TENKI RÉKA (*Egyasszony*, Orlai Produkciós Iroda és FÜGE Produkció) – PETHŐ ANIKÓ (*Hullámtörés*, kolozsvári Állami Magyar Színház)

A legjobb férfi főszereplő: KRISZTIK CSABA (*A te országod*, Forte Társulat és Trafó Kortárs Művészetek Háza) – NAGY ZSOLT (*Kohlhaas*, Zsámbéki Színházi Bázis, Szkéné Színház és MASZK Egyesület) – FODOR TAMÁS (*Emberszag*, Vádli Társulás, FÜGE Produkció és Szkéné Színház)

A legjobb női mellékszereplő: UJVÁRI JANKA (*Az új nagy, győri Vaskakas Bábszínház*) – HARTAI PETRA (*Ványa bá, szombathelyi Weöres Sándor Színház*) – KOVÁTS ADÉL (*Lear király, Radnóti Színház*)

A legjobb férfi mellékszereplő: KÖLES FERENC (*A Párnaember, Radnóti Színház*) – KOVÁCS LEHEL (*Bihari, Katona József Színház*) – GAÁL GYULA (*Sirály, Szatmárnémeti Északi Színház Harag György Társulat*)

A legjobb díszlet: AZ OLASZLISZKAI (Katona József Színház, tervezte: Cziegler Balázs) – KOHLHAAS (Zsámbéki Színházi Bázis, Szkéné Színház és MASZK Egyesület, tervezte: Fekete Anna) – A KARÁCSONYI RÓZSA LEGENDÁJA (Kolibri Színház, tervezte: Orosz Klaudia)

A legjobb jelmez: ISTENÍTÉLET (Vigszínház, tervezte: Remete Krisztina) – AZ OLASZLISZKAI (Katona József Színház, tervezte: Füzér Anni) – VÁNYA BÁ (szombathelyi Weöres Sándor Színház, tervezte: Takács Lilla)

A legjobb színházi zene: KOHLHAAS (Zsámbéki Színházi Bázis, Szkéné Színház és MASZK Egyesület, Kákonyi Árpád) – BOLONDOK TÁNCA (szabadkai Népszínház Magyar Társulat, ifj. Kucsera Géza) – HARAMIÁK (Vigszínház, Bartha Márk)

A legígéretesebb pályakezdő: KOVÁCS D. DÁNIEL rendező (*Haramiák, Vigszínház; Ahogy tetszik, Katona József Színház*) – ZSIGMOND EMŐKE színész (*A te országod, Forte Társulat; Mesél a bécsi erdő, Örkény Színház*) – KISS ANDREA színész (*Sirály, Ódry Színpad; Liliomfi, budaörsi Latinovits Színház*)

Különdíj: A dunajvárosi színház társulatának és távozó művészeti vezetésének – A 20 éves Mesebolt Bábszínház 3 nap alatt 13 előadást megjárt Bábexpresszének – A Mentőcsónak mindkét alegységének

TÖRÖK ÁKOS

7óra7

A legjobb új magyar dráma/színepi szöveg: –

A legjobb előadás: A NYUGALOM (Marosvásárhelyi Nemzeti Színház Tompa Miklós Társulat, rendezte: Radu Afrim) – CSEPPKÁNON (Artus, Nemzeti Táncszínház és CAFé Budapest, rendezte: Goda Gábor) – ÚRHATNÁM POLGÁR (sepsiszentgyörgyi Tamási Áron Színház, rendezte: Sardar Tagirovsky)

A legjobb rendezés: KOHLHAAS (Zsámbéki Színházi Bázis, Szkéné Színház és MASZK Egyesület, rendezte: Hegymegi Máté) – LILÍOMFI (budaörsi Latinovits Színház, rendezte: ifj. Vidnyánszky Attila) – MOLIÈRE: TARTUFFE (tatabányai Jászai Mari Színház, Népház, rendezte: Szikszai Rémusz)

A legjobb kommersz előadás: SZÁLL A KAKUKK FÉSZKÉRE (Orlai Produkciós Iroda, rendezte: Znamenák István)

A legjobb független színházi előadás: CSEPPKÁNON (Artus, Nemzeti Táncszínház és CAFé Budapest, rendezte: Goda Gábor) – KOHLHAAS (Zsámbéki Színházi Bázis, Szkéné Színház és MASZK Egyesület, rendezte: Hegymegi Máté) – EGYASSZONY (Orlai Produkciós Iroda és FÜGE Produkció, rendezte: Paczolay Béla)

A legjobb gyerek- és ifjúsági előadás: –

A legjobb női főszereplő: TENKI RÉKA (*Egyasszony, Orlai Produkciós Iroda és FÜGE Produkció*) – B. FÜLÖP ERZSÉBET (*A nyugalom, Marosvásárhelyi Nemzeti Színház Tompa Miklós Társulat*) – MEZEI KINGA (*Piaf-menet, Újvidéki Színház*)

A legjobb férfi főszereplő: PÁLFFY TIBOR (*Úrhatnám polgár, sepsiszentgyörgyi Tamási Áron Színház*) – BÁNYAI KELEMEN BAR-

NA (*A nyugalom, Marosvásárhelyi Nemzeti Színház Tompa Miklós Társulat*) – MÉSZÁROS BÉLA (*Bihari, Katona József Színház*)

A legjobb női mellékszereplő: KISS BORA (*A nyugalom, Marosvásárhelyi Nemzeti Színház Tompa Miklós Társulat*) – DANIS LÍDIA (*Molière: Tartuffe, tatabányai Jászai Mari Színház, Népház*)

A legjobb férfi mellékszereplő: OROSZ ÁKOS (*Haramiák, Vigszínház*) – HEGEDŰS D. GÉZA (*III. Richárd, Gyulai Várszínház*) – MÁTÉ GÁBOR (*Sirály, Katona József Színház*)

A legjobb díszlet: A NYUGALOM (Marosvásárhelyi Nemzeti Színház Tompa Miklós Társulat, tervezte: Adrian Damian) – CSEPPKÁNON (Artus, Nemzeti Táncszínház és CAFé Budapest, tervezte: Sebestyén Ferenc, Goda Gábor és Gold Bea) – ÚRHATNÁM POLGÁR (sepsiszentgyörgyi Tamási Áron Színház, tervezte: Bartha József)

A legjobb jelmez: –

A legjobb színházi zene: –

A legígéretesebb pályakezdő: SARDAR TAGIROVSKY rendező (*Úrhatnám polgár, sepsiszentgyörgyi Tamási Áron Színház, Az eset, nagyváradai Szigligeti Színház; 6, Nemzeti Színház*) – HEGYMEGI MÁTÉ rendező, koreográfus, mozgástervező (*Kohlhaas, Zsámbéki Színházi Bázis, Szkéné Színház és MASZK Egyesület; Az Olaszliszkai, Katona József Színház; Ahogy tetszik, Katona József Színház*) – VECSEI H. MIKLÓS színész, dramaturg, fordító (*Rómeó és Júlia, debreceni Csokonai Színház; Liliomfi, budaörsi Latinovits Színház; III. Richárd, Gyulai Várszínház*)

Különdíj: FORMANEK CSABA, azért az állhatatos és magas színvonalú munkáért, amit a központi kulturális támogatások sötét zónájában végez, idén pl. *Bádogelefánt, Diogenész* – IFJ. VIDNYÁNSZKY ATTILA, VECSEI H. MIKLÓS és KOVÁCS ADRIÁN alkotóhármasa – KELEMEN KRISTÓF, a *Miközben ezt a címet olvassák, mi magukról beszélünk* című előadásért

MIVEL CSUPÁN 2016 FEBRUÁRJÁTÓL VAGYOK TAGJA A SZÍNHÁZI KRITIKUSOK CÉHÉNEK, ezért az évad több mint a felét még nem azzal a szemmel (és főként jegyzetelési móddal) néztem, ami ahhoz kellett volna, hogy minden kategóriában merjek és tudjak szavazni. Ezen a következő évadban változtatni fogok.

TURBULY LILLA

Kútszéli Stílus, Tánckritika

A legjobb új magyar dráma/színepi szöveg: Szálinger Balázs: BECSVÖLGYE – Madák Zsuzsanna: PETER – Szíjjártó Tímea-Aletta: AZ ESET

A legjobb előadás: CSEPPKÁNON (Artus, Nemzeti Táncszínház és CAFé Budapest, rendezte: Goda Gábor) – A HARAG NAPJA (Krétakör és Trafó Kortárs Művészetek Háza, rendezte: Schilling Árpád) – LILÍOMFI (budaörsi Latinovits Színház, rendezte: ifj. Vidnyánszky Attila)

A legjobb rendezés: AZ OLASZLISZKAI (Katona József Színház, rendezte: Máté Gábor) – MACSKA A FORRÓ BÁDOGTETŐN (kecskeméti Katona József Színház, rendezte: Zsótér Sándor) – KOHLHAAS (Zsámbéki Színházi Bázis, Szkéné Színház és MASZK Egyesület, rendezte: Hegymegi Máté)

A legjobb kommersz előadás: ELHANYAGOLT FÉRFIGYÉSPÉGEK (Duma Színház és FÜGE Produkció, dramaturg: Soós Attila, rendező nincs feltüntetve) – MINDENT ÉVÁRÓL (Orlai Produkciós Iroda, rendezte: Pelsőczy Réka)

A legjobb független színházi előadás: nem tartom indokoltnak, hogy külön kategória, ezért itt nem szavazok

A legjobb gyerek- és ifjúsági előadás: MACKÓELET/MACKÓ-ÁLOM (Színház- és Filmművészeti Egyetem, rendezte: Tengely Gábor) – PETER (zalaegerszegi Hevesi Sándor Színház, rendezte: Madák Zsuzsanna) – IGAZ TÖRTÉNET ALAPJÁN (Közép-Európa Táncszínház, Káva, Nemzeti Táncszínház és Bethlen Téri Színház, rendezte: Sereglei András)

A legjobb női főszereplő: TENKI RÉKA (*Egyasszony*, Orlai Produkciós Iroda és FÜGE Produkció) – BÖRCSÖK ENIKŐ (*Találkozás*, Vígszínház) – SÁROSDI LILLA (*A harag napja*, Krétakör és Trafó Kortárs Művészetek Háza)

A legjobb férfi főszereplő: FEKETE ERNŐ (*Az Olaszliszkai*, Katona József Színház) – SZEMENYEI JÁNOS (*Macska a forró bádognetön*, kecskeméti Katona József Színház) – MERTZ TIBOR (*Ványa bá*, szombathelyi Weöres Sándor Színház)

A legjobb női mellékszereplő: HARTAI PETRA (*Ványa bá*, szombathelyi Weöres Sándor Színház) – BACH KATA (*Kohlhaas*, Zsámbéki Színházi Bázis, Szkéné Színház és MASZK Egyesület) – SZIRTES ÁGI (*Oszlopos Simeon*, Katona József Színház)

A legjobb férfi mellékszereplő: PÁLFFY TIBOR (*Vízkereszt, vagy mire vágytok*, sepsiszentgyörgyi Tamási Áron Színház) – BEZERÉDI ZOLTÁN (*Minden jó, ha vége jó*, Katona József Színház) – BÁNYAI KELEMEN BARNÁ (*Makbett*, Átrium és Kultúrbrigád)

A legjobb díszlet: AZ OLASZLISZKAI (Katona József Színház, tervezte: Cziegler Balázs) – TÓTÉK (kecskeméti Katona József Színház, tervezte: Debreczeni Borbála) – DÖMÖTÖR ANDRÁS (AlkalMáté Trupp, tervezte: Kálmán Eszter)

A legjobb jelmez: MACSKA A FORRÓ BÁDOGNETÖN (kecskeméti Katona József Színház, tervezte: Benedek Mari) – VÍZKERESZT, VAGY AMIRE VÁGYTOK (sepsiszentgyörgyi Tamási Áron Színház, tervezte: Adriana Grand) – FIGARO HÁZASSÁGA (kecskeméti Katona József Színház, tervezte: Berzsényi Krisztina)

A legjobb színházi zene: LILÍOMFI (budaörsi Latinovits Színház, Kovács Adrián) – KOHLHAAS (Zsámbéki Színházi Bázis, Szkéné Színház és MASZK Egyesület, Kákonyi Árpád)

A legígéretesebb pályakezdő: MÉSZÁROS BLANKA színész (*Sirály*, Katona József Színház) – HARTAI PETRA színész (*Ványa bá*, szombathelyi Weöres Sándor Színház) – SZABÓ SEBESTYÉN LÁSZLÓ színész (*Lilíomfi*, budaörsi Latinovits Színház)

Különdíj: LENGYEL ANNA és a PanoDrama, társadalmilag fontos kérdések verbatim színházi feldolgozásáért – A Bethlen Téri Színház és a MaNNA Egyesület, a színházi generációk közeledését célzó *Találkozások* sorozatáért – FORMANEK CSABA, fáradhatatlan színház(újra)teremtő tevékenységéért és az évadban bemutatott három monodrámában (*Diogenész*, *Bádoglefánt*, *Facturae lamiaceae*) nyújtott alakításaiért

URBÁN BALÁZS

A legjobb új magyar dráma/színpadí szöveg: Szálinger Balázs: BECSVÖLGYE

A legjobb előadás: A NYUGALOM (Marosvásárhelyi Nemzeti Színház Tompa Miklós Társulat, rendezte: Radu Afrim) – A HARAG NAPJA (Krétakör és Trafó Kortárs Művészetek Háza, rendezte: Schilling Árpád) – MOLIÈRE: TARTUFFE (tatabányai Jászai Mari Színház, Népház, rendezte: Szikszai Rémusz)

A legjobb rendezés: GALILEI ÉLETE (Nemzeti Színház, rendezte: Zsótér Sándor) – AHOGY TETSIK (Katona József Színház, ren-

dezte: Kovács D. Dániel) – ÚRHATNÁM POLGÁR (sepsiszentgyörgyi Tamási Áron Színház, rendezte: Sardar Tagirovsky)

A legjobb kommersz előadás: MA ESTE MEGBUKUNK (Centrál Színház, rendezte: Mark Bell)

A legjobb független színházi előadás: KOHLHAAS (Zsámbéki Színházi Bázis, Szkéné Színház és MASZK Egyesület, rendezte: Hegyemegi Máté) – LÁTSZATÉLET (Proton Színház és Trafó Kortárs Művészetek Háza, rendezte: Mundruczó Kornél) – NAPRAFORGÓ (FÜGE Produkció, rendezte: Pass Andrea)

A legjobb gyerek- és ifjúsági előadás: -

A legjobb női főszereplő: B. FÜLÖP ERZSÉBET (*A nyugalom*, Marosvásárhelyi Nemzeti Színház Tompa Miklós Társulat) – PETŐ KATA (*Napraforgó*, FÜGE Produkció) – TENKI RÉKA (*Egyasszony*, Orlai Produkciós Iroda és FÜGE Produkció)

A legjobb férfi főszereplő: TRILL ZSOLT (*Galilei élete*, Nemzeti Színház) – STOHL ANDRÁS (*Istenítélet*, Vígszínház) – BÁNYAI KELEMEN BARNÁ (*A nyugalom*, Marosvásárhelyi Nemzeti Színház Tompa Miklós Társulat)

A legjobb női mellékszereplő: TÖRÖCSIK MARI (*Galilei élete*, Nemzeti Színház) – MONORI LILI (*Látszatélet*, Proton Színház és Trafó Kortárs Művészetek Háza) – DANIS LÍDIA (*Molière: Tartuffe*, tatabányai Jászai Mari Színház, Népház)

A legjobb férfi mellékszereplő: HAJDUK KÁROLY (*Haramiák*, Vígszínház) – TAKÁTSY PÉTER (*Emilia Galotti*, Katona József Színház) – TASNÁDI BENCE (*Az Olaszliszkai*, Katona József Színház)

A legjobb díszlet: LÁTSZATÉLET (Proton Színház és Trafó Kortárs Művészetek Háza, tervezte: Ágh Márton) – A NYUGALOM (Marosvásárhelyi Nemzeti Színház Tompa Miklós Társulat, tervezte: Adrian Damian) – CSONGOR ÉS TÜNDE (Nemzeti Színház, tervezte: Nagy Viktória)

A legjobb jelmez: AZ OLASZLISZKAI (Katona József Színház, tervezte: Füzér Anni) – ÚRHATNÁM POLGÁR (sepsiszentgyörgyi Tamási Áron Színház, tervezte: Bajkó Blanka Alíz) – A RAJONGÓK (székesfehérvári Vörösmarty Színház, tervezte: Zoób Kati)

A legjobb színházi zene: ÚRHATNÁM POLGÁR (sepsiszentgyörgyi Tamási Áron Színház, Bartók György)

A legígéretesebb pályakezdő: ZSIGMOND EMŐKE – SZILÁGYI BÁLINT – MÉSZÁROS BLANKA

Különdíj: A *Sóvirág* című előadás alkotói (FAHIDI ÉVA és a Tünet Együttes) – HOFFER KÁROLY, *Az időnk rövid története* bábjaiért

Noha az évad igazi revelációja számomra a 2015-ben bemutatott, de határainkon belül ebben az évadban látható (így szabályaink szerint most szavazatképes) *A nyugalom* volt, a szokottnál több magas színvonalú és jelentékeny előadást láttam. Nem egy olyan bemutató szorult le a listámról, amelyet nemcsak sokra tartottam, de szívemhez is közel állt. A legfőbb hiányt a Hoffer Károly rendezte *Az időnk rövid története* jelenti, de ilyen a budaörsi *Lilíomfi* (r.: ifj. Vidnyánszky Attila), a Pesti színházi *Haramiák* (r.: Kovács D. Dániel), a k2 Színház által a Szkénében bemutatott *Röpülj, lelkem!* (r.: Fábíán Péter, Benkó Bence) is. Valamennyi fiatal, többé-kevésbé pályakezdő rendező munkája. Ami nem véletlen: alighanem ebben az évadban vált nyilvánvalóvá, hogy egy igen tehetséges – és igencsak eltérő utakon haladó – fiatal rendezőkből álló generáció játszhat/játszik egyre fontosabb szerepet színházi életünkben. Ennek nyoma természetesen nemcsak a kimaradók listájában van meg: Kovács D. Dániel egy másik rendezésével, a három igazán figyelemre méltó bemutatót létrehozó Sardar Targirovsky pedig sepsiszentgyörgyi munkájával került fel a rendezők listájára, míg – az elsősorban egyetemi vizsgarend-

Rezes Judit és Jordán Adél A bajnokban.
Horváth Judit felvétele

zésével, *A köpenicki kapitánnyal* komoly várakozásokat keltő – Szilágyi Bálint neve a pályakezdők között szerepel.

Magas színvonalú és/vagy valóban fontos produkciókat természetesen az idősebb és a középgeneráció meghatározó egyéniségei is létrehoztak, ám minden korábbinál több olyan előadást is láttam, amelyet egyszerűen nem lett volna szabad műsorra tűzni. És hasonlóan szélsőséges minőségűek a bulvárszínházi bemutatók is: egyik póluson a kimagasló profeszionalizmus, másikon a rémes gagyi található. Akadt volna további két (sőt több) előadás, melyet még beírhattam volna a rubrikákba, ám szükségesnek tartottam a *Ma este megbukunk* egyértelmű kiemelését: ilyen elképesztő precizitással megvalósított, minden ízében kimunkált, lehangoló erejű produkciót magyar bulvárszínpadon talán még soha nem láttam.

Végezetül a listámról éppen csak lemaradó színészek és tervezők névsora: Nagy Zsolt, Molnár Áron, Fekete Ernő, Pálffy Tibor, Máté Gábor, Wunderlich József, Nagy Dániel Viktor, Borbély Alexandra, Radnay Csilla, Petrik Andrea, Kiss Bora; Gothár Péter, Ambrus Mária, Varga Járó Ilona, Horváth Jenny, Benedek Mari, Bánki Róza, Márton Erika, Kálmán Eszter.

ZAPPE LÁSZLÓ

Népszabadság

A legjobb új magyar dráma/színpadai szöveg: Borbély Szilárd: AZ OLASZLISZKAI – Jeles András: ÁRVÁK – Horváth Szabolcs, Szabó Sipos Ágoston, Fábíán Péter és Benkó Bence: RÖPÜLJ, LELKEM!

A legjobb előadás: SIRÁLY (Katona József Színház, rendezte: Ascher Tamás) – KOLDUSOPERA (temesvári Csiky Gergely Színház, rendezte: Kokan Mladenović) – MACSKA A FORRÓ BÁDOGTETŐN (kecskeméti Katona József Színház, rendezte: Zsótér Sándor)

A legjobb rendezés: AZ OLASZLISZKAI (Katona József Színház, rendezte: Máté Gábor) – GALILEI ÉLETE (Nemzeti Színház, ren-

dezte: Zsótér Sándor) – ÉDES ANNA (szabadkai Népszínház Magyar Társulat, rendezte: Czajlik József)

A legjobb kommersz előadás: VIRÁGOT ALGERNONNAK (Játékszín, rendezte: Horgas Ádám)

A legjobb független színházi előadás: A TE ORSZÁGOD (Forte Társulat és Trafó Kortárs Művészetek Háza, rendezte: Horváth Csaba) – EMBERSZAG (Vádli Társulás, FÜGE Produkció és Szkéné Színház, rendezte: Szikszai Rémusz) – FÁCÁNTÁNC (Pintér Béla és Társulata, rendezte: Pintér Béla)

A legjobb gyerek- és ifjúsági előadás: A KAUKÁZUSI KRÉTAKÖR (Budapest Bábszínház, rendezte: Vidovszky György)

A legjobb női főszereplő: TENKI RÉKA (*Egyasszony*, Orlai Produkciós Iroda és FÜGE Produkció) – TOKAI ANDREA (*Fácántánc*, Pintér Béla és Társulata) – TAKÁCS KATALIN (*Szereltem*, kaposvári Csiky Gergely Színház)

A legjobb férfi főszereplő: MÉSZÁROS MÁTÉ (*A kaukázusi krétakör*, Budapest Bábszínház) – FEKETE ERNŐ (*Az Olaszliszkai*, Katona József Színház) – MOLNÁR ÁRON (*Ványa bácsi*, Miskolci Nemzeti Színház)

A legjobb női mellékszereplő: MÁHR ÁGI (*Ványa bácsi*, Miskolci Nemzeti Színház) – BAJCSAY MÁRIA (*Molière: Tartuffe*, tatabányai Jászai Mari Színház, Népház) – VICEI NATÁLIA (*Bolondok tánca*, szabadkai Népszínház Magyar Társulat)

A legjobb férfi mellékszereplő: KELEMEN JÓZSEF (*Szereltem*, kaposvári Csiky Gergely Színház) – KERESZTES TAMÁS (*Részegek*, Katona József Színház) – THURÓCZY SZABOLCS (*Fácántánc*, Pintér Béla és Társulata)

A legjobb díszlet: EMILIA GALOTTI (Katona József Színház, tervezte: Izsák Lili) – ÉDES ANNA (szabadkai Népszínház Magyar Társulat, tervezte: Gadus Erika) – RÖPÜLJ, LELKEM! (k2 Színház és Szkéné Színház, tervezte: Jeli Sára Luca)

A legjobb jelmez: –

A legjobb színházi zene: –

A legígéretesebb pályakezdő: PÁLYA POMPÓNIA színész (*Szutyok*, székesfehérvári Vörösmarty Színház) – SPIEGL ANNA színész (*A kaukázusi krétakör*, Budapest Bábszínház) – SZOLÁR TIBOR színész (*A kaukázusi krétakör*, Budapest Bábszínház)

Különdíj: –

SZABÓ ISTVÁN

A Színkritikusok díjáról szociológusszemmel

A SZÍNKRITIKUSOK DÍJÁNAK ÁTADÁSA valódi szakmai ünnep lett az utóbbi években. A díjazottaknak, a díjakra jelölteknek, a szavazó és nem szavazó kritikuskoknak ritka közös öröme ez az alkalom, számomra azt demonstrálja, hogy az érték létrehozásában és felmutatásában egységes a szakma. Ebbe az egységbe az is beletartozott, hogy a szavazás mikéntje, a kategóriák megállapítása, a díjak értékrendformáló szerepe újra és újra viták tárgya lett. Remélem, az lesz a jövőben is. Én most megelégszem annak a kimondásával, hogy a szavazás, a díjazás „komoly játék”. Aktuálisan éppen komolyságát kellene erősíteniünk.

1998-tól a Színházi Kritikusok Céhe a díj gazdája. Ez így van jól. Talán az is, hogy csak a Céh tagjai vehetnek részt a játékban. Az már kevésbé jó, hogy a szervezet néhány belső problémája rányomja bélyegét a végeredményre. Színkritikusok díjának mondjuk, pedig ilyen nincs. Van az egyesület, de a díjat valójában nem ő adja, hanem azok, akik a megállapított keretek között szavazásra vállalkoznak. Nem tévedek nagyot,

ankétot – a szerk.). Tény, hogy idén huszonegy céhtag voksolt, a lehetséges szavazók 38 százaléka. Ez meglehetősen kevés, bár korábban is volt már rá példa, de amennyiben a tendenciát nézzük, aggasztó. 2011-ben még huszonnyolcan jelölték meg a legjobbakat, az utóbbi négy évben pedig sorrendben 23/22/20/21 kritikus szavazatot kellett már csak összesíteni.

Csak találgatni lehetne, hogy minek hatására állt elő ez a helyzet. Az említett kilépések és a szavazásban korábban aktív tagok halála apasztotta a kört, a publikációs lehetőségek sem javultak, ami aztán a minimum teljesítését tovább nehezítette, de azt is látni kell, hogy azok száma is nőtt, akik nem emiatt maradnak távol. Motivációjukról konkrétan csak ők nyilatkozhatnak, de többször fogalmaztak meg kételyeket az egész procedúrával kapcsolatban. Lényegében nem is a szavazók viszonylag csekély száma a legnagyobb probléma. Ha az utolsó öt évet nézzük, azt látjuk, hogy a jelenleg szavazók kétharmada minden évben voksolt, a fennmaradó egyharmadban pedig év-

Az Olaszliszka. Dömölky Dániel felvétele

ha azt gondolom, hogy a végeredménnyel a kritikusok többsége általában nem ért egyet. Azért mondhatjuk játéknak, mert pontozza és összesíti azt, amit mennyiségi mutatók segítségével nem lehet mérni. A játék azonban egy ponton komollyá válik, a végeredményből – akarva-akaratlanul – értékrend lesz.

A Színházi Kritikusok Céhének jelenleg ötvenöt tagja van. Az utóbbi években, 2010 és 2016 között különböző okokból tizenhatan függesztették fel vagy szüntették meg tagságukat, zömében új belépők, a fiatalabb korosztály tagjai. Távozásukkal nemcsak szegényebb lett a szervezet, de jelentősen csökkent azok száma is, akik jogosultak lennének az évad kiemelkedő teljesítményeire szavazni. Ez nem javította a reprezentációt sem, látni fogjuk, hogy a szavazásban folyamatosan részt vevők köre ezáltal beszűkült. Feltételezem, hogy sokan azért maradnak ki a játékból, mert a részvétel másik követelményét – az évad bemutatói közül kilencven megtekintését – nem tudják teljesíteni (lásd a *szinhaz.net*-en publikált „Miért nem szavazok”

ről évre nagy a fluktuáció. A stabil szavazók értékrendje nyilván nem mutat mindenben egy irányba, de árulkodó, hogy átlagéletkoruk 56 év, vagyis többségük már a rendszerváltás előtt is kritikus volt. Ez nem jelent feltétlenül konzervativizmust, de valamennyire hasonló értékrendet mégis jelenthet.

2010-ben megjelent tanulmányomban azt írtam, hogy a kritikustársadalomban küszöbön áll a generációváltás. Ez – elsősorban az internetes felületeknek köszönhetően – meg is történt, ahogy a szavazás terén is előbb-utóbb meg kell ennek történnie. 1998-ban, amikor a Céh átvette a bonyolítást, Nánay István így írt a *Színházban*: „a legtöbb kategóriában elképesztően szóródnak a voksok, több esetben szinte annyi jelölt van, ahány szavazó”. Akkor bevezették a pontozásos rendszert, vagyis súlyozták a szavazatokat, így kiadható lett minden díj. Most, úgy látom, megint nagyobb szóródásra lenne szükség. Sok új, lehetőleg fiatal, a szavazás feltételeit teljesíteni tudó kritikus bekapcsolódása által komolyabb lehet ez a játék.

URBÁN BALÁZS

Válaszúton?

*A Nemzeti Színház 2015/16-os évadja
(1. rész)*

Farkas Dénes. Eöri Szabó Zsolt felvétele

VIDNYÁNSZKY ATTILA IGAZGATÁSÁNAK HARMADIK ÉVADJA is véget ért. A harmadik évad egy friss társulat életében a legtöbb esetben kulcsfontosságú, hiszen az első évad általában az útkeresés, a második az összeérés, a csiszolódás, a harmadikban pedig (optimális esetben) már egy érett társulatnak kell irányt, arculatot és mind fontosabb eredményeket felmutatni. Az, hogy mennyiben új társulat a Nemzeti Színházé, nézőpont kérdése lehetne, ha a három évvel ezelőtti változás – fogalmazzunk így – hagyományosabban ment volna végbe. És itt most nem azokra az ideológiai állásfoglalásokra, szakmai összetűzésekre, szópárbajokra gondolok, amelyek magát a vezetőváltást kísérték, nem is magára a több szempontból is kínosra sikeredett pályázati folyamatra, hanem arra, ami az új direktió kinevezése után történt. Az kezdettől nyilvánvaló volt, hogy Alföldi Róbert távozásával véget ér egy korszak a Nemzetiben, és helyette egy másik kezdődik, de arra, hogy az Alföldi-érának írmagja sem marad, nem feltétlenül kellett számítani. Vidnyánszky Attila az Alföldi-korszak valamennyi előadását – sikereseket és kevésbé sikereseket, Alföldi személyéhez köthetőket és tőle távol állókat, gondolatilag provokatívakat és világnézetileg abszolút semlegeseket egyaránt – levette a műsorról, és a társulatban is komoly cserék mentek végbe. Hogy az új direktornak eleve ez volt-e a szándéka, vagy egyik esemény generálta a másikat (és az eredetileg továbbjátszásra érdemesnek tartott előadásokat egyeztetési okokból nem lehetett repertoáron tartani), nem tudhatom, de Vidnyánszky ezzel a gesztussal és az elődjét keményen bíráló nyilatkozataival sokat tett azért, hogy a színházi szakma egy részét, illetve az Alföldi-korszak törzsközönségét elidegenítse a jövő Nemzeti Színházától. Ezt már akkor is észszerűtlennek tartottam: ha Alföldi és Vidnyánszky világnézete élesen elüt is egymástól, ha rendezői eszközeik, gondolkodásmódjuk közt jelentős is a távolság, s ha mást gondolnak is a Nemzeti Színház funkciójáról, közös bennük, hogy az általuk elképzelt színház eltér a meghatározó honi színházi tradícióktól. Következésképpen egy nyitottabb, érzékenyebb, a szokottól eltérő színházi nyelvekre, formákra fogékony közönségbázist

kell megcélozni – és ez a közönségbázis nem (feltétlenül) az ideológia mentén szerveződik. Ráadásul sokan szívesen fogadnak be számukra ismeretlen színházi nyelven megszólaló, illetve a mainstreamtől elütő előadásokat is. (Ami egyébként fontos éltető eleme volt Alföldi Róbert mind sokszínűbbé, sokarcúbbá váló Nemzeti Színházának.) Vagyis a sikeresen elidegenített közönség egy része igenis bázisa lehetett volna a Vidnyánszky-féle színháznak is – helyettük sikerült a Nemzetihez vonzani egy jóval konzervatívabb ízlésű réteget. Ez a réteg feltehetően olyan tradicionális színházra vágyott, amely magvas írói gondolatokat tolmácsol szépen, lehetőség szerint minimális rendezői eszközzel, gyönyörködtető színészi orgánummal, közérthetően, minden ambivalenciát, iróniát, befogadói asszociációra építő szimbólumrendszert mellőzve. S ha ennek az ízlésnek a kiszolgálására történt is az első évadban egy-két lépés, az azért nyilvánvaló volt, hogy Vidnyánszky Attila alapvetően nem ilyen színházat képzel el. És miután az első évad végén távozott a társulattól a feltehetőleg ilyesfajta színházban gondolkodó Eperjes Károly, onnantól kezdve elvileg senki és semmi nem akadályozhatta Vidnyánszkyt saját színházi ideáljának kiteljesítésében. A második évad már kiegyensúlyozottabb képet mutatott, még akkor is, ha szakmailag megmagyarázhatatlan bemutatók is műsorra kerültek, és Vidnyánszky rendezőként továbbra sem feltétlenül neki kézre álló, alkotómódszeréhez illeszkedő alapanyagokat választott. A mostani évadban e téren érzékelhető előrelépés történt. Ennek következménye az is, hogy az évad – változatlanul egyenetlen színvonalú – bemutatói határozottabb arculatot rajzolnak ki.

Nem volt könnyű idáig eljutni. Hiszen az arculat építéséhez egy olyan méretű színház esetében, mint a Nemzeti, nem elegendő egyetlen meghatározó rendező. Sok pletyka keringett arról, hogy ki mindenkit kért fel Vidnyánszky, aki nem vállalta a megbízást (a színház átvételének körülményeitől nyilván nem függetlenül), sőt arról is, ki mindenki szeretett volna jönni, akit viszont nem kértek fel – ám ha a direktor szándé-

ka az volt, hogy hozzá hasonló gondolkodású, erős tehetségű rendezőket hívjon dolgozni, komoly nehézségbe ütközött, hiszen ilyeneket határainkon belül alig-alig lehetett találni. Így aztán sorra érkeztek a neves (és kevésbé neves) külföldi vendégrendezők, akik jó esetben egyéni hangú, de kevésbé a társulatra szabott bemutatókat hoztak létre (rosszabb esetben modoros önismélteléseket vagy másolatokat). Ebben az évadban e téren is látszik változás: egyre több a visszatérő rendező, aki saját alkotói világát a társulatra szabhatja, és teátrális értelemben körvonalazódni látszik az a színházi idea, melyet a színház Vidnyánszky Attila igazgatása alatt kiteljesíthetne. Ezt az ideát nem könnyű pontosan definiálni, de az mindenképpen elmondható, hogy a bemutatók többsége a szöveget képpé fordító, a befogadói érzékenységre, asszociációs tevékenységre sokat bízó, a látványnak és a zenének kiemelten fontos szerepet biztosító előadás. Van köztük olyan, amely a hagyományos interpretáció keretein belül marad, de az értelmezést nem a reálszituációk kibontásán keresztül, hanem a szöveg keltette vizuális asszociációk útján fejt ki. És van olyan is, amely csupán kiindulópontként használja az alapművet, hogy egy öntörvényű rendezői asszociációs rendszer mentén építhessen fel autonóm színpadi alkotást. A színház idei kilenc saját hagyományos premierjéből hét besorolható ebbe a kategóriába, és a maradék kettő – a Zsótér Sándor rendezte *Galilei élete* és a Bozsik Yvette által színre vitt „zenés fantasy”, az *Éden földön* – sem a klasszikus, realista-naturalista hagyományt képviseli.

Az előző mondatban használt „saját hagyományos premier” szókapcsolat bizonyára kissé esetlenné tűnik, de nem találtam jobb kifejezést a nagyobb volumenű produkciók leírására. Ugyanis a színház Bajor Gizi Szalonjában négy önálló, egyszemélyes produkció is született, amelyeket a színlapok sem monodrámának – hanem általában „XY estjének” – neveznek,

Jó volna, ha a Nemzetiben láthatóak lennének az évad jelentős vidéki és határon túli előadásai.

és amelyek értelemszerűen teljesen más színpadi világot jelenítenek, mint a nagyobb lélegzetű előadások. És akkor a társulat tagjának számító előadóművészről, Hobóról még nem is beszéltünk, aki színészként ugyan nem lép fel a különböző produkciókban, de számos önálló estje része a repertoárnak. (Idei bemutatóján túl folytatódott életműsorozata is, vagyis havonta adott más-más téma, illetve más-más nagylemez mentén szerveződő koncertet a színházban.) Szintén a zenés produkciók sorát gyarapítja a *Betyárjáték* című „koncertfilmszínház” is, amely a Nemzeti Színház és Híd Média Kft. közös produkciója, ám valójában Ferenczi György és a Rackajam táncsalonnal és vetítéses tarkított koncertje, és amelynek a színlap szerinti egyetlen nemzeti közreműködője a narrátor, Olt Tamás. Ezekkel szemben a szó leghagyományosabb értelmében is színházi előadás-ként értelmezendő, ám saját produkciónak nemigen mondható *A gát*, amely a kaposvári Csiky Gergely Színház és a Nemzeti koprodukciójaként szerepel a műsorban, de alkotói között szintén csak egyetlen nemzeti színházi tag van: Szarvas József (akár freudi elírásnak is minősíthető, hogy neve mellett a Nemzeti Színház honlapjának előadás-ismertetőjében is „m.v.” áll).

A repertoárt vendégjátékok is színesítik. Ezek egy része akár „saját állandó vendégjátéknak” is mondható. Amikor

ugyanis Vidnyánszky Attila lenullázta a korábbi repertoárt, az új megépítéséig szüksége volt olyan produkciókra, amelyekkel feltöltheti az így kialakult űrt, és amelyeket akár mintaként állíthat a színház jövőbeni nézői (és alkotói) elé. Így kerültek műsorra az elmúlt esztendő sikeres, fontos beregészési és debreceni előadásai, köztük Vidnyánszky olyan kivételes jelentőségű alkotásai, mint a *Három nővér*, *A szarvassá változott fiú* vagy a *Mesés férfiak szárnyakkal*. Ezek többsége a mai napig látható, sajnos, mind kevesebb előadásban – nemcsak pontosan illeszkedve a megcélzott színházeszményhez, hanem minden bizonnyal az eddig létrejött valamennyi bemutatónál érzékletesebben teljesítve be azt. Ezek mellett azonban alkalmoszerű vidéki és határon túli vendégjátékok is láthatóak. Ami örvendetes tény, miként az is, hogy ezek a vendégelőadások tartalmilag és stílusosan szintén széles skáláról kerülnek ki. Az viszont jóval kevésbé örvendetes, hogy minőségi értelemben is roppant széles a választék: valóban figyelemre méltó rendezések mellett ijesztően gyengék, gagyi vagy éppen amatőr ízü produkciók is helyet kapnak. Az pedig, hogy ki, miért és hogyan választja ki ezeket az előadásokat, rejtély. Jó volna, ha a Nemzetiben láthatóak lennének az évad jelentős vidéki és határon túli előadásai – nem tudom, hogy ez a szándék szintjén megfogalmazódott-e egyáltalán, de ha igen, akkor ki kellene dolgozni a szelekció gyakorlatát. (Arra gondolni sem merek, hogy a vezetés például a váci *Yvonne...*-t vélte az évad egyik csúcsteljesítményének, és azt a képet sem látom magam előtt, amint Vidnyánszky Attilában a szolnoki színház repertoárját végignézve megfogalmazódik, hogy ezek közül legalább három előadást vendégül kell látnia a Nemzetinek.) Nemcsak a Nemzetiben vendégeskednek egyébként más előadások, hanem a Nemzeti maga is sűrűn vendégeskedik másutt: részben kisebb-nagyobb nemzetközi fesztiválokon, részben turnészerűen, határon innen és túl. Utóbbira a nagyszínpadi bemutatók többsége nem alkalmas – annál inkább utaztathatóak az egyszemélyes előadások.

A nem Hobo személyéhez köthető egyszemélyes bemutatók keletkezéséről tudni lehet, hogy a direktor – nyilatkozata szerint – a társulat valamennyi tagjának megadta a lehetőséget, hogy egy számára fontos anyagból előadást készítsen, és azt a Bajor Gizi Szalonban eljuttassa. Az elkészült négy bemutató mindegyikének nyilvánvalóan fontos eleme a személyesség: Szűcs Nelli és Tóth Augusztia előadása egy-egy legendás színésznő (Fedák Sári, illetve Mezei Mária) alakját idézi meg, Udvaros Dorottya annak a Marguerite Duras-műnek a monováltozatát adja elő, amelynek főszerepét néhány évvel ezelőtt a Trafó sokszereplős változatában már eljátszotta (éppúgy Vörös Róbert rendezésében, mint most), Farkas Dénes pedig saját édesapja, Osztójkán Béla verseiből szerkesztette estjét. A Bajor Gizi Szalon színházi előadásokra kevésbé alkalmas tere óhatatlanul is az előadást felé sodorja a produkciókat. A tér talán egyetlen előnye, hogy igen szoros kapcsolatot hoz létre előadó és néző között. A *Hoztam valamit a hegyekből* általam látott előadásának vége nem csupán közös éneklésbe, hanem sajátos kívánságműsorba torkollott: miután a tapsrendet követően a ráadás is elhangzott, az egyik néző „rendelt” egyet az előadás dalai közül, s még arra is vállalkozott, hogy azt Tóth Augusztával együtt énekelje el. Teljesen más színész-néző kapcsolat ez, mint amit a színház más bemutatói vagy általában a kortárs színház indukálnak, mint ahogy a – hosszúra nyúló és harmadik harmadában monotonnak tűnő, de egyébként gondosan felépített, méltánylandó

színészi érzékenységgel és energiával megvalósított – produkció egésze is távol áll attól a képtől, amelyet a három klasszikusabb játszóhely bemutatói rajzolnak ki a Nemzetiről. Kérdés, hogy ez a színfolt mennyire tudatosan került a palettára. Láthatatlanban lehetne azt gondolni, hogy az előadóestek a fölös színészi energiák levezetésére születtek, ám a négy művész nem tartozik a társulat legkevesebbet foglalkoztatott tagjai közé. Ugyanakkor a néhány előadóest – még ha meghonosul, sorozattá terebélyesedik is – bizonyosan kevés ahhoz, hogy egy hagyományos előadásformát kedvelő, a modern színházi eszközökkel szemben bizalmatlan, a Nemzeti más produkcióit elutasító közönségreteget tartósan a színházhoz vonzzon. Ha viszont e produkciók stabil turnéelőadássá válnak, a valóstól eltérő képet alakíthatnak ki a Nemzetiről ama távolabbi vidékeken, ahonnan a többi előadásra nem jut el néző.

Kérdés, hogy milyen a valós kép, vagyis az évad tíz nagyobb volumenű premierje milyen profilt rajzol ki a színházról. Hogy a repertoáron már korábban is jelen lévő, erős vizualitása, a befogadói asszociációra sokat bízó előadástípus idén vált csaknem egyeduralmúvá, az nyilván nem független attól, hogy Vidnyánszky Attila ismét egyértelműen ebbe az irányba fordult. Vidnyánszky nemcsak igazgatóként, hanem rendezőként is meghatározza a társulat arculatát, hiszen csak ebben az évadban négy bemutatót rendezett. Műsoron van még az előző két évad Vidnyánszky-rendezéseinek nagy része, és az állandó beregszászi vendégszínházok is az ő munkái. Az évad elején volt olyan hónap, amikor alig szerepelt nem Vidnyánszky-rendezés a repertoáron. Vidnyánszky rendezőként egyértelműen sikeresebb évet zárt az előző kettőnél. Bár az ideai munkái sem egyenletes színvonalúak – és még a legkiválóbb sem éri el *A szarvassá változott fiú* vagy a *Három nővér* színvonalát –, valamennyi formátumos és önazonos vállalkozás. Ez utóbbi alatt azt értem, hogy a rendező minden esetben olyan anyagot választott, amely alkotómódszeréhez jól illeszkedik, nem kívánt sem ideologikus elvárásoknak megfelelni (mint például a *Vitéz lélek* esetében), nem próbálta gyengén megírt dramaturgia alapanyagra erőltetni saját, epikus alapú színházának kellékeit (mint az *Isten ostoránál*), és nem igyekezett vélt vagy valós nézői elvárásokra sandítva kevésbé tartalmas zenés-táncos produkciót összedobni (mint a *Körhinta* rendezésekor).

Mind a négy ideai bemutató azokról az alapvetően ontológikus kérdésekről szól, amelyek az alkotói pálya ismétlődő kulcskérdései: a boldogságot, szerelmet, a hitet, az élet értelmét kereső hősök állnak a középpontban, az ő útjukat követik, az ő kérdéseiket vetítik ki a produkciók. Noha valamennyi markánsan magán viseli Vidnyánszky keze nyomát, hasonlóságuk mellett alapvető eltéréseket is mutatnak. A négy közül csupán egy készült hagyományos drámai szövegből, a *Csongor és Tünde* – és ennél kevésbé szabályos dráma kevés van a magyar irodalomban. Megközelítésének kulcsa éppúgy a poézis, mint a *Psyché* és a *Szindbádé*. Előbbi esetében verses epika, utóbbi esetében lírától fűtött próza kerül a színpadra, míg a negyedik bemutatóban, a *Don Quijotéban* Cervantes kevésbé emelkedett sorait (és Verebes Ernő még kevésbé emelkedett színpadi változatát) maguk a színpadi képek formálják át. De a poézis egyik esetben sem unalmas és üres látványköltészetet jelent; az a színházi nyelv, amelyet Vidnyánszky kitartóan és következetesen alkalmaz, valóban színpadi élménnyé transzponálja a lírát és epikát. És talán az sem véletlen, hogy a négy bemutató közül az sikerült legkevésbé, amely a legerősebben

tapad a szöveghez: a *Szindbád* színpadra adaptálásakor a rendező mintha túlságosan is beleszeretett volna Krúdy utánozhatatlan szépségű mondataiba, amelyeknek állandó, monoton áradása magát az előadást is mind egységibbá, vontatottabbá tette. Ezt az érzést a forgószínpad szinte állandó mozgásának monotóniája és a talán operainak szánt, ám kevésbé hatásos jelenetek (mint a testében nyilvánzóval tántorgó címszereplő hosszú agonizálása) statikussága fokozta. A *Don Quijote*, illetve a *Csongor és Tünde* esetében is fontos a szöveg, de más a látványhoz, illetve a műegészhez való viszonya. Utóbbi esetben Vörösmarty klasszikus sorai hangzanak el, s ha erejükből, jelentőségükből nem veszítenek is az előadás során, a játék előrehaladtával a szónál mind fontosabbá válik a kép. Legalábbis abban az értelemben, hogy az a rendezői koncepció, amely az égi világtól a nagyon is valóságos, földi lét felé közelíti az eseményeket (olyan fejlődéstörténetet rajzolva meg, melynek során Csongor a végtelen tartományokból a véges boldogságba érkezik meg), látványos és jelentésszerű képekben fogalmazódik színpadra. Hasonló folyamat figyelhető meg a *Don Quijote*-előadásban is, ahol más az alaplírához fűződő nyelvi hozzáállás, hiszen Verebes Ernő vállaltan eklektikus, töredezettségre építő átírata eleve a mához közelíti a történetet. Eleinte azonban ez a nyelv inkább hátráltatja, lassítja a színpadi események kibontakozását. Az előadás a második rész szép képekben megfogalmazott tartalmas és eredeti gondolataiban teljesedik ki: a végkifejlet, amelyben a szerző hőse helyébe lép, az évad legemlékezetesebb pillanatainak egyike. Mindkét előadásra igaz, hogy lassan és nehezen áll össze; mintha a terjedelmes és túl lassú tempójú első felvonás csupán felvezetés lenne a sokkal jelentékenyebb és élvezetesebb második felvonáshoz. Jóval egyenletesebb produkció a *Psyché*, amely voltaképpen a Gyulai Várszínházzal közösen készített vizsgáló-előadás. Vidnyánszky Attila első kaposvári osztálya rendhagyó módon a Nemzetiben tölti diákéveit, eleinte karként vagy statisztaként voltak láthatóak néhány előadásban, mostanra többen már jelentősebb szerepeket is kapnak – ám sokuk számára ez a bemutató jelentette az igazi megmutatkozási lehetőséget. Az előadás alapja Weöres Sándor lenyűgöző lírai-epikai alkotása, de Vidnyánszky nyilvánvalóan használta Bódy Gábor kongeniális filmjének forgatókönyvét is. A poézis ereje, a történetmesélés lendülete, a megteremtett képek gazdagsága a kiemelkedő jelentőségű Vidnyánszky-rendezésekre emlékeztető módon kapcsolódik össze. Itt, a Kaszás Attila teremben – ahol a nagyszínpad technikai trükkjei nem használhatóak, a forgószínpad nem működik, s helyett a színészeknek kell szüntelenül mozgásban tartani az előadást – érvényesül igazán a rendező kreativitása. A játék már az elejétől magával ragad, a színpadnak szinte minden sarkában mindig történik valami; befogadói érzékenység kérdése, hogy ebből ki mennyit tud feldolgozni. A számtalan megteremtett kép közt természetesen vannak érdektelenebbek, illusztratívabbak is, mint ahogy az ifjú színészek teljesítménye sem egyenletes (a lányokat ráadásul sokkal előnyösebben pozícionálja az előadás, mint a fiúkat), ám az előadás ereje, vitalitása, szépsége egyaránt magával ragad. A friss bemutatók között ez áll legközelebb a korábbi beregszászi és debreceni évek maradandó rendezéseivel. A négy előadás összességében pedig biztató: a saját színházszemléjéhez visszatérő alkotót mutat, aki ekképpen művészi stabilitást jelenthet a színház számára.

(A cikk 2. részét lapunk novemberi számában közöljük.)

KOVÁCS NATÁLIA

Polgári és intellektuális

Örkény István Színház 2015/2016

Apátlanul. Gordon Eszter felvétele

AMIKOR NEM SZÍNHÁZZAL FOGLALKOZÓ BARÁTAIM megkérdezik, hova menjenek előadást nézni, gyakran irányítom őket az Örkény Színházba. Három fő szempontot szoktam figyelembe venni ilyenkor: olyan előadást próbálok ajánlani, amely valószínűleg annyira tetszik majd nekik, hogy nem hargszanak meg rám, amiért elküldtem őket rá; amelyről azt gondolom, hogy élveznék is és minőségi is; valamint amely művelődést is jelent. Tapasztalataim szerint az Örkény Színház előadásai jellemzően megfelelnek ezeknek a szempontoknak. Amikor a nézőtérben ülök, látom, hallom, érzékelem, hogy az emberek többnyire élvezik az estét: nevetnek, megijednek, elszomorodnak, feljajdulnak – és szünetben vagy előadás után elégedettségükről beszélgetnek. Túl azon, hogy ezért jó szívvel ajánlhatom ezt a színházat barátaimnak, a közönség elégedettségét ebben a kontextusban értéknek tartom. Álláspontom – látszólag – ellentmond annak az elvnek, amely szerint az igazi művészet nem törekszik a befogadói elvárások kielégítésére, sokkal inkább szétzúzza azokat; a befogadót kizökkenti komfortzónájából, ezért előfordul, hogy a társadalmi konszenzus felháborítónak, polgárpukkasztónak, értelmezhetetlennek bélyegzi. Az ellentmondás azért látszólagos, mert nem kizárt, hogy valamely alkotás egyszerre elégítse ki a vele szemben támasztott igényeket és tágítsa (vagy feszítse szét) azokat a határokat, amelyeket ugyanezek az elvárások szabnak. Széles közönség számára befogadható, emészthető és kedvelhető formanyelven is lehet beszélni olyan fontos témákról, amelyeket valamilyen elfojt a többségi társadalom, és amelyekkel éppen ezért talán pont az adott előadás szembesíti először a közönséget. Lehet ízelítőt adni kortárs és korszerű esztétikai minőségekből. Megismertetni kortárs szerzők műveit. Bemutatni keveset, vagy egyáltalán nem játszott darabokat, amelyek nem részei a hazai játékhagyománynak. Az Örkény Színház nagyjából ezt a vonalat képviseli; művelődésre és gondolko-

dásra ad lehetőséget, miközben szórakoztat. Inkább a polgári kikapcsolódás intézménye, semmint felforgató művészi újítások helyszíne, ugyanakkor szellemi és intellektuális értékeket közvetít. A társulat rendszeresen műsorra tűz klasszikusokat, de jellemző, hogy kortárs írók fordításában játszik Shakespeare-t, Molière-t vagy éppen Csehovot. Emellett folyamatosan repertoáron van a névadó néhány alkotása, közben pedig kitüntetett figyelmet kapnak kortárs szerzők művei is.

Azt gondolom, hogy ma Magyarországon valóban kortárs és korszerű színházat szinte kizárólag egyes független színházi művészek és/vagy műhelyek csinálnak. Ebben a szférában jellemzőbb, hogy az alkotók vállalják a kísérletezés és újítás izgalmait és kockázatait. (Persze nézőpont kérdése, mi számít kísérletezőnek és/vagy újítónak, korszerűnek. Ezek a fogalmak eltérő dolgokat jelenthetnek kőszínházi kereteken kívül és belül.) Nem véletlen, hogy nemzetközi díjakat rendszerint független rendezőink kapnak. Hogy ez így jó vagy rossz, azt nem tudom. Talán egyik sem. Nyilván megvannak az intézményi, kulturális és politikai okai, hogy így alakult, ám mindennek fényében óhatatlanul felmerül a kérdés, mit várunk el, illetve mit kell elvárunk a kőszínházaktól, mi a kőszínház szerepe és kötelessége. Szerintem az, hogy egységesen magas színvonalú produkciókat mutasson be, amelyek alapján körülhatárolható, milyen értékrendet vall, milyen művészi, kulturális, erkölcsi értékek jegyében dolgozik az adott társulat és intézmény. Legyen koncepciója és legyenek célkitűzései. Mindez érdeke a színháznak, hiszen akkor alakul ki állandó közönsége, ha az emberek úgy tapasztalják, érdemes odamenniük. Másrészt érdeke a közönségnek is, amely tudja, hogy nagyjából milyen minőségre számíthat, így nem érheti túl nagy csalódás. Ez mindenkinek jó: a színháznak közönsége, a közönségnek pedig színháza lesz. Mindennek megfelelően, amikor a 2015/2016-os évadot értékelem, először a bemutatott előadá-

sok színvonalát vizsgálom, majd azt, hogy a választott darabok és megvalósításuk alapján kirajzolódik-e valamiféle értékrend, azután pedig a műsor koncepcióját igyekszem rekonstruálni.

Az évad új bemutatói közül három épült kortárs magyar szövegre. A *Mese az igazságtételről avagy a hét szamuráj*, amelyet Gáspár Ildikó és Mikó Csaba írtak Akira Kurosava *A hét szamuráj* című filmje és Tábori Zoltán *Cigány rulett* című riportkönyve alapján, a *Köd utánam*, amelyet Kovács Márton, a Mohácsi testvérek és Parti Nagy Lajos jegyeznek, valamint az *Apátlanok* Mikó Csaba drámájából. Mindhárom előadásról elmondható, hogy egyszerre tesznek kísérletet a múlt feldolgozására és a jelen megfogalmazására. Ehhez több-kevesebb sikerrel saját hangot keresnek, de a siker mértékétől függetlenül már maga a keresés is becsülendő. A másik két bemutató címe – Arthur Miller *Az ügynök halála* és Ödön von Horváth *Mesél a bécsi erdő* – jóval ismerősebben cseng a közönség számára, ilyen értelemben biztonságosabb választások. Azonban összességében nézve három kortárs szövegen alapuló előadás bemutatása merész vállalkás, és felfrissülést is hozott a repertoárba, amely számos más híres és népszerű klasszikust tartalmazott/tartalmaz. Ugyanakkor az is igaz, hogy a három előadás közül kettőt már le kellett (?) venni a műsorról: a *Mese az igazságtételről avagy a hét szamuráj*t valamint a *Köd utánam*ot. Bevallom, én az utóbbit sajnálom jobban.

Nem volt ugyan hibátlan előadás a Mohácsi testvérek, Parti Nagy Lajos és Kovács Márton közös munkája, a kritika is többnyire elmarasztalóan írt róla, mégis fontosnak tartom. Említésre méltó és nagyon pozitív törekvés kortárs műfajjá adaptálni az operettet. Ahogy Jászay Tamás fogalmaz: „Mohácsiék ezúttal nem létező művet, hanem bevett műfajt írtak át, szét és újra: az előadás egyszerre követi és hagyja maga mögött az operett nem kőbe vésett, de azért nagyon is velünk meg bennünk élő tradíciót” (Jászay Tamás: *Szegény gazdagok*, *revizoronline.com*). Valóban, az alkotógárda egy hagyományos és nagyon kedvelt színpadi műfaj újragondolására vállalkozott. S habár a megvalósítás nem lett tökéletesen meggyerő, a kísérlet, hogy egy többnyire giccsesen csacsogó nyelvet szólaltassanak meg más hangon, helyezzenek olyan kontextusba, amelyben a rátapadt manírok újraértelmezhetők, mindenképpen értékelendő, és azt gondolom, jelentős mértékben sikerült is. Mindemellett az előadás figyelmen kívül hagyhatatlan, fontos erénye az is, hogy azt a harsányan aktuálpolitizáló színházi nyelvet, amellyel mindannyian gyakran szembetalálkozunk a mai magyar színházi életben, olyan keretbe emelte át, amelyben ez a nyelv működőképes, amelyben otthonosan van jelen. Ebben a keretben semmi túlzás, mert a túlzás műfaji sajátosság. Ugyanannyira természetesnek tűnik, hogy a történet szerkezetében mesei, illetve operett elemeket (Csipkerózsika) és tipikus operetti figurákat (naiva, bonviván, szubrett, primadonna) ismerhetünk fel, mint az, hogy a mai magyar valóságot, a közelmúltban történt eseményeket és a kortárs politikai élet szereplőit is viszontlátjuk. Ami pedig a kedvezőtlen kritikai fogadtatást illeti: végignézve az előadásról szóló cikkeket feltűnt, hogy a legtöbben befejezetlennek, összecsapottnak érezték az egyébként is meglehetősen hosszú – nagyjából háromórás – előadást. Én nem a bemutatót láttam, hanem pár hónappal későbbi előadást néztem meg, amikor a befejezetlenség vagy kiforratlanság nyomait már nem véltem felfedezni. Ettől függetlenül én is unatkoztam egy kicsit: túl hosszúnak éreztem a játékidőt, a poénok egy részét pedig erőltetettnek.

Mint említettem, az évad másik produkciója, amely már nincs műsoron, Polgár Csaba rendezése, a *Mese az igazságtételről avagy a hét szamuráj*. Gondolom, több mindentől függhet, hogy egy előadás megbukik, elmaradoznak a nézők. Azért élek a bukás erős kifejezésével, mert a darab feltűnően hamar került le a repertoárról, jóval az évad vége előtt. Pedig a kritikai fogadtatás nem volt kifejezetten rossz, az előadás gyengeségeit ugyan nem hallgatták el, de erősségeit, és értékeit is hangsúlyozták a kritikák, és többségük dicsérte az első felvonás rendezői koncepcióját. Igaz, nem teljesen értem, miért; szerintem a koncepció kicsit erőtlent volt, az énekes és mozgáselemek nem működtek elég jól, és ezek következtében a színészek jelenléte is elerőtlenedett. A humorosnak szánt zene- és dalválasztások nem voltak elég szellemesek, az előadás során elmesélt viccek-ből pedig túl sok volt, és azok sem elég ütősek. Abban azonban már több kritikustársammal egyet kell értenem, hogy a párhuzam a hét szamuráj története és a cigánygyilkosságok között túlságosan távoli. Nem érződik az a szerkezeti vagy rendszerbeli egyezés, amely indokolná, ezért nem olyan hatásos, mint amilyennek – feltételezhetően – szánták.

Sokkal pozitívabb kritikai visszhangja volt Gáspár Ildikó *Apátlanok*-rendezésének, amely egyben Mikó Csaba Vilmos-díjas drámájának hazai ősbemutatója is volt. Korábban a német Theater Regensburg társulata vitte színre a darabot Leopold Lippold rendezésében (a magyar közönség is megnézhetette ezt a változatot a 2014. évi Kortárs Drámafesztiválon). Mikó drámájának színpadra alkalmazása több szempontból jelentőségteljes döntés volt a színház részéről; én ezt

Kortárs és korszerű színházat szinte kizárólag egyes független színházi művészek és/vagy műhelyek csinálnak.

tartom az előző évad legfontosabb örökényes előadásának. A szöveg nagyon pontosan és érzékenyen szól a mai ember-ről – érzékenységében kegyetlen erő lakozik. Egyszerre jó és rossz érzés szembenézni ezzel a pontos társadalmi tablóval: az önmagunkra ismerés nosztalgikus és ettől szórakoztató, máskor megrázó és fájdalmas pillanatait elegyíti kifinomult arányérzékkel. Ráadásul a darab nemcsak a mai, hanem a mai *magyar* emberről szól, s ezzel nem feltételezem azt, hogy egyébként a szöveg ne találhatná meg identitását akármelyik más nemzeti közegben is. De a drámában szereplő testvérek a rendszerváltás előtt születtek, majd a rendszerváltás után felnőtté vált emberek olyan pontos társadalomrajzát adják, hogy nem tudom nem azonosítani azzal a környezettel, amelyben én magam is élek. A karakterekben egy teljes generáció vonásai, életkörülményei, problémái jelennek meg. Talán nem csoda, hogy ennyire pontosan és érzékenyen sikerült ez a korrajz, hiszen Mikó belülről beszél: ettől tűnik annyira igaznak minden, ami ebben a darabban megfogalmazódik. A történet minden eleme ismerős: az apátlanság; a mondat, amely terhe alatt egy nemzedéknyi férfi roskadozott: „Apa miattunk dolgozik: a családért”; a felelősségteljes, de dühös és boldogtalan legidősebb; a felelőtlen és nagyravágó öcs; a szép lány, akinek zabolázatlan vonzereje nehezíti meg az életét; a szociálisan érzékeny, aktivista kishűg és a világalomra törő legkisebb, aki óhatatlanul is Stewie-ra emlékeztet a *Family Guy*ből. (Úgy tűnik, nemcsak engem: már megírtam ezt a részt, amikor el-

olvastam Herczog Noémi kritikáját az előadásról – őt szintén Stewie-ra emlékezteti Simon; ld. Herczog Noémi: *Saját szoba*, in: *ÉS*, 2016/12.) Szintén a vállalás fontosságát támasztja alá, hogy az a színpadi nyelv, amelyet Mikó anyanyelveként beszél, itthon szokatlan: a dráma nem direkt párbeszédéből áll, a szereplők egyes szám első személyben beszélnek el önmagukat, a párbeszéd függő beszéd formájában jelennek meg. Ez új hangot hoz a magyar színpadi szövegek világába. Továbbá Gáspár Ildikó rendezésének formavilága is izgalmas: a kétdimenziós háttérben (Gazdálkodj okosan!) egy generáció (Y) létélményét mutatják be kétdimenzióssá sűrített karaktertípusok, egy háromdimenziós történeten keresztül. A három dimenzió a történelmi korszak, a családtörténet és az egyéni sors. Mindeközben az egész estés színházi élmény továbblép a 3D-nél, és jóval összetettebb élményt ad: a színház épülete időutazás terévé válik, ahol a 90-es évek slágerei szólnak, és a szünetben, az előtérben a színház munkatársai kivetítón beszélnek arról, milyen emlékeik vannak a szocializmusról.

Kicsit meg is lepődtem azon, hogy a Színházi Kritikusok Céhe nem ezt az előadást, hanem a *Mesél a bécsi erdőt* jelölte a legjobb rendezés díjára. Bagossy László rendezésében kétségkívül vannak izgalmas megoldások, például a zongora és a forgószínpad használata, vagy annak a jelenetnek a képszerősége, amikor megjelenik Mariann az éjszakai klub színpadán – mintha a születő Vénusztól kölcsönözte volna a haját, Botticelli festményéről. Ennek ellenére nem gondolom, hogy az évad legjobb előadásai közé tartozna. Az Örkény Színházból Mácsai Pál rendezése, *Az ügynök halála* is jobban sikerült.

Ezt az előadást nézve, érdekes módon, hasonló érzésem volt, mint amikor az *Apátlanokat* láttam; úgy éreztem, a darabhoz szoros köze van az alkotóknak vagy legalábbis a rendezőnek. Egy előadás auráján érződik, ha szívből jön. Csak azért nem írok róla részletesebben, mert korábban már megfogalmaztam a véleményemet, és nem szeretnék az önisméltés csapdájába esni (vö. Kovács Natália: *HIStory*, in: *ÉS*, 2016/25).

Végiggondolva az évad minden bemutatóját jól látszik, hogy rendre előbukkannak fontos társadalmi problémák, mindenkit érintő témák, úgymint: család, generációk együttélése, a cigánygyilkosságok, mélyszegénység vagy korrupció... Emellett pedig tisztán kirajzolódik a törekvés, hogy kortárs művek is mindig legyenek műsoron, illetve hogy a társulat folyamatosan együtt dolgozzon kortárs szerzőkkel. Ez mind azt mutatja, a színház számára fontos, hogy folyamatosan reagáljon a jelenre, a kortárs világra, és ne csak szórakoztatóipari intézmény legyen, hanem komoly, társadalomkritikus, intellektuális műhely is. Nehezebben tudnék azonban megragadni egy iránymutató, erős koncepciót. Illetve nem nehezebben, hanem nem. Nem tudok választ adni arra, hogy mi volt az elmúlt évad konkrét célkitűzése, milyen meghatározó szempontok játszhattak szerepet a repertoárépítésnél. Ha nem csak az előző évad produkcióit nézem, akkor azt látom, hogy mindig vannak repertoáron olyan húzónevek és címek, amelyekre nagy valószínűséggel bejön a közönség, ezek közé kerül be néha egy-egy rizikósabb vállalás. Igaz, hogy a kockázat nem feltétlenül von maga után kitörő sikert, de ettől még érdemes vállalni. Az *Apátlanok* rá a bizonyíték.

HAMVAY PÉTER

Kinek éri meg a Centrál Színház eladása?

MIRE LAPUNK MEGJELENIK, TALÁN MÁR TUDHATÓ, hogy második nekirugaszkodásra belevág-e a budapesti önkormányzat a Centrál Színház privatizálásába. A Centrál egy igényes bulvárszínház, így nem feltétlen indokolt az önkormányzati tulajdon. Igaz, ha ezt az érvelést elfogadjuk, eladósorba kellene kerülni a többi szórakoztató színháznak is. Ám ezen a fronton épp az ellenkezőjét láthatjuk, az Operettszínház büdzséje fokozatosan nő, sőt fővárosi színházból állami tulajdonba került, kiemelt státuszú teátrumként. Tehát a lépésben, már ha megtörténik, nem kereshetünk rendszerszintű modellt. Ráadásul a Centrált már korábban is megérintette a privatizáció szele.

Bodrogi Gyula, Csala Zsuzsa, Schilling Árpád

Az akkor még Vidám Színpadnak nevezett, vígjátékokat és bohózatokat játszó teátrumot jelentő kht. felét 1999-ben az igazgató, Bodrogi Gyula vette meg azzal az ígérettel, hogy piaci forrásokat von be. Ám a vegyes tulajdonlás nem vált be. Az önkormányzat visszavásárolta Bodrogi tulajdonrészét, és pályázattal 2002-ben Bóka B. László újságíró nevezte ki a teátrum élére. A hozzá nem értő zszurnaliszta csak tovább rontott

a helyzeten. Több mint 80 millióra kúszott az adósságállomány, a színészek és a közönség is elégedetlen volt. A fővárosi önkormányzat számára egyre kínosabbá vált az ügy, menesztette Bókát, és 2003-ban a színház bezárását fontolgatta. Pus-kás állítólag ezt az autójában ülve hallotta a rádióban, rögtön megfordult, és az önkormányzathoz hajtott. „Azt mondtam: hozok öt előadást, amivel újraindítom a színházat” – mesélte a történetet korábban egy interjúban. A folyamatban lévő ügy miatt most nem kívánt nyilatkozni lapunknak. Úgy tudjuk, már akkor felajánlotta, hogy megvásárolja a színházat, de az önkormányzat nem ment bele. Holott Pus-kás érvelése szerint az öt előadás – melyek közül négy Shakespeare-vígjáték volt – az ő tulajdona volt, így ezeket, ahogy ő fogalmazott, apportként vitte a színházba, tehát ezért akár tulajdonrészt is kaphatott volna.

De miért is van az embernek öt színházi előadása? Pus-kás úgy gondolta, lehet állami gyámok nélkül is színházat csinálni. Egy amerikai filmes gázsijából hozta létre az előadásokat, az volt a terve, hogy vidéki teátrumokba viszi el azokat, afféle utazó színházként. Az igazsághoz tartozik, hogy Pus-

kás számára is megkönnyebbülés volt, hogy az előadásokat a Vidám Színpadnak adhatja, mert a célcsoport nem nagyon kapkodott utánuk. Ám ajánlata azért is volt vonzó az önkormányzat számára, mert megígérte, hogy nem kér elődjénél több támogatást, sőt a tetemes adósságot is visszafizeti. Így aztán – miután az MSZP által proponált Kalmár Tibort, aki a régi kabaré-vonalat vitte volna tovább, kiütötte a nyeregéből – először egy esztendőre kinevezték válságkezelőnek a színház élére. Később emelkedett ugyan a teátrum támogatása, és az adósság egy részét is elengedték, de Puskás tényleg megmentette a színházat akkor. Pontosabban újat hozott létre helyette. Lecserélte a színház nevét, a – többek között Csala Zsuzsa fémjelzte - társulatot, a repertoárt és a közönséget is. A kis-színpadon a Krétakör *Mizantrópja* ment, Novák Eszter rendezésében pedig bemutatták Barta Lajos *Szerellem* című művét, ami díjat érdemelt a POSZT-on. Ugyanakkor hamar világossá vált Puskás számára, hogy nem engedheti meg magának, hogy művészsínházi irányba induljon el, mint korábban felidézte: „A Krétakör Színházat azért fogadtam be, hogy tisztítsam a levegőt. Viszont például a *Kasimir és Karoline* című előadásuk befuccsolt. Nem szerették. 150-en ültek egy-egy előadáson a 435 helyett.” Jobban ment a S.Ö.R. és a G.Ö.R.CS. Néhány év alatt aztán rátalált a saját hangjára a Centrál, a jól bevált Broadway-darabokkal. A néhány fős, ám sztárszereposztással színre kerülő darabok költséghatékonyan működnek, igaz, nagyobb zenés produkciókat is bevállal mostanság. De megfordult itt többek között Bozsik Yvette, Haumann Péter, Rudolf Péter és Cserhalmi György is. Ma a legtöbb darabot Puskás rendezzi, és felesége, Básti Juli is gyakorta szerepet kap bennük. Hét év alatt – csökkenő fenntartói támogatás mellett – csaknem megduplázta a közönséget, illetve megtriplázta a bevételt.

Színházat vegyenek

„11 éve önálló, felnőtt, önmagáért felelősséget vállaló magányos utat járunk, erre kényszerített minket a színház múltja és a főváros szándéka. Viszont ehhez nem jártak a megfelelő szabadsági fokok. Ha megkövetelik, hogy gyakorlatilag úgy működjünk, mint egy magánszínház, akkor teremtsük meg ezt a helyzetet papíron is” – fejtegette korábban a direktor. Nem véletlen tehát, hogy többször nekifutott, hogy megvásárolja – a félig meddig családi – színházat. Legtovább 2014-ben jutott. Június végén határozott a Fővárosi Közgyűlés a Centrál Színház magánosításáról, a pályázatra egyedül Puskás Tamás jelentkezett. Nincs ezen mit csodálni, hiszen a pályázat, bár nyilvános volt, egyenesen Puskásra volt kiírva. Szerepelt benne például, hogy a vevő kötelessége a „színház művészeti profiljának megtartása, a repertoár tovább játsszása”, sőt az is, hogy Puskást igazgatói mandátumának 2016 elején történő lejártáig alkalmaznia kell.

A színház értékét a Budapest Főváros Vagyonkezelő Központ Zrt. mérte fel, és azt – 42 százalékos diszkontálás után – 192 millió forintban állapította meg. Ennyi szerepelt a pályázatban is minimális vételárként. Ám hiába volt jelentős tartalék a színházban, ez az összeg egy nonprofit kft.-ből nem vehető ki olyan könnyedén, például osztalékként, mint egy forprofit vállalkozásból, hanem a közhasznú működésre fordítandó. Így Puskás akkori érvelése szerint ez az ár nem tükrözte a színház valószínű piaci értékét. Túlságosan magas volt számára, még akkor is, ha csupán 30 százalékát kellett volna kifizetnie a szerződéskötéskor, a többi öt év alatt törleszthette

volna. De végül, fogcsikorgatva bár, megajánlotta a vételárat, ám a havi nettó 6,7 millió forint összegű elvárt bérleti díjnal jóval kevesebbet kínált. Így aztán a Főváros eredménytelennek nyilvánította a pályázatot 2015 elején. Az év nyarán aztán újraindultak a tárgyalások, Puskás bizonyos vis maior helyzetekben – például a TAO vagy a fennálló állami támogatási rendszer gyökeres változása esetén – visszaadta volna a színházat a korábbi tulajdonosnak. Ám ezt a passzust az utolsó pillanatban a Főváros kivette a szerződésből, így az óvatos igazgató visszalépett.

Túl sok a pénz

Azért nem jöhetett a bolt, mert a kft.-ben, hála a korábbi évek takarékos gazdálkodásának, nagyon sok pénz halmozódott fel. A 2014-es mérleg szerint 300 milliós pénzeszköze, több mint 200 milliós saját tőkéje volt. Az önkormányzat attól tartott, hogy a vagyon elkótyavetyéléssel vádolják meg, ha egy pénzzel teli bukszát – még ha csak apróban lehet is kivenni belőle a pénzt – odahajít valakinek. Aki ráadásul nem is a „mi kutyánk kölyke”. (Hiszen a Játékszín privatizációja esetén az MNV Zrt. például úgy mérette fel a színház vagyonát, hogy nem számolt a „folyamatos jövőbeni működéssel”. Így aztán a máig használt berendezési tárgyak zömét, díszleteket, szoftvereket, projektort, jegynyomtatókat, hangfalakat, erősítőket, fénypultot, reflektorokat, mikrofonokat értéktelennek nyilvánították – hiszen ezek, az előadások jogaival együtt csak egy működő színházban érnek valamit. Így lett egy jól működő, népszerű színház vagyonértéke 2,9 millió forint.)

Fontos leszögezni, hogy akkor és most is a Főváros 100 százalékos tulajdonában lévő Centrál Színház Nonprofit Kft., illetve a színházi funkcióhoz kötődő nem beépített vagyonelemek – tehát díszletek, lámpák stb. – privatizációjáról van szó. A Révai utcai, 1883 óta színházként használt épület a Fővárosé marad, arra csak tízéves bérleti jogot kap a kft. megvásárlója.

.....
De miért is van az embernek öt színházi előadása?
.....

Kinek jó?

De mit nyer a Főváros? Mondhatnánk, hogy azt, hogy nem kell támogatnia a színházat, de ezt gyakorlatilag eddig sem tette, saját büdzséjéből idén például összesen 10 milliót fordított erre a célra. Viszont a privatizált teátrumtól a Főváros számíthat bérleti díjra, amelyet 2014-ben meglehetősen magasan szabtak meg. Ráadásul nem kell költenie a tulajdonában lévő épület felújítására, karbantartására sem, amire az elmúlt tíz évben kicsit több mint 200 millió forintot fordított. Megújult a homlokzat, a fűtési, szellőztetési rendszer, a nagyszínpad nézőtere.

S miért éri ez meg a direktornak? Vagy ha úgy jobban tesszik: mit kockáztat Puskás Tamás? A színház nagyon jól megy, tavaly 363 milliós jegybevételt produkált, saját bevétele a 380 millió forintot is elérte. A viszonylag magas – nemrég meg is emelt – jegyárak mellett a teátrum tavalyi 91 százalékos telítettsége okot adhat az optimizmusra. Ám csupán jegyárakból egy Centrál színvonalú színház nem él meg. Nem tudjuk, ha kiírják a pályázatot, milyen feltételekkel teszik, de valószínűleg nem lesz benne nagy változás 2014-hez képest. Akkor az

önkormányzat vállalta, hogy 10 évre bérbe adja az épületet a vevőnek, és közhasznúsági szerződést is köt vele. Utóbbiban nem a vele járó jelképes támogatás a lényeg, hanem az, hogy a színház így része maradhat a kiemelt kategóriának, és a továbbiakban is jogosult lesz normatív állami támogatásra. Ilyen címen a Centrál tavaly 147 millió forintot kapott. A magánszínházi státusz nem zárja ki a kiemelt besorolást, mint azt a Karinthy Színház esete is bizonyítja. Persze ezek a besorolások azért nem örök időkre szólnak, ez kétségtelenül bizonytalan eleme a konstrukciónak. Így Puskásnak nem tanácsos összevesznie a Színházművészeti Bizottság mindenható tagjaival. A másik állami finanszírozási lába szintén megmarad a színháznak magánkézben is, ez pedig a TAO. Ebből a forrásból tavaly körülbelül ugyanekkorá összeg érkezett a számlájukra. Igaz, a színház tavaly 50 milliós veszteséggel zárta a pénzügyi évet. Ám a közhasznúsági jelentésükből az derül ki, ez inkább abból adódik, hogy a jegybevétel 80 %-át jelentő TAO nem érkezett be teljesen az adott pénzügyi évben. Magánkézben ezenkívül bizonyára jóval olcsóbb lenne a működtetés is, számos adminisztratív és munkaügyi teherrel megszabadulna a teátrum. A haszonból pedig – ha lesz – legfeljebb nem osztalékként, hanem gázsiként részesülne a direktor és felesége. Tehát a Centrál, ha nem is az évszázad üzlete, amennyiben marad az állami mecenatúra a mai formájában, Puskás számára biztos megélhetést adna. Erre utalt

a 2016-ban ismét, immár harmadjára újraválasztott direktor, amikor korábban így fogalmazott: „munkahelyet veszek”.

Puskás nagyon akarja a színházat. Miután az előző privatizációs kísérlet azon bukott meg, hogy túl sok pénz volt a „kasszában”, az igazgató – természetesen a Főváros engedélyével – tett róla, hogy ez ne legyen többé zavaró körülmény. Idén augusztus 12-én jelent meg a *Közbeszerzési Értesítő*ben a színház előcsarnokának felújításról szóló tender eredménye, melyet 98 milliós ajánlattal vitt el a nyertes. A teátrum tavalyi mérlege is erősen eltér a 2014-estől, a pénzeszközök például tizedére estek vissza, 299 millióról 33 millióra, 100 millióval csökkentek a forgóeszközök, 40 millióval a saját tőke. Így tehát már nem lehet azzal a vádolni a Fővárost, hogy egy pénzzel kitérített színházat ad el. Úgy tudjuk, a már elkészült vagyonbecslés egy jobb budai lakás árában, mintegy 50 millió forintban határozza meg a Centrál Színház értékét, ami már kockázatmentesen kifizethető lesz. Feltéve, hogy az önkormányzat nem szeret bele annyira a tervek szerint szeptember végére megújuló teátrumba, hogy úgy dönt, mégis megtartja azt. A Főváros kérdésünkre csak annyit mondott: „A beruházás átadása után kerülhet sor a Centrál Színház Nonprofit Kft. aktuális üzleti értékének újbóli meghatározására és ezzel párhuzamosan a színház épületének bérleti díjának meghatározására. Ezek ismeretében történhet döntés az újbóli pályázati kiírásról, illetve annak feltételeiről.”

SZÜCS MÓNIKA

Gyerekszínházi kínálat Budapesten

ELSŐ RÁNÉZÉSRE BUDAPEST GYEREKSZÍNHÁZI KÍNÁLATA egyrészt igen gazdag, már-már beláthatatlanul az, másfelől azonban szinte láthatatlan, de mindenképpen marginális. Ez utóbbit mi sem szemlélteti jobban, mint az a rádióbeszélgetés, amit még a télen egy kulturális témákban járatos újságíró és egy kiadócsoport vezetője folytatott annak szükségességéről, hogy legyen végre Budapesten egy igazi gyerekszínház. Mindezt egy (a kiadócsoport által megvásárolt) Jókai utcai épület, illetve annak 250 fős nagyterme kapcsán fejtegették, szót sem ejtve arról, hogy tőle egy saroknyira, a Jókai téren negyedszázada működik a Kolibri Gyerme- és Ifjúsági Színház, és attól alig néhány száz méternyire áll a nagy múltú Budapest Bábszínház, az Andrassy úton.

De nemcsak azon – egyébként nyitott, érdeklődő – színházlátogatók szemhatárán esnek kívül a gyerekeknek játszó színházak, műhelyek, akik közelében éppen nem élnek alkalmas korú gyerekek. A hivatásos nézők, a színházi kritikusok többsége számára is periféria ez a terület, még akkor is, ha egyre rendszeresebben jelennek meg írások a különböző portálokon, folyóiratokban gyerekszínházi előadásokról. De ha végigfutjuk az elmúlt években a kritikusdíjakra érkezett szavazatokat, láthatjuk, hogy jó néhányan egyáltalán nem szavaznak a legjobb gyerek- és ifjúsági színházi előadás kategó-

riájában (vagy a lehetséges három közül csupán egy vagy két előadást neveznek meg), más kategóriában pedig csak elvéve tűnik föl gyerekszínházi alkotó, tervező vagy színész neve.

Ha a színházi szezonban végignézzük egy-egy hétvége gyerekszínházi kínálatát, igencsak gazdag választékot találunk: számtalan hely, sokféle társulat sokféle műfajban játszik a „klasszikus” gyerekközönségnek, vagyis a 4–12 éves gyerekeknek a fővárosban. A budapesti közsínházak egy része, hasonlóképpen a vidéki színházakhoz, rendszeresen mutat be gyerekelőadásokat. Sokat játszik gyerekeknek a nagyobbak közül a Magyar Színház, a Madách Színház, a József Attila Színház, próbál efelé nyitni a Nemzeti Színház, de néhány produkcióval a Víg- és a Pesti Színház is megkínálja a gyerekeket.¹ Jellemzően ezeket a nagyszínpadi előadásokat családi színházként hirdetik, azaz olyan produkciókként, amelyek „3–99 évesig” mindenkire szólnak. Általában az a színházcsinálói attitűd, ami ezekben a bemutatókban megmutatkozik, nem a különböző korú gyermekek eltérő életkori sajátosságából indul ki, hanem azt keresi, hogyan lehetne a felnőttek szórakoztatására szánt műfajokat (musical, zenés vígjáték) a

1 A kisebb színházak közül a Gózon Gyula Színház, a Turay Ida Színház és a Karinthy Színház játszik rendszeresen gyerekeknek.

gyerekek számára is fogyaszthatóvá tenni. Ez a szándék vezet aztán ahhoz a harsánysághoz, sokszor bántó izléstelenséghez, amely többségében a látványvilágát, a hangzását és a színészi játéktílusát is jellemzi ezeknek az előadásoknak. (Természetesen ebből az alapállásból szülehetnek olykor igényes, látványos, felnőttnek és gyerekek egyaránt szórakoztató előadások is, mint legutóbb például a Vígyszínházban felújított *Óz*.)

„Felnőtt” színházi rendezők közt kevés olyan van, aki egy kőszínház heterogén közönsége számára is képes a gyerekek

hangjáték, amelyben nyolc színész (és egy zenész) Czigány Zoltán két groteszk humorú, kedves meséjét mondja el egy-egy mikrofon előtt ülve, amit minimális akcióval kísérnek, csupán a hangjukkal játszanak, zörejeket, hangeffekteket keltenek. Mácsai Pál rendezése arra épít, amiben igazán kiválóak az örkényes színészek: határtalan kreativitásukra, játékedvükre és világteremtő képességükre. De a nézők számára is fantáziányitogató előadás ez, csakúgy mint a 11 éve műsoron lévő *A Sötétben Látó Tündér*. A Bagossy László által írt és ren-

világából, élethelyzeteiből, kérdéseiből kiindulva előadást készíteni. Novák Eszter azon alkotók egyike, aki tud olyan történetet, témát találni, amely különböző életkorokban is befogadható, érdekes. Ilyen a Magyar Színházban látható *Harisnyás Pippi* című zenés mesejátéka is: könyvekből (és rajzfilmekből) ismerős nagy erejű, lehengerlő főhősével könnyű azonosulni a gyerek nézőknek, mert megtestesíti azokat a vágyakat (teljes szabadság, játékoság), amelyek ott élnek minden gyerekben – és szüleiknek is jólesik emlékezni rájuk. Kedves humor, energikusság jellemzi az előadást (és különösen a főhőst játszó Soltész Bözse magával ragadó alakítását), amely kitüntetett pillanatokban képes az elcsendesedésre, befelé fordulásra is. A színlapon kedves és az alkotói attitűdről sokat eláruló figyelmeztetés áll: „Az előadást felnőttek csak gyerekefelügyelettel látogathatják!”

A budapesti művészszínházak közül az Örkény Színház játszik sok év óta rendszeresen gyerekeknek. (A Katona és az utóbbi időben a Radnóti inkább a fiatalok felé nyit, nekik indítanak változatos színházi nevelési programokat.²) A három éve bemutatott *Csoda és Kósza* különleges műfajú előadás: élő

dezett különleges szépségű mesét (arról, „hogyan lettem az, aki vagyok...”) Pogány Judit mondja el nagy láttató erővel és olyan természetes közvetlenséggel, hogy minden gyerek azt érezheti a nézőtérén: személyesen neki mondja el a történetét a *Sötétben Látó Tündér*. Pogány Judit olyan figyelmet és bizalmat tud ébreszteni, hogy amikor egy ponton teljesen elsötétül a színházterem, nem tör ki a nézőtérén a hangzavar, hiszen a történet ekkor már nem kívül, valahol távol a színpadon, hanem belül, a nézők képzeletében játszódik.

A 1995-ben újjászerveződött Stúdió K a kezdetektől kitüntetett figyelemmel és tisztelettel fordul a gyerek nézők felé, és a felnőtt előadásaihoz hasonló művészi igénnyel készülnek a gyerekeknek szóló bemutatóik is. A gyerekek felé irányuló figyelem abból az apróságnak tűnő gesztusból is jól érzékelhető, hogy – a nagyszínházaktól eltérően – a Stúdió K-ba érkező minden nézőt személyesen üdvözölnek (ezt régebben az előadásokat rendező Fodor Tamás tette, újabban a színház más munkatársa). Így mindenki magával vihet a (kicsi, alig 60 fős) nézőtérre legalább egy tekintetet, egy barátságos szót, amiből érezheti, hogy vártak rá, hogy fontos a jelenléte. Jelenleg öt gyerekelőadás van repertoáron a színházban: Fodor Tamás rendezései (*Rettenő görög vitéz*, *Szamar a torony tetején*, *Maya hajója*) iskolások számára készültek, az óvodás korúaknak pe-

² A teljességhez hozzátartozik, hogy az Örkény művészeti programjában is kiemelt helyet kap a színház ifjúsági programja.

dig Németh Ilona rendezéseit kínálják (*A kíváncsi kiselefant, Madárház*). Mindegyik előadás bábokat használ, egy-egy figurát gyakran egyszerre több színész is mozgat lenyűgöző, aprólékosan kimunkált összjátékban. A bábokat készítő és a játéktereket tervező Németh Ilona jóvoltából a Stúdió K gyerekelőadásainak sajátos, jól felismerhető vizuális világuk van, ugyanakkor a különböző előadások mindegyikében más és más képzőművész (például a *Szamár...*-ban Chagall, a *Maya hajójában* Picasso, a *Madárházban* Hundertwasser) világa is megjelenik. A vizualitás mellett az előadások különleges akusztikus terei is emlékeztetnek, amelyeket a színészi játékkal összhangban a megszámlálhatatlan hangszeren játszó (és színészként is egyre jelentősebb) Spilák Lajos alkot meg.

Bár a bevezetőben egyértelműen gyerekszínházként emlegettem a Budapest Bábszínházat, a helyzet ennél egy kicsit összetettebb. „A báb nem korosztály, hanem műfaj”, száll szembe a színház szlogenje azzal az általános vélekedéssel, hogy a bábszínház csak kisgyerekeknek való – és valóban, a Budapest Bábszínházban a gyerekelőadások mellett egyre több produkció készül a fiatalok számára, és időről időre felnőtteknek is tartanak bemutatót. Emellett az évente négy-öt új előadást műsorra tűző Bábszínház megteheti azt is, hogy ne általában a gyerekek, hanem egy-egy szűkebben vett korosztály számára szülessenek náluk az előadások. (Ezeket az életkori ajánlásokat minden programnál fel is tünteti a színház, ám gyakran hiába, mert a gyermekeknek jegyet váltó szülők figyelmen kívül hagyják azokat.) A kisebb óvodásoknak készült a tavalyi évadban a *Nyúl Péter* című klasszikus kesztyűs bábos előadás (Ellinger Edina rendezése), amelyet bonyolult paravánrendszer tesz technikailag különösen virtuózzá. A bábszínészek – ma már szokatlan módon – végig takarásban dolgoznak, nagyszerű összhangban és ritmusban. A nézőkkel egy kedves hangú, szelíd mesélő (Pallai Mara) tartja a közvetlen kontaktust, a színpad szélén berendezett kuckójában teázgat, fényképeket nézeget, történeteket idéz fel, és ha kell, apró varázslattal segít a bajba jutott főhősnek. A látványában bennem gyerekkori bábszínházi emlékeket idéző nyúlábok a látszat ellenére mai temperamentumú mesealakok (különösen Péter), akikkel maradéktalanul azonosul az óvodás közönség: szurkol nekik, együtt él, együtt ijedezik, nevet és lélegzik fel velük.

Szintén óvodások számára készült a számos szakmai díjjal elismert *Boribon és Annipanni* című zenés bábjáték. Akárcsak a *Nyúl Péternél* (meg a *Pettson és Findusz* vagy a *Kismackó és Kistigris* esetében), az előadás alapjául a 3–5 évesek egyik népszerű könyvsorozata szolgált. A *Boribon*-könyvek nem túl bonyolult, ám kedves történeteiből, alakjaiból, képeiből és Tallér Zsófia *Boribon*-dalaiból Gimesi Dóra szerkesztett olyan életképeket, amelyek az óvodás nézők számára is ismerősek lehetnek – nemcsak a könyvekből, hanem saját életükből is. Ellinger Edina rendezésében élő szereplők és bábok játszanak együtt határtalan fantáziával, lendülettel, kreativitással és az óvodások számára is élvezhető humorral. Az előadásfotókon kicsit esetlen, kajla mackónak tűnő *Boribon* a színészek (elsősorban Bercsényi Péter) kezében élő, szeretnivaló lényé válik, akit, ha jól figyelünk, minden gyerekben megláthatunk, és ha erősen keressük, talán a saját emlékeinkben is felfedezhetjük.

A kisiskolásoknak klasszikus és mai történeteket mesél újra a Budapest Bábszínház. Lázár Ervin különös szépségű meséjét, *A Hétfejű Tündért* Kuthy Ágnes varázslatos rendezésében minden gyereknek látnia kellene, aki valamiért nem találja a helyét a társai közt. *Lúdas Matyi* untig ismert történetéből Tas-

nádi István írt egy új szállal gazdagított, jó humorú darabot, amelyből Fige Attila rendezett pergő, élvezetes „bábrajzfilmet” asztali bábokkal. Ugyancsak Fige Attila állította színpadra Andersen klasszikus meséjét, a *Hókirálynőt* (J. Svarc feldolgozásában). Az előadás egy különleges, ritkán alkalmazott színházi formát használ magas színvonalon: a feketeszínházat.

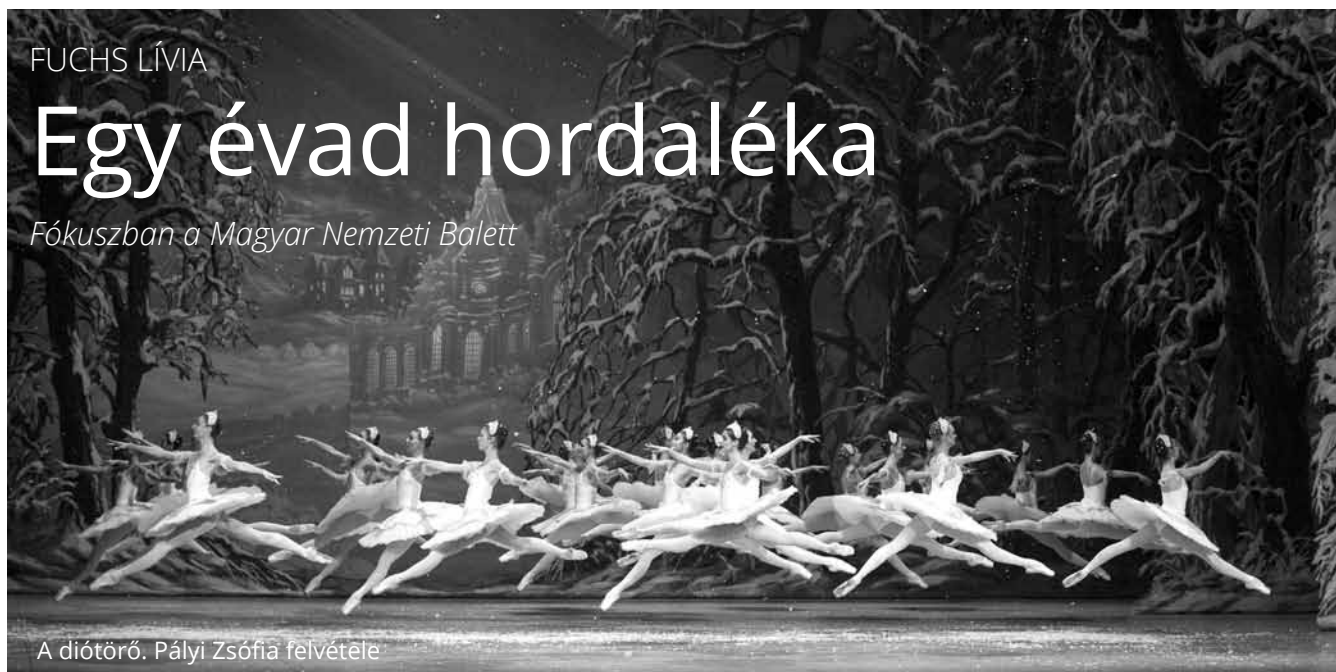
A Bábszínház repertoárjában van egy érzékelhető „lyuk”: a kamaszkorhoz közeledő nagyobb iskolások (kb. 10–13 évesek) számára nem találni igazán testhez álló előadásokat. Ennek természetesen van magyarázata, az ilyen korú gyerekek már nem szívesen mennek bábszínházba (különösen, ha óvodás koruk óta odajártak), mert nevetségesnek, gyerekesnek érzik azt. Az is a bábszínház ellenében hat ebben az időszakban, hogy megnövekszik a gyerekekben a realitás iránti kíváncsiság és a racionális gondolkodás igénye. Ez a változás azt hozza magával, hogy egy időre csökken bennük a fogékonyság az olyan stilizáltabb, elvontabb ábrázolásmódok iránt, mint amit a báb képvisel. Az ilyen korú gyerekek számára a Kolibri Színház kínál rendszeresen fordulatot, kalandos, zenés játékokat. Az elmúlt évek egyik legsikeresebb előadása ebben a műfajban a J. Nesbø könyveiből készült *Doktor Proktor és a Holdkaméleonok* volt (rendező: Novák János). Mintha Kai és Gerda beszélgetne a *Hókirálynő*ből, úgy indul az előadás, de nem távoli tájakra visz a történet, hanem a mindennapi élet színtereire (iskolába, haza, a tévé elé), hogy aztán a két gyerek (és néhány felnőtt segítőtjük) felismerve a veszélyt szembeszálljon a fenyegető Holdkaméleonokkal, és megszabadítsa tőlük a világot.

A Kolibri Színház három játszóhelye hozzávetőleg kijelöli azt a három korcsoportot, amelynek az előadásaikat kínálják. A Kolibri Fészekbe a legkisebbeket várják, a karon ülőktől az óvodásokig. Olyan apró tér ez, amelyben biztonságban érezhetik magukat az egészen fiatal gyerekek is, az előadások (*Csip-csip csóka, Toda*) végén pedig bemehetnek a játéktérbe is. A kisóvodások Kippkoppék, valamint Moha és Páfrány asztali bábokkal előadott ismerős kalandjai mellett új történetekkel is találkozhatnak. A Kuthy Ágnes rendezte *A medve, akit Vasárnapnak hívnak* fontos tapasztalatot jelenthet a gyerek nézők számára: egy ismerős helyzetet mutat meg a másik fél szempontjából is, finom humorral és őszinte játékosággal. A Kolibri Pince az ifjúsági előadások otthona, ide a 12–13 évesnél idősebb fiatalokat várják. A Jókai téri színházban többségében nagyobb óvodások és kisiskolások járnak, bár egy-egy előadás erejéig a középiskolások is ellátogatnak ide. A jellegzetes falfestésű, illetve -burkolatú színházi tereket a rendezők időről időre megpróbálják egy-egy előadás számára átalakítani, a hagyományostól eltérően használni. Így történik ez a kisiskolásoknak készült *A karácsonyi rózsá legendájában* is, ahol a nézők a nézőtéren felépített havas hegyoldalakat bejárva érkeznek meg a színpadon berendezett sziklabarlangba.

A budapesti gyerekszínházi kínálatot gazdagítja több olyan rendszeresen megrendezett fesztivál is, amelyen többek között vidéki bábszínházak, független alkotócsoportok és olykor határon túli gyerekszínházak előadásai is láthatók. Ilyen a negyedszázada minden szeptember elején megtartott Kolibri Évadnyitó Fesztivál a Jókai téri játszótéren, illetve a színház épületében; ilyen a tavasszal már hetedik alkalommal megrendezett BÁBU Fesztivál a Budapest Bábszínházban, vagy éppen az ESZME (Európai Szabadúszó Művészek Egyesülete) művészeinek előadásaiból összeválogatott fesztivál, amelyet az ősszel a Stúdió K Színházban lehet majd látni. Fontos, minő-

ségi befogadóhelyek (például a Bethlen Téri Színház, a Thália Színház vagy a Klebelsberg Kultúrkviria) szintén rendszeresen vendégül látnak vidéki és budapesti gyerekelőadásokat. Kiemelkedik közülük a Marczibányi Téri Művelődési Központ, ahol a 2001 óta két évente megrendezett Gyermek- és Ifjúsági Színházi Szemlén az adott időszak legizgalmasabb, legérdeke-

sebb gyerekszínházi produkciói láthatók. Számos kerületi kultúrház is hív gyerekelőadásokat, meglehetősen vegyes képet mutatva. A Gyerekszínházi Szemléhez kiadott műsorfüzetek végén pedig nem mellesleg hosszú lista olvasható a Szemlére be nem válogatott, ám színvonalas, épp ezért meghívásra ajánlott produkciókból.

AZ OPERAI BALETT ELMÚLT ÉVADÁT ALIGHA LEHET kiszakítani abból az egységes folyamatból, amit a 2013-ban kinevezett igazgató indított el. Solymosi Tamás ugyanis regnálása első pillanatától a társulat teljes átforgalmazására törekszik, s ehhez minden segítséget meg is kap a színház vezetésétől. Elgondolásának legfőbb eleme a repertoár erőteljes visszafordítása a klasszikus tradíció felé, és egy olyan új, vegyes szakmai hátterű együttes kialakítása – bár jobbára csak a volt szovjet tagköztársaságok táncosai szerződnek az Operaházhoz –, amelyet már nem a közös iskola, a változatos repertoár és az azonos játékhagyomány nyomán kialakult karakteres előadói stílus fog össze. Solymosi mindenképp a technikai tudást, a virtuozitást értékeli, vagyis uniformizált táncoló gépekben, s nem a szerepeket a tradíció keretein belül is egyedi módon megformáló előadóművészekben hisz. A táncosok magas szintű felkészültsége persze nem mellékes szempont a test médiumát felmagasztaló művészetben, de egyeduralma legfeljebb a balettversenyek vagy a cirkusz lélegzetelállító hatásaival vetekedő sztárgálák világában érvényes. Mindez a változás megkerülhetlenné teszi a kérdést: jobb-e az új társulat, mint a korábbi, s mitől „nemzeti” a Magyar Nemzeti Balett.

A higgadt válaszhoz fel kell idézni, mit jelentett eredetileg, a múlt század harmincas éveiben a „nemzeti balett”. Az akkoriban új elgondolás az Orosz Balett egyeduralma, majd a világszerte szétszédő orosz táncosok és koreográfusok hegemóniája ellen született meg. A lassacskán sorban megszilárduló nem orosz társulatok mégis ugyanannak a tradíciónak és modernitásnak a birtokába szerettek volna kerülni, mint amit az oroszok képviseltek, csak éppen nemzeti közegben. Ezért azóta is minden nemzeti társulat azonos repertoármoddell

épít, illetve igényt támaszt „saját” táncosok szerződtetésére és koreográfusok kinevelésére. Ám sok ország képtelen arra, hogy kellő számban képezzen tehetséges balettművészeket. Ezért terjedt el nyugaton az a gyakorlat, hogy a nagy hagyományú orosz-szovjet iskolán felnőtt számtalan kiváló táncos közül sok együttes a legfenomenálisabb virtuózokat vezető szólistaként szerződtette. Később a közönséget becsalogató sztárok után a kartáncosok szerződtetése is mindennaposá vált, elsősorban Ausztriában, Hollandiában és Németországban, jobbára ott, ahol sosem alakult ki komoly és sikeres iskolai háttere a balettnak. Nálunk ellenben – az olasz, majd a szovjet iskola kiváló pedagógiai hagyományai miatt – mindig is nagyszerű előadóművészekkel büszkélkedhetett az Operaház, de az itthon képzett táncosok akár máshol is sokra vihették: az American Balett Theatre-től Béjart együtteséig, a Rambert és a Royal Balettől a Holland Nemzeti Balettig, a párizsi, bécsi, lyoni és varsói Operaháztól a Frankfurter Balettig. Most azonban a balettigazgató szerint reménytelenné vált a helyzet, legalábbis ő nem talál az igényeinek megfelelő táncost az egyetlen klasszikus balettművészeket képző hazai főiskola végzősei között, a külföldre szerződöttöket pedig nem tudja vagy nem akarja hazacsábítani, ezért töltötte fel a társulati státusok negyven százalékát külföldi táncosokkal. Az eredményt részben biztatónak látom, bár az elmúlt évadban csak 13 előadást néztem meg, így több vezető táncost – például Tanyikpajeva Aliját – egyetlen klasszikus szerepben sem sikerült elcsípnem. A férfikar – beleértve a szólistákat is, mint Jurij Kekalo, Makszim Kovtun és Borisz Mjasnyikov – határozottan színvonalasabb lett a sok erős technikájú külföldi táncos bekapcsolódásával. A hazai szólisták közül Leblanc Ger-

Falling Angels. Csibi Szilvia felvétele

gely minden szerepében emlékezetes alakítást nyújtott, pedig igazán ellentétes karaktereket formált meg a bábszerűen sablonos, rendre csak mosolygó Florimund hercegtől a naiv-álmódzó, de szenvedélyes Rómeóig és a lehangolóan harsány Petrucchióig. Kerényi Miklós Dávid fergeteges formáját mutatta egész évadban, nagyszerű alakításai közül is kiemelkedett az a Kuka figura, amelyik szinte gumilabdaként pattogja, pörgi, száguldja végig az előadást. Annál lehangolóbb viszont, amit ebben az évadban Apáti Bencéből láttam, hiszen csak a *Csipkerózsika* kiüregedett előadóknak fenntartott mimes szerepében sétált fel s alá felvonásokon át, vagy éppen a *West Side Story*-ban tett úgy, mintha nagyon dzsesszbalettozna. A szerepkörváltás Apáti esetében még egyáltalán nem időszerű, sőt! Viszont az olyan kezdő táncosok túlterhelése is visszaszámít, mint Balácsi Gergőé, aki szép vonalak ide vagy oda, több előadáson – különösen az *Etűdök*-ben – olyan bizonytalan, hogy az egyszerűen megengedhetetlen. A külföldről szerződtetett balerinák egyike sem mutatja azt a kvalitást, amely indokoltá tenné, hogy zömével ők táncolják a főszerepeket. A sztártól Balaban Cristina például jobbára csalódást okozott, mert Auróráként nem kínált többet, mint ami egy korrekt balerinától elvárható, holott ehhez a szerephez a legapróbb nüanszok ragyogó kivitelezésének képessége is elengedhetetlen. Manon-alkatú egy csúszka és színtelen, mert két felvonáson keresztül főleg a vonalaira ügyelt, ahelyett, hogy kikeverte volna az ártatlanság és a romlottság csábító elegyét. Az utolsó felvonásban azonban igazi tragikus nőt formált, mint ahogy a többféle táncmatériát ötvöző *Walking Mad*-ben is elemében volt. A hazai balerinák viszont – a Biankaként egészen nagyszerű Boros Ildikó és a Hófehérkeként minden cukrosságot mellőző, mégis bájos Pap Adrienn – alig jutnak olyan szerephez, amely további fejlődésük záloga lehetne.

A Solymosi vezette társulat maradéktalanul és reflektálatlanul igyekszik részt vállalni a színház hangzatos, ám jobbára álságos „újításában”. Elég végignézni az operaházi plakátokat vagy kézbe venni a népszerűsítő kiadványok bármelyikét, hogy egyetlen pillantással felmérjük: a vizualitás sugallta csillogó, vagány, fiatalos világnak semmi köze az áporodott balettrepertoárhoz. Ugyanennyire félvezető a színház „nyitottságát” igazolni hivatott évi egyszeri *TáncTrend* és *Pas de quatre* sorozat is. Az első a kortárs irányzatok megmutatását

vállalja, de az estekből az derül ki, hogy a színházból feltehetően senki nem ismeri a hazai kortárs tánc-szcéna széles és izgalmas választékát. A másik sorozat célja, hogy a Győri, Szegedi és Pécsi Balett „friss, vidéki levegőt” hozzon az Erkel Színházba, már ha a propagandaszövegeket olvassuk. Ám erről a koncepcióról a fellépők feltehetően nem értesültek, mert Kiss János például ugyanitt „a nemzetköziség szelleméről” beszél az egyébként lebilincselő *Uneven* kapcsán. Juronics darabválasztásánál a legfontosabb szempont – állítja – a mű időtartama volt, míg Vincze Balázs együttese legprogresszívebbnek tartott, vendégkoreográfus által komponált művét kínálta erre az évadonként szintén egyetlen estét jelentő, bár a „közös gondolkodást” reprezentálni hivatott előadásra.

Az új ötletek egyike a jól csengő – hiszen a legpatinásabb európai balett-társulat, a Párizsi Opera hierarchiájára utaló – *étoile* rang évenkénti odaítélése. Igaz, hogy a színház (nem a párizsi) egy évadon át kiemelt honoráriumot fizet a táncosnak, ezen túl más gesztust nem tesz vezető művészei népszerűsítéséért, így nevük, alakjuk, pályájuk szélesebb körben ugyanúgy ismeretlen, mint bárki másé a társulatban. Egy kevésbé új ötlet – hiszen volt már Nurejev vagy Róna Viktor emlékest, sőt hosszú évekig *Világstárok Balettgála* is az Operaházban – a Nagy Iván emlékének szentelt *Nemzetközi Balettgála*, csak hogy Nagy Iván nevét a szűk szakmán kívül valójában nem sokan hallhatták idehaza, hiszen emigránsként a hatvanas évek végétől egészen visszavonulásáig Amerikában működött. A balettigazgató az este rendezőjeként nem keresett valamilyen kapcsolódási pontot Nagy tényleg páratlanul sikeres előadói pályájával, hanem megelégedett a különféle gálaesteken szokásos rutinnal: összegyűlik néhány nevesebb együttes szólistája – akik közül ezúttal csak Angelina Voroncova Kitrije tűnt magával ragadóan sodródónak és lendületesnek –, és ki-ki a partnerével előad egy ezerszer látni kívánt virtuóz kettőst. Egy mozzanat azonban mégis egyedivé tette az egysíkú műsort, ez pedig egy új díj átadása, amelyet a balettigazgató – feltehetően alapos mérlegelés után – saját magáról nevezett el. E díjra az jogosult (elsőként Dmitrij Tyimofejev), aki a részben Solymosi által jegyzett *Diótörő* betanulása során szerinte „a legnagyobb tehetséget” mutatta. Ami rendjén is van, hiszen ki más tudná jobban mérlegelni és értékelni az együttes tagjainak szorgalmát és tehetségét, mint a társulat művészi munkájáért felelős igazgató. Csak éppen

amikor nem díjak osztogatásáról, hanem a táncosok egzisztenciájáról volt és van szó, akkor orvosok, pszichológusok és különféle szakmai testületek fedezéke kell annak kimondásához – ahogy ezt percek sora mutatja –, ki és mennyire „alkalmas” a pályára, ki maradjon a társulat tagja, és ki kerüljön akár szólista státusból vagy szakmai nyugdíj előtti pillanatokban is az utcára.

A másik, a Seregi László emlékére alapított díj devalválódása szégyenletes, s ebben nagy szerepet játszanak a színház vezetői. Mert már az első díjazott sem kapott lehetőséget arra, hogy új balettje a repertoárt gazdagítsa, holott a díj beharangozásakor a grémium azt hangsúlyozta, hogy céljuk évről évre a legtehetségesebbek lehetőséghez juttatása. Aztán persze hamar kiderült, hogy ez a grémium évente módosítja saját szempontrendszerét, annak függvényében, éppen kit akar jutalmazni. Ráadásul a döntésben részt vevő főigazgató azt nyilatkozta, hogy egy Seregi-balettbe fél óra gyakorlás után bárkit be lehet állítani, ezért azt várja el az ugyancsak e grémiumban vele együtt ülő balettigazgatótól, hogy mostantól arccal a spiccelés felé, „ennek” pedig legyen vége...

Vége is van, ha nem is a Seregi-repertoárnak – ami, hasonlóan egyébként a korábbi Harangozó-életműhöz, évtizedeken át egyedivé tehetette a Magyar Nemzeti Balett megjelenését a nemzetközi színpadokon –, hanem egy korszaknak. Annak a hol sikeres, hol középszerű, hol közép-európai mércével is kimagasló periódusnak, amikor az operai balettegyüttes valóban *nemzeti balett* volt, abban az értelemben, ahogyan ezt ma is széles körben – mint *állami* vagy *királyi* – használják. Ez a kifejezés ugyanis nemcsak azt jelenti, hogy hazai táncosok alkotják a társulatot, hanem ennél sokkal többet fed, egyfajta kiemelt státust (ez egyértelműen megvan a jelenben) és az ezzel járó összetett, de ebben az összefüggésben mindenütt azonos művészi feladat megvalósítását. E reprezentatív társulatok műsorrendjének alapja, művészi rangjának próbája, hogy műsoron tartsa a romantikus-klasszikus balettek zömét. E területen a legnagyobb a rombolás, mert Solymosi szisztematikusan elkezdte lecserélni a XIX. századi repertoár darabjait, aminek eddig áldozatul esett *A hatyúk tava*, *A diótörő* a *Csipkerózsika*, a jövő évadban pedig a *Don Quijote* következik. Ezek a muzeális balettek szerte a világon különböző betanításokban szerepelnek az együttesek műsorában, és a budapesti Operaházban is több, az „eredetihez” közelebb álló vagy attól épp tudatosan eltávolodó formában évtizedek óta a repertoár részei voltak. Felfrissítésüknek, ha kínosan elavultak – dramaturgiai és játékmódjában valóban mind elavult –, lehetne értelme, nyilván nem mozdíthatatlan még a balettkánon sem. A repertoár átalakítása mögött azonban nem rajzolódik ki semmilyen tetten érhető művészi elképzelés – hacsak nem a múlt teljes átírása – a Solymosi által megfogalmazott „újrafestés” jegyében. Ez egyrészt pazarló újraszcenírozást jelent, másrészt pedig a klasszikusok másodlagos frissességű, jobbára izzadtságzagú angol–holland átdolgozásainak betanulását, amelyek saját, regionális közegükben valaha akár sikeresek is lehettek. Ám e változatok el sem jutnak a hagyomány újragondolásáig, viszont koreográfiailag jóval primitívebbek a nálunk is játszott korábbi változatoknál, történetmesélésük módja pedig nem egyszer röhejes. Wayne Eagling és Solymosi *Diótörő*-változatában például a jégtáncok üres show-világa keveredik az operettek paneljeivel. A narratíva egyetlen újdonsága, hogy

a gyermekek vallásos nevelést kapnak, így nemcsak a tempóban civakodhatnak, hanem imádkozás nélkül ágyba sem kerülhetnek. A mese poézise, a gyermeki álomvilág szépségei és félelmei ebben a kimondottan zeneietlen koreográfiaiban nem szülehetnek meg, ráadásul a kartáncok inkább katonásan fegyelmezett munkára, mintsem művészetre emlékeztetnek. Kárpótlásul marad a szólisták szabványos, ám nem kimagasló teljesítménye és a csili-vili effektekkel operáló új látvány, ami nem feledteti Oláh Gusztáv néhai pazar mesevilágát.

A Peter Wright-féle *Csipkerózsika* – bár kiállítása ugyanolyan túlhabzó, mint *A diótörő*, igaz, a díszletek komor sötéte itt mintha egy kriptába helyezné a mesét – még nagyobb fiaskó. Értelmezést, pláne újraértelmezést persze aligha lehet remélni egy angol mesterembertől, de egy XIX. századi mesebalett reflektálatlan színreállítását azért mégis váratlan. Különösen, ha emlékszünk még Róna Viktor változatára, aki legalább végiggondolta, mit lehet „ma” kezdeni ezzel a mesével. Wright viszont csak a divertissement-okban szereplő figurák neveit változtatta meg, és még az a szerencsésebb, ha eközben nem tette tönkre Marius Petipa koreográfiai megoldásait. Ahol viszont „újított”, ott biztos kézzel nyúl mellé: a konfliktusok elsimítására hivatott Orgonatündérből egy jégkirálynőnek öltöztetett statisza maradt, míg ellenfele, a gonosz Carabosse egy némafilmből szalasztott, értelmetlenül és hosszasan hadonászó fúriává változott. A darab jelmeztervezője, Philip Prowse ugyancsak sokat tett azért, hogy az előadás kínos élményt hagyjon a nézőben. Az általa tervezett ruhák – a Hercegről nehéz eldönteni, tábornok vagy inkább pincér lehet-e, a négy kérő pedig úriházak lakójának öltözve pompázik – rettenetes szabásvonala és a hatalmas parókák ugyanis kimondottan eltorzítják a testarányokat.

Miért épp ezeket a verziókat mutatja be a társulat? És ugyanezt kérdezhetjük a cselekményes balettek paródiájának is beillő tavalyi „új” *Hattyúk tava* vagy korábbi *A víg özvegy* kapcsán is. A válasz kiábrándítóan egyszerű. Solymosi – aki egyetlen percig sem volt a Magyar Nemzeti Balett tagja (bár vendégként gyakran fellépett, így ismerte az itthoni repertoárt), mert hollandiai, angliai és bécsi társulatoknál táncolt – látóköre igazgatóként sem terjed túl táncos tapasztalatain. Ahogy az *Opera* magazinnak nyilatkozta is: „Ismeretlen koreográfust nem hozok ide. Nem kockáztatok.” Ezért rendre olyan koreográfusokat hív meg – az egyetlen Kylian kivételével –, akiknek műveiben valaha személyes sikert aratott. Ennél szélesebb, netán korszerűbb nézőpont kialakítására nem törekszik, ezért a nemzeti ranghoz ugyancsak elengedhetetlen XX. századi balettek körét is csak azoknak az alkotóknak a darabjaival bővíti, akikkel pályája során kapcsolatba került, vagy akik műveikkel már réges-rég jelen voltak Budapesten. Holott a repertoárnak éppen ebben a szinte kimeríthetetlenül gazdag rétegében mutatkozhatna meg igazán egy balettigazgató szakmai műveltsége és ízlése, látókörének tágassága, nyitottsága, hiszen e művek kínálata Balanchine-től és Robbins-tól Tudoron és Ashtonon át Van Manenig, Bruce-ig, Forstythe-ig, Neumeierig terjed, sőt egy ideje McGregor, Bausch, Cunningham, De Keersmaeker, Cherkaoui és Pite is beletartozik – elég végignézni a valóban világelső londoni vagy párizsi nemzeti társulatok kínálatát. Nálunk ellenben változatlanul Cranko és MacMillan a favorit, azaz olyan ötven- (*Anyegin*) és negyvenéves darabok (*Manon*), amelyeket a maguk közérthető narratív elbeszélsmódjával, látványos

színrevitelükkel, érzelmekkel teli kettőseikkel és feledhető csoportjeleneteikkel világszerte játszanak, hiszen mindenütt elbűvölik az operaházak közönségét. Öröm, hogy a budapesti társulat is képes régóta jó színvonalon előadni ezeket a hagyományos baletteket, de közben mégiscsak 2016-ot írunk. A „modern” balettet nálunk legalább harminc éve a bőven másodvonalbeli Robert North és a valóban zseniális Jiří Kylian képviseli. Ebben az évadban Kylian két újabb opuszát tanulta be az együttes. A férfi táncosokra készült *Sarabande* és a nőkre komponált *Falling Angels* azonban eredeti interpretációban is járt már Budapesten, így még inkább feltűnő volt, hogy az operaházi férfitáncosok mennyire képtelenek hitelesen tolmácsolni a művet: a formák harsányan külsőséges megvalósítása ugyanis még messze nem nevezhető előadói teljesítménynek. Nem hiszem, hogy ez csupán a táncosokon múlna, a mozdulatok értelmének a szerzői instrukciók átadásával a betanítás folyamatában kellene feltárulni, s ez valahogy most elmaradt. A nők csoportja viszont sikeresen vette birtokba az egészen kivételes koncentrációt igénylő, hiszen ritmikailag szokatlan és a repetíció miatt különösen nagy összpontosítást igénylő kompozíciót. És a táncosnők eközben tudtak játékosak, líraiak, drámaiak és akár bohókásak is lenni, és a kicsi szőlőkben egyénileg is új és újabb színekkel gazdagították a darabot.

Nem csupán nálunk, világszerte mindenütt nagy a hiány olyan koreográfusokban, akik nem távolodnak el teljesen a klasszikus balett kínálta alapoktól. Ezért aki kicsit is ígéretes a „modern” balettben, komoly nemzetközi karriert futhat be rövid idő alatt, annyira kézzől-kézre adják őt a balettegyüttesek. A Kylian szárnyai alól indult Johan Inger is azok közé tartozik, akinek darabjait sokfelé játsszák. A tőle átvett *Walking Mad* című korai egyfelvonásos szinte egyvelegként hat, mert tartalmazza mindazokat a hatáselemeket és koreográfiai ötleteket, amelyeket Inger a Holland Táncszínházzal dolgozó különböző koreográfusoktól elleshetett. Ettől még a mű erőteljes, és a táncosok is örömmel lubickolnak a számukra újszerű mozgásokban – különösen egy olyan közegben, ahol alig akad hasonló, többféle mozgásvilágot ötvöző crossover kompozíció.

A nemzetibalett-koncepciók fontos eleme a nemzeti repertoár őrzése és fejlesztése. Ez nálunk évek óta már csak a Seregi-baettek egyre ritkább felújítását jelenti. Ebben az évadban *A makrancos Kata* és a *Rómeó és Júlia* került színre gondos betanításban, de a *Rómeó* előadása talán szerencsésebb volt – vagy én voltam szerencsésebb –, mert az évad *étoile*-jával (és a jövő évad leendő csillagával) láttam. Felméry Lili és Leblanc Gergely ideális szerelmespárt alakított, mindketten otthonosak a Mester stílusában. Ugyanez, vagyis a játékgyománnyal ismerete fájoán hiányzott viszont *A makrancos Kata* előadásából, legalábbis a címszerepet alakító Carulla Jessica Leon játékaiból. Olyan felejthetetlen elődök után, mint Popova Alészja vagy Hágai Katalin, elég nehéz elfogadni a táncot és a kifejezést egymástól elválasztó előadói megoldásokat, de hát a nézők zöme egyébként is főként a szelfizést élvezzi az Opera arany-vörös tereiben. Az évad legjobb hangulatú előadását az Erkel Színház gyerekközönségének köszönhetem. Kár, hogy a *Hófehérke és a 7 törpe* koreográfiája annyira egyszerű, dramaturgiája pedig annyira rátapad a Disney-sablonokra, hogy számtalan, magából a baletthagyományból kínálkozó poént hagy kiaknázatlanul, így a felnőtt nézőknek nem nyújt különösebb szórakozást. De az ünneplőben sürgő-

lódó apróságok persze élvezik, és bárcsak több gyermekeknek szánt balettelőadás lenne a repertoáron.

A jövő koreográfusainak kinevelése, egyáltalán az alkotói tehetség felismerése és segítése minden társulat elemei érdeke. Erre azonban az Operaház évtizedek óta nem figyel, ezért aztán Seregi óta nincs is jelentős saját koreográfusa a társulatnak, s újabban még azt a kevés nagyszerű „modern” művet sem játsszák, amelyeket meghívtak (Bozsik Yvette és Lukács András) alkottak. E koreográfushiányból az olyan estek, mint például a *Space Fantasy* nem pótolnak semmit. Érthetetlen ugyanis, hogyan kerül egymás mellé az időnként határozott tehetséget mutató Barta Dóra, illetve Földi Béla, aki mindig is a szórakoztató táncok megbízható iparososa volt. Igaz, a *Marsbéli krónikák* komponálására helyette beharangozott „legsikeresebb mai táncművész és történetmesélő”, azaz Román Sándor neve is azt mutatja, ezt a premiért sem vette komolyan senki. Barta viszont alaposan végiggondolta, bár végtelenül elnyújtotta a *Kizökkent világot*, ám a táncosok – még a vezető szólisták is – láthatóan gyakorlatlanul és kidolgozatlanul mozogtak abban a számukra idegen közegben, amelyet talán nagy hirtelen a „lábukra” kaptak.

Egy nemzeti társulat műsorrendjéhez ugyan semmi köze, mégsem maradhat említetlenül az évad két musicalelőadása, mert akár lehetnek volna a nyitás jelei is a fiatalabb nézők felé, hiszen a balettekre járó közönség zöme ma is turistákból és nyugdíjas korú hazai nézőkből áll. Ám a rendezők ódzkodtak attól, hogy a nem opera- és nem musicalközönség számára is érvényes, mai értelmezést adjanak a daraboknak. Novák Péter óvakodott végiggondolni a két kultúra végzetes összeszikrázásából kibomló tragikus szerelmi történetet a *West Side Story*-ban. Csak a megúszásra játszott, hiszen vállalta az eleve lehetetlen felállást, hogy az operaházi (és néptánc tagozatos) táncosok nem tudnak énekelni és megszólalni, viszont az énekesek sem képesek szerepet alakítani és mozogni. A musical all round előadót kíván, a tagolt térben fent hangjáték, lent az elhangzott mozgásos illusztrációja műfajidegen megoldás. A *Billy Elliot*-premiernek, amit a Madách Színház összeszokott csapata legalább megbízható rendezői és koreográfiai rutinból állított színre, azon túl, hogy ott játsszák, nincs köze az Operaházhoz. A Nemzeti Baletthez mégis kötődik, hiszen a premier idején beharangozott Magyar Nemzeti Balettintézet (sic!) népszerűsítését szolgálja: azt az önköltséges tanfolyamot, amelynek révén a közelebről meg nem határozott „bővülő balettrepertoárra való tekintettel” a társulat balettmesterei 6–11 éves gyerekeket fognak tanítani. A *Billy Elliot* persze e gátlástalan reklámkampány nélkül (amelynek az is része, hogy a színpadon a Royal Ballet *School* neve magyarul Angol Királyi Balettintézet lett) is népszerűsíthetné a balettművészetet, ha olyan művészi közeg venné körül, amilyen a filmet sikerre vitte. Ha a társulatnak lenne olyan korszerű, felkavaró, szórakoztató, lenyűgöző és ellentmondásos *Hattyúk tava*-változata – vagy bármilyen más balettje –, mint a kilencvenes évek közepén Matthew Bourne-é volt. Vagy olyan ikonikus táncosa, mint a néhai film végén színpadra robbanó Adam Cooper. De hát ki tudja a budapesti nézőtérén, ki az a táncos, aki Herceggként sertepertél egy lebutított, sosemvolt *Hattyúk tava*-részletben Odette és Rothbart között? Ettől fogják ostromolni a fiúcskák a Nemzeti Balettintézetet? A darab egyébként jóval elevebb és szellemesebb sztepp-, revü-, dzsessz- és folktáncain fellelkesülve nem inkább a Madách Musical Táncművészeti Iskolába özönlenek?

Ennyi elég?

Határon túli magyar színházak Magyarországon

FESZTIVÁLOKON ÉS PARTNERKAPCSOLATOK KERETÉBEN A HATÁRON TÚLI MAGYAR SZÍNHÁZAK RENDRE fellépnek Magyarországon. Vajon a számszerűleg soknak tekinthető magyarországi megjelenés egyenértékű a határon túli színjátszás érdembeli magyarországi reprezentációjával? Átgondolt, valós érdeklődésből fakadó ez a megjelenítés? Hogyan dől el, hogy mi mutatkozik meg az anyaországban a határon túlról, és elégséges-e az ahhoz, hogy valós kép rajzolódhasson ki róla? Kap-e annyi odafigyelést egy kiváló határon túli előadás, hogy elérje a szakmai ingerküszöböt, mielőtt elhalna az otthoni, általában tíz-tizenötös játszási szériában? Láthat-e annyi határon túli előadást a magyarországi néző és szakma, hogy elkapja az ízt, megtanulja a nyelvét, hogy kiépüljön ezen színházak magyarországi közönsége? Saját fesztiválra, kvótára vagy egyéb stratégiára van ehhez szükség? Beszélhetünk-e egyáltalán minderről anélkül, hogy rákérdoznénk, mihez jut hozzá a határon túli néző a magyarországi színházból? Továbbá beszélhetünk-e erről anélkül, hogy feltennénk a kérdést, miként jelenik meg a kisebbségi magyar színház az adott ország többségi színházkultúrájában, hogyan viszonyul a helyi nemzeti színjátszáshoz?

A fenti kérdések megfogalmazásával 2016 nyarán eszmecsere-t kezdeményeztünk határon túli magyar színházi alkotók bevonásával. A megszólításra négyen reagáltak, az ő gondolataikat olvashatják alább, és többen nem fogalmazták meg végül a véleményüket a nyilvánosság számára. Az így kirajzolódó helyzetet Nánay István foglalta össze.

GÁSPÁRIK ATTILA

a Marosvásárhelyi Nemzeti Színház
igazgatója

HA JÓL ÉRTEM A KÉRDÉS LÉNYEGÉT, miszerint a magyar színházi szakma részének tekintjük-e magunkat, a rövid válasz: igen. Abban az esetben, ha a kérdés úgy szól, hogy a magyar színházi szakmának érezzük-e magunkat, a válasz röviden: nem.

Társulatunk több mint harminc színészt foglalkoztat. Évente több száz magyar nyelvű előadást játszunk. Előadásainkat kizárólag művészi alapon szervezzük, tiszteletben tartva az alkotói szabadságot. Számunkra a művészet a megismerés egyik formája. Habár a szórakoztatás fontos, számunkra nem elsődleges cél. Lehet, hogy ennél a pontnál sok Magyarországon működő színházzal szembe megyünk... A magyar színházi kultúrát képviseljük a román közönség előtt és más országokban is, ahová eljutunk előadásainkkal. Számos magyar szerzőt juttatunk el román színházakhoz: Spirót, Thuróczyt, Egressyt stb. Igyekszünk új magyar drámaszerzőket színpadra segíteni: Székely Csabát, Varga Gábort, Lovassy Cseh Tamást. Számos szakmai díjat nyertünk Romániában és Magyarországon. Kiváló szakmai kapcsolatban állunk magyarországi rendezőkkel, koreográfusokkal, díszlettervezőkkel, kritikusokkal. Az elmúlt évadban hét társulatot láttunk vendégül Újvidékről, Budapestről, Beregszászból!

Nos, akkor nézzük a részleteket amelyekben, tudjuk, az ördög lakozik.

- Egyetlen határon túli színész sem kapott Kossuth-díjat.
- A Nemzet Színészei között nincs és nem is volt egyetlen határon túli sem.
- A magyarországi szakmai fesztiválok zsűrijében a határon túliak fehér holló számba mennek.
- Az elmúlt tíz évben számos szakmai díj mellé egyetlen

Jászai Mari-díjat sem kapott marosvásárhelyi színész (más romániai magyar színház sincs elkényeztetve).

- Érdemes művész egy sem lép színpadra Marosvásárhelyen, és akkor a közép- és nagy- és tiszt- és még ki tudja, milyen keresztek még sorolhatnánk...
- A marosvásárhelyi és a budapesti, illetve a kaposvári színészképzés között szinte semmilyen szakmai kapcsolat nem létezik.
- A magyarországi színházi fesztiválokra való részvétel igen csak esetleges. A marosvásárhelyi színház évek óta nem volt a Tháliában, a Nemzetiben, soha a Madách Fesztiválon (MITEM). A több mint tíz díjat nyert *Nyugalom* előadás nem fért be a 2016-os POSZT-válogatásba, és helyet sem találtunk arra, hogy Budapesten valahol eljátsszuk.
- A határon túliak semmilyen magyarországi színházi szervezetbe nem kaptak meghívást (kivétel a kritikusok). Minket érdemben senki nem képvisel a magyarországi szakmai fórumokon.

Ha tőlem függne, megszüntetném a POSZT-kvótát, ne legyen egy határon túli sem, ha nem üti a mércét... Legyen tíz produkció, ha ott a helye. Természetesen a jelenlegi válogatási rendszer lenne az első, amit úgy kéne elfelejteni, ahogyan van.

A fentiek ellenére a színházi szakma nagy részének a bátortását, szakmai szolidaritását nap mint nap érezzük. A szakmai sajtó partnerként áll mellettünk. A megfogalmazott panaszok valószínűleg nem a „határontúliség” számlájára írhatók, hanem a szakmánk közös szervezetlenségének tudhatók be.

Ha tőlem függne, megszüntetném a POSZT-kvótát, ne legyen egy határon túli sem, ha nem üti a mércét... legyen tíz produkció, ha ott a helye. Természetesen a jelenlegi válogatási

rendszer lenne az első, amit úgy kéne elfelejteni, ahogyan van. Kisvárdra jelenlegi formájában egy fesztiválparódia, tehát ott is újra kéne gondolni a szakmaiságot.

A jövőben azt is el tudom képzelni, hogy jobban figyelünk a szakmánk, mesterségünk, hivatásunk (?) megbecsülésére. Úgy vettem észre, senkinek nem tűnt fel, hogy a magyar közszolgálati médiából teljesen eltűntek a színházi műsorok. Valamikor még a Duna tévének is volt színházi műsora, ahol egységesnek tűnt a szakma Csíkszeredától Sopronig. Mára nem tudok magyarországi közmédiában semmilyen színházi műsorról. A nyomtatott szaklapok támogatása is komoly csorbát szenvedett. Így nem könnyű jeleket adni egymásnak és a közönségnek.

Összegezve: nem hiszem, hogy van olyan, hogy összmagyar szakma. Különböző ízlések, áramlatok, érdekek mentén rövidebb hosszabb ideig tudunk találkozni, együtt munkálkodni, bosszankodni. Ezt kellene valahogy magunkban tisztázni. És aztán megszervezni, nyilvános fórumokon megbeszélni. Jó évadkezdést mindenkinek!

CZAJLIK JÓZSEF

a kassai Thália Színház igazgatója

HATÁRON TÚLI MAGYAR (KŐ)SZÍNHÁZ. Nagyjából ez az a fogalmi keret, amelybe évtizedek óta megpróbáljuk belepréselni azt a történelem szülte jelenséget, amikor a rezidens lakosok által intézményes keretek közt művelt professzionális színművészet kisebbségbe és perifériára került. Intézményrendszere összeomlott, szerzett jogait elveszítette, és a semmiből kellett újrateremtenie önmagát. Önnön létezését kellett újra megindokolnia. Nagyjából 70 év alatt eljutott oda, hogy a kulturális területen megjelenő hozzáadott értéke ismét kikerülhetetlenül nagy. Társadalmi súlya és szakmai színvonala egyértelműen hozzájárul az adott országok és Magyarország jobb önértékeléséhez, élhetőbbé tételéhez. Fontos először ennek a hatalmas és elvitathatatlanul sikeres teljesítménynek a figyelembe vétele, amellyel a határokon kívül rekedt színházi szakma képes volt újra felállni és kiegyenesedni. Ez az az indíték és az a dinamizáló erőforrás, ami a határon túli színházi szakmát tudatosan vagy tudattalanul táplálja.

A nagyon harcos és valóban viszontagságos létforma, amellyel egy határon túl levő színház bír, óriási kontrasztelekciót eredményez. Emiatt ezek a társulatok jellemzően szívósak, elszántak és kitartók. Idegrendszerük erős. Előnyünk egyfajta inkubátorházi lét: a magyarországi napi politikától nem mondom, hogy távol, de távolabb vagyunk, önnön magyarságunk érdekeit képviselő és kultúrateremtő mivoltunkat a pusztán létezésünkkel naponta bebizonyítjuk. Azt kifulladásig szóban bizonygatnunk nem kell.

Szakmai értelemben előnyünk a magyarországitól különböző szocializációs és kulturális háttér, ami azonban a magyarországi kulturális és szociális háttérhez történő közvetlen hozzáféréssel és rálátással, közös nyelvvel és közös kulturális örökséggel rendelkezik. Ez folyamatos szakmai nyelvújítást eredményez(het) mind az adott országbéli, mind a magyar szakma számára.

Ugyanez a jelenség hátrányunk is lehet, amikor az adott színházi előadásban megjelenítve a magyarországi közeg szá-

mára dekódolhatatlan marad, az adott ország (megye, város, közösség, ember, esemény, jelenség stb.) belső viszonyainak ismerete hiányában belterjesnek, „idegennek” tűnhet. Paradox módon ez is az egyre változatosabb társadalmi rétegződés eredménye: több országban zajlanak párhuzamos magyar történelmek, amelyek nem feltétlenül értik egymást. Jellemző azonban, hogy a nem magyarországi párhuzamos magyar történelmek egymást jobban értik.

Hátrányunk, ha nem kerülünk bele legalább az egyik (az adott országhoz vagy a magyarországi) szakma látókörébe, mert ez lehet akkor az igazi bűzös provincializmus és bokorban elbújt, téttelen és parttalan „léteztetés” melegágya. Szerencsés esetben viszont egyszerre két ország szakmájának lehetünk részei. Hátrányunk továbbá a „sehovaiság”, avagy a negatív identitás: „nem vagyok szlovák!” (román, szerb stb.) és „nem vagyok magyarországi magyar!”

Ha lét, akkor stratégia.

Magyarországon nagyon fontos, hogy elhelyezzenek valakit politikailag.

Ehhez nyújtok most segítséget.

Furcsa, a magyarországi politikai közgondolkodás számára érthetetlen és értelmezhetetlen stratégia adja számomra a magyarként nem Magyarországon magyar nyelvű színházat „csinálás” kulcsát. Egyfajta hibrid létezés, hasonló a kétnyelvűséghez, de annál átfogóbb és mélyebb. Most nem a hibrid szó lekicsinylő értelmezésére gondolok, amikor a külhoni magyar egy mondaton, akár egy szón belül többször vált nyelvet, jellemzően mindkettőt helytelenül használva. Nem. Hosszú évek „fejlesztésének” eredményeként létrejött új, több forrásból táplált létérzésről beszélek, amelyik képes egy sokkal szélesebb geopolitikai és kulturális élettér megértésére és szintetizálására anélkül, hogy ez nála szerepavart – identitásvesztést – okozna. Ezért nehéz minket egyértelműen besorolni, mert többszörösen összetett és zavarba ejtően ellentétes filozófiák mozaikjának hála, sikerült megértenünk és értelmeznünk a minket körülvevő közeget, és élhetővé tennünk azt magunk számára.

Ezért tartom veszélyesnek a magyarországi megosztottság importját, mert az egy tipikusan anyaországi probléma, vilánymotor vagy benzinmotor. Én továbbra is váltott stratégiákkal szeretnék dolgozni. És ez Magyarországon már kétszínűségnek számít. Miközben inkább „kétmotorúság”.

Így a határon túli magyar színházak anyaországbéli megjelenését nagyon fontosnak találom, mert erre a befolyásra a magyarországi közegnek szüksége van. Ez most éppen fordított helyzet, mint eddig volt. Most mi tudunk segíteni az anyaországban ragadtaknak.

KELEMEN KINGA

a kolozsvári GroundFloor Group
ügyvezetője

RÁNK, FÜGGETLEN (NEM IGAZÁN) TÁRSULATRA, akik Kolozsváron, az Ecsetgyárban dolgozunk és mutatjuk be előadásainkat, nem igazán érvényesíthető a „határon túli magyar színház” címkéje. Egyszerűen nem találjuk benne a helyünk, elsősorban azért, mert a közönségünket nem nyelvi, illetve nemzeti hovatartozás alapján határoljuk be. Előadásainkat

az Ecsetgyárban játszunk, amely közismerten egy olyan többnyelvű közeg, ahol soha sem tudod, hogy aki betéved, milyen nyelven beszél vagy ért. És emiatt magától értetődő, hogy az előadásokat több nyelven feliratozzuk, illetve több nyelven játszunk. Innen nézve az, hogy ezek az előadások, főként a *Parallel*, Magyarországon is vendégszerepeltek, a Kortárs Drámafesztivál, a dunaPart, illetve a szegedi Thealter programjában, ugyanolyan, mint bármely más külföldi meghívás, amelynek megpróbáltunk eleget tenni: bekerültünk egy fesztiválprogramba, melyet a válogatók egységes gondolatiság mentén fűztek fel, és amelynek közönsége erre a különleges eseménysorozatra kíváncsi.

Amikor magunk szerveztünk magyar állami támogatásból turnét (így mutattuk meg a *Post.Sync*, illetve a *Divas* előadásokat Budapesten), akkor a legnagyobb problémának pontosan az érdeklődés hiánya tűnt. Kolozsvárról elég nehéz, majdhogynem lehetetlen elvégezni azt a PR- és marketingmunkát, amely egy stúdiónyi nézőt hozott volna be például a Bakelit Multi Art Centerbe. A szakmáról nem is beszélve.

Koprodukciós munkára a mi társulatunk nem alkalmas, így hát úgy tűnik, csak akkor érdemes útnak indulni egy-egy előadással, ha hívnak, és ha a hívás mögött nemcsak a szükséges anyagi fedezet áll, hanem a hívó félnek megvan a kapacitásra arra, hogy érdeklődő közönséget is szervezzen az eseményre.

Hogy ez a közönség mennyire szakmai vagy civil, és mekkora port kavar egy-egy vendéjáték, mennyien figyelnek rá oda, ez is jó kérdés. Az eddigi tapasztalataink azt mutatják, hogy az előadásaink úgy éltek tovább, hogy az egyes fesztivál-válogatók egymás eseményeit látogatva kaptak rájuk, és hívják meg őket. Számunkra minél több válogató van egy fesztiválon, annál több az esély a továbbjátszásra. Ebből a szempontból a dunaPart és a KDF igazán jó példa, mindkettő

Az egyes színházak hívnak meg a programjukba olyan előadásokat, amelyek rezonálnak a saját közönségük érdeklődésével.

továbbjuttatta az előadást más fesztiválokra. De ott, helyben, az előadás pillanatában nyilván nem ez a fontos, hanem az, amivel az ottani közönség hazamegy. És ebben nagyon izgalmas tapasztalataink vannak. Ugyanaz az előadás egyik vagy másik közegben teljesen másként él, másként csapódik le, és ilyen szempontból minden találkozás izgalmas, meglepetésekkel teli.

Hogy ha egy kicsit eltávolodom a GroundFloor Group turnétapasztalataitól, és azon gondolkodom, hogy milyen szerencsés módjai lehetnének, mondjuk, a budapesti közönség és a Magyarországon kívül magyar színházak találkozásainak, akkor annyit mondanék, hogy a határon túliság önmagában nem minőség, ezért nem lenne szerencsés e szerint a kritérium szerint felfűzni egy állandó programsorozatot. Pontosabban nem elégséges. A Vendégségben Budapesten működő csatorna volt, a maga hibáival együtt, de elsorvasztották, és nincs helyette más. A kisvárdai fesztivál nem tudja a saját közönségét meghazudtolni (és miért is kellene így tennie): a város minden lelkesedésével együtt nem bírja el ezt a fesztivált, sem anyagilag, sem másként.

Számomra az tűnik ideálisnak, hogy az előadócseréket és vendéjátékokat egy olyan átlátható pályázati alap fedezze, amely a befogadó és a játészó fél közötti partnerkapcsolatot erősíti. Az egyes színházak hívnak meg a programjukba olyan előadásokat, amelyek rezonálnak a saját közönségük érdeklődésével. Ehhez arra lenne szükség, hogy minél többet utazzanak egymás helyszíneire a színházvezetők. Hogy legyen keret reális kapcsolatteremtésre. És ha van rá igény, legyen alap a cserére, együttműködésre.

PARÁSZKA MIKLÓS

a Csiki Játékszín igazgatója

MINDANNYIUNKAT CSAPDÁBAN TART AZ ALAPKÉPLET: magyarországi és határon túli színházakról beszélünk. Ez a megkülönböztetés esztétikai helyett történelmi-politikai háttérrel ad színházi életünknek, innen kezdve minden elkerülhetetlenül felveszi a mai elvadult magyar belpolitika mintázatát. Ki miért/mennyire/hogyan támogatja/nem támogatja a határon túli színházakat? Másfelől még mindig benne van a levegőben, hogy létezni csak az létezik, akit Pestről látnak, akiről Pesten írnak, az minősít, az legitimál. Ez a nemzetállami modellhez illeszkedő centralizált kultúra korszerűtlen szellemisége. Az igazán fontos dolgok helyben dőlnek el. A pragmatista szemlélet híve vagyok, amely szerint a művészi értéket a használati érték határozza meg. A művészet lehet egyszerre értékalapú és demokratikus, a színházat elsősorban társadalmi beágyazottsága minősíti, ezáltal válhat egy globális kultúra szabad vegyértékekkel rendelkező organikus sejtjévé!

Ha ilyen alapon születik autentikus érték, azt valóban érdemes szélesebb körben megmutatni, új tapasztalatokat, új visszajelzéseket szerzendő. Azonban nem hiszem, hogy a Magyarországon kívüli színházak magyarországi megjelenésére, megjelenítésére valamiféle organizált, erőltetett, tolakodó, akár ellenérzéseket kiváltó formában kellene törekedni. Természetes, belülről és alulról jövő szerveződések, kapcsolatfejlesztések hozhatnak valódi eredményt, nyithatnak új távlatot. A kölcsönösségre kell építeni.

Nem kedvelem a verseny jellegű fesztiválokat. A kompetíció szembefordítja egymással a társulatokat, a győzelem lesz a legfontosabb érték, s ez végső soron a kifejezés szabadságát, a nyitottságot korlátozza. Ma egyszerre vannak jelen különböző klasszikus, avantgárd és populáris törekvések, olykor tagadva, gyakrabban megtermékenyítve egymást. Ez hasznos: sokakhoz lehet szólni. Nincs egységes kánon, de bármelyik paradigmában megvalósulhat az érvényes emberábrázolás, és persze bármelyikben megjelenhet a sematizálódás, a tartalmi kiürülés, szakmai konzultációra tehát nagyon is szükség van.

Építő jellegűek, igazán hasznosak a rokon törekvések találkozói lehetnek. Ahol egy látásmód, egy sajátos eszmeiség, törekvés fog csokorba alkotásokat. Ahol a kooperáció kerül előtérbe. Számomra a kolozsvári Interferenciák, a temesvári TESZT a példamutató. Ezekben a részvétel a díj, a jutalom.

Néha a véletlen is segít. Kapcsolatunk a Dunaújvárosi Bartók Kamaraszínház társulatával alkalmi kapcsolatként kezdődött. Elsőre színházépületeink hasonlósága volt szembetűnő,

beszélgetéseink során kiderült: helyzetünkben, törekvéseinkben is sok a rokon vonás. Tanultunk egymástól az évek során! A Lurkó gyermek- és ifjúsági színházi találkozónkra a Győri Vaskakas bábszínház az idén repertoárjuk keresztmetszetét, öt előadást hozott el. Szakmailag rangos, emlékezetes ötnapi jelenlétük Csíkszeredában nálunk új tervek gerjesztett.

A hasonló események sajtóvisszhangja szerény, de tartalmasságuk, jelentőségük felbecsülhetetlen. Egy olyan világ felé mutatnak, ahol színházi életünk szakmai és nem politikai szempontok szerint artikulálódik. Negyedszázaddal ezelőtt úgy tűnt, azt a bizonyos színes egységet néhány jó döntéssel meg lehet teremteni. Tévedés volt. Türelem kell.

NÁNAY ISTVÁN

Összegzés helyett újabb kérdések

ZAVARBAN VAGYOK: ZÁRSZÓT KÉNE ÍRNOM egy virtuális anekdóthoz, de mit zárjak le? A megszólítottak kevesebb mint fele, mindössze négyen érdemesítették arra a felkérőket, hogy a határon túli magyar színházak magyarországi jelenlétéről feltett, lényegbevágó kérdéseikre valamiféle választ adjanak. Ezek a kérdésekhez csak lazán kapcsolódó vélemények – az előzetes elképzeléstől eltérően – egyáltalán nem reflektálnak egymásra, így vita- vagy anekdóthelyzet sem alakulhatott ki. Kereshetünk mentséget az érdektelenségre – nyár van, mindenki pihen, töltődik a következő szezonra –, de meggyőződésem: összetettebb és súlyosabb a helyzet, mélyebbre ásva és időben távolabbra tekintve kell keresnünk az okokat.

Az összeállításban megszólalók más-más aspektusból érintik is az okokat és azok következményeit, így véleményük

Összességében mégis az látszik, hogy sem a határon túli magyar színház nincs jelen a magyarországi színházi életben, sem a magyarországi a környező országokban.

összességéből kirajzolódik egy többé-kevésbé érvényes helyzetkép. Kiemelném azt, amit Czajlik József ír: a bajok gyökerei közel egy évszázaddal ezelőttre nyúlnak vissza, amikor a kisebbségi helyzetbe került magyar nyelvű közösségekben a színház egyértelműen politikai tényezővé vált, s elsődleges feladata a nyelv őrzése, ápolása és továbbadása lett. Ettől kezdve az addig többé-kevésbé egységesnek tekinthető magyar színházi élet kettészakadt határon belülre és kívülre. Ezt a szétszakítotttságot nyögjük mindmáig. Ennek legérzékletesebb jele, hogy szóhasználatunkban szembeállítódik a magyar és a határon túli magyar színház. Értelemszerűen e felemásságot sugalló megkülönböztetést a – pontosabb kifejezés híján általam is használt – határon kívüliek egységesen nehezményezik és elutasítják.

Én a hetvenes évek legelején szembesültem azzal, hogy határainkon túl hány magyar teátrum létezik, és azok milyen szerepet játszanak közösségeik életében. Elfogadtam, hogy a magyar színház szóösszetételben nálunk a magyaron van a

hangsúly, kevésbé a színházon mint művészi kifejezési lehetőségén. Tapasztalhattam, hogy periférikus, sőt provinciális létbe taszítottak a határon túli magyar színházak amiatt, hogy sem a többségi nemzet, sem az anyaország színházi élete nem tartotta integráns részének őket. Megéltem, hogy a magyarországi, pláne pesti kritikus látogatása mekkora erőt adó, tevékenységük visszaigazolásának esélyét ígérő eseménynek számított. Ma már ezek a társulatok nem feltétlenül Budapestre vetik vigyázó tekintetüket, s nem a magyarországi színház az egyetlen viszonyítási pontjuk.

Nyitottabbá váltak az együttesek, amelyek román, szlovák, orosz, szerb, horvát, szlovén rendezőkkel is dolgoznak (s viszont: magyar rendezőket is hívnak román, szlovák vagy szerb színházba), és az ottani fesztiválokon is gyakori vendégek. Magyar színházak (Kolozsvár, Sepsiszentgyörgy, Temesvár, Szabadka) olyan nemzetközi fesztiválokat rendeznek, amelyekkel nálunk legfeljebb a MITEM tud versenyezni. Ma már gyakran a határon túliak ugyanúgy (vagy még vehemensebben) minősítik egységesen alacsonyrendűbbnek, retrográdnak és provinciálisnak a magyarországi színházat – lásd például Tompa Gábor vagy Bocsárdi László nyilatkozatait! –, miként tették ezt a hetvenes–kilencvenes években az itteni alkotók közül sokan.

Tehát az egységesülő magyar színházi kultúra álma – amelyben én is ringattam magam – egyre inkább szertefoszlik. Ennek az álomnak a legfőbb feltétele a társulatok és művészek közötti rendszeres kapcsolat és csere, illetve a kölcsönös megmutatkozás lenne. Azt, hogy például ez utóbbi miként teljesül, jól jelzi, mivé lett a találkozás kiemelt fórumának tekinthető Magyar Színházak Kisvárdai Fesztiválja, amely ma már sem a fenntartóknak, sem a városnak, sem a hazai szakmának, de még a résztvevőknek sem szívügye. A körülmények alig jobbak, mint a kezdetekben, s az, amit hosszú ideig sikerült elérni – hogy politikamentes maradjon az eseménysorozat –, már a múlté. De senki nem mondja ki: nincs értelme továbbvetélni. A POSZT-válogatásnál kialakított diszkrimináció (és nem csak ez) a rendezvény értelmét kérdőjelezi meg. A Vendégségben Budapesten elsorvasztása után 2012-ben elindított Határon Túli Magyar Színházak Szemléje aligha tud a budapesti szakma és közönség részére rendszeres és átfogó képet adni egyes színházak és műhelyek munkájáról. A többnyire vegyes tematikájú és színvonalú műsorból nemigen derül ki, hogy milyen elvek alapján választódik ki az a nyolc-tíz előadás, amelynek reprezentálnia kellene a határon túli színházak adott évben nyújtott teljesítményét. Vannak együttesek, amelyek csaknem minden évben jelen vannak a szemlén, mások még egyszer sem kerültek be a programba. A napi két vagy több előadás eleve lehetetlenné teszi, hogy az érdeklődő a teljes kínálatot lássa. A Thália Színház számára tehát éppen úgy kipipált és többlettámogatást ígérő feladatnak tűnik a szemle megrendezése, mint számos színháznál a határon kívüliek vendéjátéka. Az igazgatói pályázatok obligát eleme a határon túli színházakkal való kapcsolatépítés, aminek egyik megvalósult példája a József Attila Színházban látható: havonta egy este határon kívüli színház vendéjátékára kerül sor, persze általában olyan produkcióra, amely beleillik a színház műsorstruktúrájába.

Semmiel nem jobb a magyarországi előadások megjelenése a határon kívüli színházak műsorában, azok is általában igen szűk közönség előtt, valamilyen fesztivál keretében láthatók. Van persze kivétel is: a debreceni Deszka Fesztivál éppen úgy, mint a temesvári Eurorégiós Színházi Találkozó egy

adott koncepció alapján válogat. S vannak színházak közötti jó együttműködésre is példák.

Összességében mégis az látszik, hogy sem a határon túli magyar színház nincs jelen a magyarországi színházi életben, sem a magyarországi a környező országokban.

Természetesen lehet ehhez úgy viszonyulni, mint Kelemen Kinga, akinek alapállása a maga és együttese szempontjából kikezdetlen és érvényes, de ettől még a kérdés változatlan: része-e a határon túli színház valamilyen fokon és módon az összmagyar színházi kultúrának? S ha igen, ez miben és miként nyilvánul meg? Kinek mit kellene tennie azért, hogy a nyelvi közösségen túl erősödjön a tartalmi összetartozás? Hogy lehet úgy hatni a politikára, hogy a színházi kapcsolatokban ne csupán választások előtti önfényezésre és ígéretdömpingre, tehát szavazatszerzésre fordítható lehetőséget lásson, és semmilyen módon ne akarja befolyásolni az alkotófolyamatokat? Hogyan lehet feléb-

reszteni itt és ott az alkotók egymás iránti kíváncsiságát, elérni azt, hogy közöttük érdemi párbeszéd induljon, ami elvezethet a közös munkához is? Miként lehet megteremteni annak anyagi, technikai és személyi feltételeit, hogy a kölcsönös megmutatkozás ne csupán sebtében lebonyolított fesztiválfellépésekre korlátozódjon? S a kérdések ezzel nem zárulnak le.

Nem hiszem, hogy ezek a dilemmák ne foglalkoztatnák a színházi embereket határokon belül és kívül. Nem hiszem, hogy ne lenne bennük készletelés a felvetett problémák továbbgondolására és e gondolatok továbbadására. Nem akarom elfogadni, hogy nem lehet áttörni a közöny falát.

Tekintsük tehát ezt a véleménycsokrot a közös gondolkodás el- vagy újraindításának, azaz a szerkesztőség a témakört nyitva hagyja, és várja az olvasók és alkotók reflexióit.

Az összeállítást készítette: Boros Kinga

Neked így jó?

Milyen volna az ideális független fesztivál?

VAJON MIÉRT TEKINTJÜK MÁIG A „FÜGGETLENT” EGYENLŐNEK A KICSIVEL, a marginálissal, a perifériával? Milyennek képzelnénk el azt a fesztivált – egy tervezhetően működő országban –, amely a kortárs szemléletű előadásokat mutatja be? Magyarországon a „független” – korábban amatőr, majd alternatív elnevezésű, alapjában véve kortárs nyelvezetű, ezért gyakran intézményen kívüli – színháznak jelenleg egyetlen kiszámíthatóan működő fesztiválja létezik: a szegedi THEALTER. Eszköztelen, relatíve szegényszínházi előadások ezek, amelyek a profi kőszínházi feltételekkel szemben, a bátorság, illetve a „vissza a gyökerekhez, az alapokhoz” mozgalom jegyében születnek. De a függetlenség csak a köztudatban egyenlő a szegénységgel: a szcena középmezőjének gondolkodásmódja, színházuk feltételei messze meghaladják a THEALTER financiai lehetőségeit, profilját. Vagyis a kortárs színházi nyelvnek – mert végső soron mégiscsak ez, a kortárs szemlélet a lényeg – a dolgok mai állása szerint nincs Magyarországon jelentőségét megillető léptékű fesztiválja. Hozzászólóink a független szféra érintettjei, elkötelezettjei: arra kértük őket, eresszék el a fantáziájukat, és mondják el, milyennek szeretnék látni, ha mégis létezhetne.

JÁSZAY TAMÁS

kriktikus

A SZERKESZTŐ LEHETETLEN KÜLDETÉS ELÉ ÁLLÍTOTT: egyrészt van már ilyenünk, ott a THEALTER Szegeden 26 éve, másrészt a fesztiválban még bőven van potenciál. Álmódzni ér: a fesztivált több mint másfél évtizede nézőként kezdem figyelni, aztán kritikusként, újságíróként, kurátorként folytattam a munkát, most a szakmai beszélgetések egyik vezető-

jeként, a blog jr. szerkesztőjeként és önkéntes művészeti tanácsadóként kísérem útján. Az alábbiakban félig kintről, félig bentről, szófukar igazságtalansággal listázom, mi működik és mi kevésbé.

Igenek. Hogy *nem Budapesten* van a fesztivál, hanem a – szerintem – legélhetőbb magyar vidéki városban, az óriási plusz. Aztán ott a *közöttiség*: a konfliktusoktól szabdalt színházi közéletben a THEALTER a béke szigete, ahol tud egymással beszélgetni alkotó, néző és kritikus. A nyugodt légkör köszönhető olyan jelentésszerű gesztusoknak, mint például idén az, hogy Zsótér Sándort hívták meg díszvendégnek, eldöntve az évtizedes független vs. kőszínház vitát. Zsótér a fesztivál idején játszott, próbált, rendezett, tanított, úgy a nap 24 órájában. A fesztivál ugyanis akart és kapott is tőle valamit a címért „cserébe”. Egyébként is izgalmas a *generációk közötti párbeszéd segítése*: 2015-ben a k2 Színház volt a díszvendég, és akkor a művészeti felsőoktatásban tanulókat idecsalogató tréningeket és az azonnali visszacsatolást jelentő blog jr. ifjú újságíróit, akik visszajáró vendégek lettek, még nem említettem. A régi barátokat pedig nem felejt el a THEALTER: Horváth Csaba, Urbán András és mások évtizedek óta „hazajárnak” ide, és a törzsnézőknek nagyszerű érzés figyelni, ahogy változik és alakul a színházuk. A fesztivált szervező MASZK Egyesület *koprodukciós partnerként* jó érzékkel száll be projektekbe: Hegymegi Máté *Kohlhaasa*, Bodó Viktortól az *Egy örült naplója* a két legfontosabb mostanában. A kilenc nap *programját* sok művészen kívüli tényező befolyásolja, és ha több pénz lenne, akkor a felvillantott új irányok folytatódhatnának (pl. a helyspecifikus pályázat 2012-ben, a fiatal táncos generáció bemutatása tavaly, vagy a végzős bábrendezőök fókuszba állítása idén). Végül beszéljünk a pénzről is: a *jegyárak* – főleg, de nem kizárólag pesti szemmel – még mindig feltűnően barátságosak.

Nemek. Eddig csak a THEALTER-ről beszéltünk, pedig mennyi minden kötődik még a MASZK Egyesülethez! Hogy közösségi házat működtetnek egy lakótelepen, azt helyben sem tudják tömegek, a tavasszal és ősszel rendezett „minifesztiválok” híre pedig nem lépi át a városhatárt. Nem sikerül mindezt kifelé *kommunikálni*, amivel összefügg, hogy – a forráshiányból következően – az egyesület komoly *infrastrukturális és munkaerőhiánnyal* küzd. Az előbbi fokozottan igaz a helyszínekre is: a Régi Zsinagóga műanyag kerti székei és zéró színpadtechnikája, a nyáron trópusi hangulatú Kis-színház lassan vállalhatatlan. Pénz kellene ahhoz is, hogy az évről évre vékonyabb *nemzetközi program* valóban létezzon: a Derevót vagy Ivo Dimcsevet már akkor ismerte Szeged, amikor Európa még nem is hallott róluk, és hiába a régi barátság, ma már képtelenség őket megfizetni. A külföldi networking fejlesztésre és gondozásra szorul (Szabadka, Újvidék, Arad, Temesvár karnyújtásnyira van), a *nemzetközi együttműködések* akkor is erősíteném, ha kimenetelük kétséges, lásd a Via Negatívával bemutatott *Manipulációk* esetét. És persze a *hazai befogadó intézményekkel* is kellene-lehetne kooperálni (SÍN, Trafó stb.) Ránckelvarrásra és fejlesztésre szorul az arculat, a *kommunikáció*, és egyáltalán: a helyi, a regionális és az országos *jelenlét*. Szegedről más és máshogyan látszik a világból, egyszerre ennyi irányba figyelni feladat és kihívás. És mégis: a szegedi kulturális intézményrendszerrel és a bevonható magántőkével, de még a nézőkkel is jóval élénkebb kapcsolatrendszer kellene ápolni. A fesztiválnak hangsúlyosan kellene *megjelennie a városban*: mára eltűntek az emlékezetes utcaszínházi produkciók. Kevésbé a menedzsmentet, inkább a magyar színházi gondolkodás általános állapotát kárhoztatom amiatt, hogy 2012 óta *minden díszvendég és tréningvezető férfi* volt. Zárásként egy általános megjegyzés: Pintér Bélával ma nem kihívás megtölteni egy nézőteret akár kétszer egymás után, de a THEALTER kockázthatna többet. A *rizikó vállalása* hosszú távon az ő igazukat bizonyítaná.

Pintér Bélával ma nem kihívás megtölteni egy nézőteret akár kétszer egymás után, de a THEALTER kockázthatna többet.

SZABÓ RÉKA

Tünet Együttes

TEGNAP ANNAK, AKI SZEMBEJÖTT, FELTETTEM A FENTI KÉRDÉST. Itt van pár válasz:

- Legyen progresszív!
- Ne azzal hívjanak fel, hogy jaj, de kérlek, amikor az ajánlatot adjátok, vegyétek figyelembe, hogy ez egy független alternatív fesztivál!
- Ne kelljen azon aggódni, hogy lesz-e néző.
- Legyenek nagy találkozások, nagy beszélgetések.
- Legyen elég műszak.

Én is lehetetlen helyzetben érzem magam, mert ha Tamás írására reagálok, akkor a THEALTER-re kéne reagálnom, de a THEALTER-ről nagyon keveset tudok. És ez a nem-tudás saját magam és a fesztivál kritikájának része. Nem tudom, hogy pontosan mi a THEALTER küldetése, és ennek mentén hogyan áll össze a programja. A Tünet Együttes legutóbb most nyáron járt a THEALTER-en, a *Sóvirág* c. előadással. Mentünk, építettünk, játszottunk, beszélgettünk Jászay Tamás és Proics Lilla moderálásával, és jöttünk. Jó volt játszani, jó volt beszélgetni. Megmarad bennünk annak az önkéntes fiúnak az odaadása, aki minket segített. Megható, hogy egy maroknyi csapat évtizedeken át dolgozik ezért a fesztiválért, lehetetlen körülmények között. Nagy köszönet érte, az egész szakma nevében.

Ha a címben feltett kérdésre reagálok, nem tudom, hogyan leszünk párbeszédben Tamással. Mégis csak ez utóbbit tudom megtenni.

Milyen legyen az ideális független színházi fesztivál? Steril, teljesen az élettől elrugaszkodott vágykép:

Érthető, jól kommunikált arca, missziója, válogatási szempontjai, válogatói legyenek – ez legyen nyilvános. Álljon folyamatos párbeszédben a szakmával, képes legyen önmagát megújítani az évek folyamán, ha az idő ezt követeli. Álljon párbeszédben a várossal, ahol történik, és annak lakóival – legyen képes mozgósítani, résztvevővé tenni őket. Figyeljen széles körben, esztétikai, generációs és műfaji határoktól függetlenül minden színvonalas, meglepő, kockázatvállaló előadóművészi megnyilatkozásra. Legyen a találkozások terepe: szakmán belül, illetve néző és alkotó viszonylatában is. Legyen szakmai beszélgetések, elemzések, viták terepe. Legyen sok barátja, de ne attól, hogy minden évben ugyanazokat hívja meg. Generáljon olyan eseményeket, helyzeteket, amelyek a szakma résztvevőit közelebb hozzák egymáshoz, együttműködésre, egymásra figyelésre készítik őket. Legyen független a politikától, a belterjes szakmai hatalmi harcoktól. Adjon olyan nézőpontot, ami kibillenthet a megszokott belső szakmai leosztásból. Termékenyítőnek tartom, ha a válogatásba vagy a zsűri munkájába független nemzetközi szakértő is be van vonva, esetleg olyan, a kísérletező művészetet értő ember, aki nem a színház világból érkezik. Termékenyítőnek tartom én is, ha a fesztivál közege kiragad a megszokott budapesti rohanásból – nálam is előnyt élvez a vidék –, feltéve, hogy lehetőség van ott időzni. Adjon rangot a kísérletező, ma érvényesen megszólaló előadó-művészetnek.

SZABÓ GYÖRGY

Trafó

MAGYARORSZÁGON A FESZTIVÁLOK FINANSZÍROZÁSA máig megoldatlan: az érintettek erőfeszítései ellenére a fenntartói feladatok nem kerülnek tisztázásra, és – tisztelet a kivételnek – nem sikerül azokat összhangba hozni a forrásokkal. A THEALTER helyzetét is komolyan érinti ez a hiányosság, sőt a finanszírozás lehetetlensége a kibontakozás akadályja. Így nem marad számukra más alapvető cél, mint a fennmaradás deklarálása és különböző új művészeti utak felmutatása. A fesztivál létezése a sok „nem lehet” között már önmagában igen nagy eredmény. Évről évre a létéért kell küzdenie; a Laj-

tán túl ez egy hasonló fesztivállal nem így történik. A megélt múlt nem hozza el azt, ami a THEALTER számára garantálhatná a fejlődés, az esetleges léptékváltás reményét. Marad viszont az összeszorított száj, a harc a létért, a sziszifuszi munka, az, hogy évről évre előről kell kezdeni. Meg az életképesség, a kitarítás folyamatos bizonyítása. A ki nem fáradás, a föl nem adás makacssága.

Húsz-huszonöt éve még magam is csináltam fesztiválokat. De hamar beláttam, hogy a realitás nem a fejlődés, hanem az egy helyben toporgás, ezért én kiszálltam öt gyönyörű, de igen küzdelmes év után. A szegediek viszont azóta is kitartanak, és fesztiválóznak a sokkal rosszabb vidéki körülmények közepette. Respekt.

Hogy milyen egy jó kortárs fesztivál nálunk? Sajnos ma erre már csak azért is szinte lehetetlen válaszolni, mert korunk új sajátossága az elitellenesség. Új válasz, új stratégia szükséges, hogy igazolható legyen egy kortárs színházi fesztivál léte és jövője, a fejlődés lehetősége. A jó kortárs művészeti fesztivált a frissesség jellemzi, az, hogy természetesen reflektál a változásokra. Érdekes, hat közvetlen környezetére. Kérdéseket vet fel, új látásmódokat mutat fel, kizökönt, belénk mar. Egyszerre merész és szólítja meg a közönséget. De éppen a koncepció miatt tudni kell nemeket és igenekeket mondani, jókor és jó időben. Nem lehet nosztalgiázni. Harcolni kell, konfliktusokat vállalni a cél érdekében. Nem kiegyezni. Fájdalmat okozunk, hogy a jövőnek legyen reménye. A bátorság és a kockázat fontos elem, de ugyanúgy a józanság is, mert tisztában kell lenni a realitással. Tárnyilagosan kell látni a következő lépés, az előrelépés lehetőségeit. Rá kell érezni, mikor születhet meg a dialógus, kik tudnak benne részt venni, esetleg kiket lehet bevonni. Fontos tudnunk, mi a növekedés, és melyek növekedésünk reális határai. Ismernünk kell bátorságunk jobbik felét.

Közönség nélkül nincs fesztivál, noha lehet jó egy fesztivál kis közönség mellett is! A lényeg, hogy képes legyen lökést adni, hatni a környezetére, ami csak akkor tud megvalósulni, ha a befogadók egy köre képes érzékelni az üzenetet. A fesztivál programja lehet hazai és nemzetközi egyaránt, kicsi és nagy produkciók halmaza, a lényeg egyedül az, hogy a program valóban szolgálja, azaz kifejezze a kitűzött célt. De mindehhez kiszámítható finanszírozás kell, ez most nincs. És a kör be is zárult, visszaértünk a gondolatmenet elejére.

HERCZOG NOÉMI

Színház

MA MAGYARORSZÁGON FEJLŐDŐKÉPES FESZTIVÁLT SZINTE, kortárs szemléletű fesztivált végképp lehetetlen csinálni, írta le Szabó Gyuri, mert ez a realitás. Úgy tűnik, ehhez nem sokat lehet hozzátenni – mégis megpróbálom. A THEALTER az általa képviselt szemléletmód miatt a hozzám legközelebb álló fesztivál. Egy számomra ideális világban vagy, valóban, akár csak a Lajtán túl az a szemlélet, amelyet képvisel, nem marginalizálna, hanem a mainstream színházkultúra motorja, az országos fesztiválok mintája lenne. Az évek során léptékében is kinőtte volna magát. Most azt próbálom meg felsorolni, amit az akut és méltatlan pénzhiánytól független szabadság-fokozásbeli lehetőségnek gondolok.

Egy független fesztiválon nem feltétlenül jó – például le-tisztult –, inkább vitatható, új szemléletet mutató, gondolkodásból kizökönt előadásokat szeretnék látni; persze ez is a „jó” egy lehetséges definíciója. Részemről ezt a szemléletet minden élő és nem muzeális színházi fesztiválra kiterjeszteném, itt viszont ez nem is kérdés, beleférnek nagy tévedések, csak egyvalami tilos: unatkozni. Például a Homo Ludens Project Borbély Szilárd-előadásának fiatalos esetlensége, színészi hársánysága ellenére nagy érdeme, hogy ma ők egyedül rá-éreztek, milyen irányba érdemes egy Borbély-darabban elindulni ahhoz, hogy látszólag sopánkodó, közhelyközeli hangnemét a színpadon hidegglelős kabarévá változtassák. Itt nem tökéletes, de problémafelvető, határátlépő előadásokra számítok: olyanokra, amelyeknek gyakran sajnos máshol nincs hely, amelyek nem férnek bele a többnyire túl merev műfaji keretekbe, a „színház” kategóriát változásra, módosulásra képtelen fogalomként értelmező fesztiválok programjába. Tehát Magyarországon hátrányos helyzetűek. Ez a gyakorlatban, a mai realitásokat nézve például azokat az alkotókat is jelenti, akik vagy főiskolán kívüliek, vagy bár ott végeztek, nem a szakjuknak megfelelő területen dolgoznak (mint az ideai programban egyedül Boross Martin); mert úgy tűnik, ma elsősorban ők azok, akik nem mainstream színház-fogalomban gondolkodnak, és ezáltal a kőszínházakban perifériára szorulnak. Ebből a szempontból még akár a THEALTER-nek is van hová bátorodnia. Hogy ne belépőjegyek legyenek, Urbán András is csak az arra méltó előadásaival jöjjön; Szegeden pont *déjà vu*t nem szeretnék érezni.

Új stratégia szükséges, hogy igazolható legyen egy kortárs színházi fesztivál léte és jövője.

De a kérdés nem is az volt, milyen a THEALTER, hanem az, hogy milyen az ideális független fesztivál. Nem bánám, ha kortárs színházi fesztiválból, amelyet számomra a „független” szó jelöl, volna Magyarországon a kisebb mellett egy nagyobb is, vagy – urambocsá! – ha a POSZT missziójának tekintené a kortárs szemléletet De ha nem a POSZT, akkor egy másik, csak a példa kedvéért nagyszínpadi Bodókkal, Mundruczókkal, Schillingekkel és a jövő ma még fiatal, nagyszínpadi alkotóival.

HORVÁTH CSABA

Forte Társulat

EGY FÜGGETLEN SZÍNHÁZI FESZTIVÁLT NAPJAINKBAN nevezhetünk túlélő fellépők és túlélő szervezők találkozójának is, ahol a közös nevező elsősorban az alulfinanszírozottságból fakadó létbizonytalanság, amely évek óta körülvézi a területet. Olyan művészek találkozója, akik évek óta a periférián működnek, de legalábbis alkotói életük jókora részét ott töltik. Vagy az előbb említett okok miatt, vagy azért, mert önkéntesen számúzik magukat az állami mecenatúra kevésbé mostoha területeiről, ezzel biztosítva saját függetlenségüket, ami lényegük alapeleme. Ez a sorsszerűség összetartó erő is egyben.

NAGY ANDRÁS

A négyszáz éves kamasz

A XII. Shakespeare Fesztivál Gyulán

Szeget szeggel. Kiss Zoltán felvétele

HOGY VAN-E VALAMI ELLENÁLLHATATLANUL KAMASZOS Shakespeare műveiben és folyamatos vonzásában, ami nemcsak saját előtörténetünkben ismerős, de a kamaszkor varázsának és veszedelmeinek egyéb tapasztalataiból is, az a 400 éves évforduló kapcsán joggal merülhet fel. Hiszen nemcsak a hősök között bukkannak fel rendre és döntő szerepben ifjak, végletesek és konfliktuskeresők, de az idősebbek is olykor tizenévesek dilemmáival küszködnek: az identitás keresésével, a személyiség körvonalainak akár konfrontatív érzékelésével, a hormonok totális hatalmával – szembeszegülve idővel, szokással, konvencióval. Teszik mindezt – a műfaj adottságaiból eredően is – igencsak karcos stílusban, sokszor poétikus arroganciával és az identitásalkotás afféle elaszticitásával, ami nem vesz tudomást az idő sajátosságáról: irreverzibilitásáról, az évek haladásával szilárduló keretekről, a közös mulandóság elkerülhetlenségéről.

Az idei gyulai fesztivál kapcsán két szempontból is jogos lehet efféle „fejlődéslélektani” kitérő. Részben azért, mert maga a fesztivál „kamaszkorba” lépett: tizenkeddszer jelent meg a hazai és külföldi Shakespeare-előadások válogatása a patinás mezőváros középkori téglavarában és egyéb helyszínein. Tizenkét év az identitás formálódásának éppolyan fontos ideje, mint a hagyományteremtésé – s mindkettő markánsan volt érzékelhető idén. Másrészt pedig 2016-ban a fiataloké lett a főszerep, jelentős előadások huszonevesek vagy ifjú harmincasok Shakespeare-értelmezését formálták meg. A fesztivál létrehozója, motorja, és lelke, Gedeon József ezzel pedig aligha kívánt mást elérni, mint valamiféle hidat építeni

a jövőbe: Shakespeare következő 400 éve felé éppúgy, mint a fesztivál további évtizedei irányába, egymástól elválaszthatatlanul, és persze jelentős kockázatot vállalva.

Mégis: a bizalom ebben a legfontosabb mozzanat, ami akár kudarchoz is vezethet – mint erről Shakespeare sokat tudott. S mintha ezzel a gesztussal idézte volna fel a fesztivál elmúlt évének remek záróelőadását, Hegedűs D. Géza felejthetetlen és döbbenetes erejű *Athéni Timonját*, ifjabb Vidnyánszky Attila rendezésében. A fiatal színész-rendező pedig ennek különös „inverzeként” ebben az évadban a bizalmatlanság, keserűség és gátlástalanság „párdarabját” vitte színre, Gloucester herceg trónra emelésének és véres regnálásának történetét a *III. Richárdban*, mert miért is lenne tragikusabb a jóságból eredő, pusztító kétségbeesés, mint a gonoszságból.

A bizalom egy efféle fesztivál egyéb előadásait is szűkésképpen meghatározza, hiszen a tematikus rendezőelv és a nemzetközi kitekintés óhatatlanul azt jelenti, hogy a produkciók egy részéről csak remélni lehet, hogy csakugyan olyan jó, mint a sajtója vagy a DVD-felvétele – hogyan is lehetne egyébként Japántól Olaszországtól és Lengyelországtól Ausztráliáig válogatni? A fesztivál kuratóriuma pedig – amelyben az elmúlt esztendőig Koltai Tamás is részt vett, akinek hiánya szinte tapintható volt idén Gyulán, miként a grémiumból is hiányzik, amelyben alapítása óta vele együtt vehettem részt –, inkább csak tanácsot adhat, és figyelmet hívhat fel fontos előadásokra, döntés azonban csak annak ismeretében hozható, hogy mit tud fogadni a város, mit bír el a költségvetés. Ostermeier *Hamletje* például nemcsak a fesztivál, de feltehetően az egész megye

kulturális költségvetését elvinné – hogy a craiovai Shakespeare Fesztiválon pár éve bemutatott Robert Wilson-produkciójáról ne is szóljunk –, s a mégoly vonzó művészi „nyújtózást” másfelől korlátozza a technikai feltételek „takarója”.

Az idei fesztiválra mégis tizenhárom méteres kamion hozta a *Szeget szeggel* díszleteit – és Oskaras Koršunovas előadása a varsói Drámai Színházzal ismét csak történetet írt, színházon innen és túl. Mégpedig egy sajnálatosan közössé váló történetet, miután a politikai remények felsülése intézményesült és Közép-Európa legnépesebb államában is visszafordíthatatlannak bizonyult, mi más került volna hát a kamionba, mint magának a parlamentnek – a lengyel szemjének – a kulisszája. A szeniális litván rendező sokadszorra „visszatérő vendég” Gyulán, ahol néhány éve premiert is tartott, és minden alkalommal megrendítően fontosat tudott mondani Shakespeare-ről, színházról, rólunk.

A lengyel színházi hagyományok elmélyült és reflektív patosza, a problémaábrázolás teátrális plaszticitása éppen ennek a drámának – amely tragédiának is, komédiának is beillik, így műfaját tekintve is „problem play” – igencsak kedvez, míg a rendező káprázatos vizuális fantáziája és asszociációi mindjárt ki is mozdították a reflektív moralizálás világából éppúgy, mint a nyers szexuális vágyak frivol revüjéből az előadást, amely ironikusan mindkettőt tartalmazta. Hogy a morál és a politika akkor is inkompatibilis, amikor egy angyal (Angelo) kerül hatalomra, olyan törvényszerűségnek tűnik, aminek nemcsak alkalma, de szinte metaforája a mindent elsöprő (nemi) vágy élet-halál kérdéssé válása. Márpedig nemcsak a halálra ítélt ifjú (Claudio) esetében, hanem az ő életét szüzetése árán megmenteni képtelen húga (Izabella) sorsában is. Nála ugyanis örök életről van szó, üdvösségről tehát, amelynek léptéke nem illeszthető evilági dilemmákra. És ebben a pillanatban olyasféle dimenziók közelében vagyunk, amelyek éppoly magasan vannak a mindennapi krízisek fölött, mint amilyen mélyen a pusztai testi vágy az elvont morális kérdések alatt. Szerelemről ugyanis – amely átléphetné a morális és metafizikai kereteket – nincs szó. Ennek a sajátos „vertikalitásnak” adott igencsak látványos teret a többszintes, rendkívül plasztikusan megformált és használt, egyébként azonban nyomasztó és a játékot olykor megnehezítő díszlet, amely egyidejűleg visszarántott minket a politikai kulisszák alpári világába, az érdekek és előítéletek, a kiszolgáltatottság és szívtelenség tájaira, ami a tiszta viszonyok és intézményesült erkölcsiség helyére telepedett Európa szerencsétlen felén.

Hasonló eredetű élményvilágot tárt fel egészen eltérő látásmóddal a fesztivál saját produkciójaként színre vitt *III. Richárd*, amelynek díszletét a varázslatos téglavár falai, járásai, tere és hangulata kínálta – no és az ifjú rendező kívánságát beváltó „álomszereposztás”: Trill Zsolt, Eszenyi Enikő, Hegedűs D. Géza. A Vecsei Miklós által átírt szövegben azonban a paradigmatis „villain” (Vas István magyarításában „gazember”) „játékossá” változott, s ezzel nemcsak identitása alakult át, de viszonya is a hatalomhoz, a többi szereplőhöz és – nem utolsósorban – önmagához. Ezt érzékeltette a címszereplő „játéka” saját – külön életet élő, levehető és feltehető – púpjával, akár csak alkalmi improvizációi a bicegésre, kísérletezése torz vagy éppen megnyerő alakjával, miként ájtatosságával, könyörtelenségével, bájával, kiszolgáltatottságával. Mintha nem a testbe írt sors, hanem a „csevegőidő” eltöltését szolgáló játék válna főszereplővé, s ennek pusztai alkalma volna a hatalom, amit a profi játékos könnyed tudásával és odaadó

szenvedélyével ismer meg és aknáz ki Richárd. És ebben volt káprázatos Trill – virtuozitása, ereje, gyengesége, esendősége és kérlelhetetlensége –, neki pedig ideális „játsszótársa” Eszenyi (Erzsébet királyné) és Hegedűs D. (György, Edward, Tyrell), akik végletes odaadással és komoly művészi alázattal fordultak a rendező felé, és adták át magukat a szöveg- és formabontó rendezői akaratnak.

Amely akarat nem utolsósorban kiforrottlansága miatt volt izgalmas: antropológiai feszültségében, végleteiben, a drámai dilemmák eredettörténetének színpadi feltárásában, a főszereplő sorsának egészét újragondoló „olvasatban”, amely olykor következetesen, olykor kevésbé átláthatóan mutatta meg a „játékos” interakcióinak sokféleségét erőszak, szánalomkeltés, csábítás, részvét, képmutatás, manipuláció révén. Hogy talán mégsem egy generáció kiábrándultságáról volna szó, hanem inkább szorongásainak kivételéről, az abból sejthető, hogy nem a dramaturgiai logika volt erénye az előadásnak, hanem a rendkívüli erejű vizuális és színészi villanások, a képek és a helyzetek. A mellékszereplők olykor „mozgáskórusként” vagy rappeló énekkarként mutatkoztak meg, máskor egy-egy jellem rajzolódott ki közülük, bár ahhoz elégtelenül, hogy a dráma konfliktusainak testet adjon. Testnek persze ott volt Richárdé, nemcsak fogyatékos esendőségében, de Trill csaknem akrobatikus képességeinek kiaknázásával, s teremtette meg azokat a jeleneteket, amelyek döbbenetes és felejtethetetlen pillanatokká váltak: Richárd egy vékony pózna tetején egyensúlyoz és monologizál, Eszenyi a falnál néz szembe közös végzetükkel, Hegedűs D. a gyilkjárón szónokol, végül pedig a pusztulására váró főhős egy kiálló vastraverzen, a vár tere fölött kapaszkodik a semmibe. „Game over.”

A játék önélezete egy másik estén ugyancsak az ifjabb nemzedék számára „fordította le” az *Ahogy tetszik* komor komédiájának nem túl szövevényes, ám a játék számára kitűnő alkalmat jelentő kavalkádját, Kovács D. Dániel rendezésében, a Katona József Színház nagyszerű művészeivel. A generációs hangütést a nyelvi lelemények káprázatos színházi interpretációja szolgálta: Nádasdy Ádám Shakespeare-fordítását ugyanis Závada Péter írta tovább, „slam-drámai” erudícióval és varázslatos anakronizmusokkal (*a drámaszöveget a színház.net oldalon publikáltuk – a szerk.*). Hogy mit is jelent az inkognitóként viselt személyiség, hogy ezáltal ki és miként lehet „kompatibilis” saját sorsával, hogy a naiv lánybarátság miként alakul szinte sorsszerű „fejlődéstörténette”, hogy mi történik akkor, amikor a vágy tárgya egyszerre annak alanyává változik, arra pazar feleletet adott a tószínpadi este. Amely szabadon és lényegét tekintve tudott és mert kortársunk lenni – ezzel idézve meg, hogy egykor a brit szerző miként volt kommentátora és alakítója saját korának; és teremtette meg mindezt látványban, játékban, szövegben és atmoszférában, egymástól elválaszthatatlanul.

Hasonlóan szabad és öntudatos „felülírása” volt a brit szerzőnek a *SZFEntivánéji álom*, a címszereplővé váló negyedéves egyetemi vizsgaelőadás, Dömötör András rendezésében, a dramaturg Laboda Kornéllal együtt megújított szöveg révén. A lendületes és fanyarul szellemes előadás egyszerre volt képes egyfelől a szerelem véletlenszerűségének és feltétlenségének immanens ellentmondását maradandóan megformálni, másfelől kinevetetni ugyanezt, ötletek és helyzetek parádéjával. Hogy a szerelmesek miféle – valójában emberekből álló – erdőben bolyonganak, hogy milyen dinamikával keresik benne társukat vagy menekülnek előle, hogy a hormonok

miként rángatják zsinóron a személyiséget – kiváltképp, ha erre Puck varázsszere ráségít –, az éppolyan magával ragadó volt, mint mindezek reflexiója: végül is játék az egész, hiszen színházban vagyunk. Sőt: színművészetin, vagyis abban az előtörténetben, ahonnan szinte még jobb rálátás nyílik erre a világra, mint majd odabentről – s így szövődött a történetbe megannyi metateátrális kommentár, hiszen a mesteremberek előadása itt is a „főtörténeté” emancipálódott, és reflexióival, helyzetgyakorlataival, ötletzárójával kimozdította, továbbvitte és felülírta a tündérajátékot.

A kamaszszerelmem *par excellence* mítoszáról, a *Rómeó és Júliáról* egykor úgy fogalmazott Kierkegaard, hogy a címszereplőt igazából csak érett színész játszhatja el, mert bár a lángra lobbanás élményeivel rendelkezhetnek kamasz lányok, de a dráma derekától (vagy inkább csípőjétől) kezdődően megjelenő végletes és végzetes asszonyi szenvedély tizenévesen szükségképpen ismeretlen. Márpedig a veronai történet java éppenséggel a mámoros pillanatot követő eseményekből ered, ennek megfelelően igencsak sokat kíván színésztől és rendezőtől, noha eredendően ez a sok igen kevésnek tetszik. Az idei fesztiválon látható háromféle feldolgozás a közelítések lehetőségein túl éppen a feladat nehézségét formálta meg, egy utcaszínházi kísérlet mellett a budaörsi színház produk-

Eszenyi Enikő és Trill Zsolt a III. Richárdban.
Kiss Zoltán felvétele

ciója is inkább illusztrálta a drámát, mint megjelenítette. A kaposvári egyetemisták ugyanakkor – ismét ifj. Vidnyánszky rendezésében – fergeteges és rendkívül ötletes játékkal kísérletet végeztek: alakokkal, szerepekkel, érzésekkel, ezek felcserélhetőségével és/vagy kauzalitásával. Mindezt érzéken akrobatikus epizódokkal színezve, kifogyhatatlan energiával és eszköztelenségükben is invenciók sokaságával, bár nem egyszer a szenvedélyeket helyettesítő kiabálás monotonijával, ötletek ismételtetésével. A várszínpad helyett sietve a Művelődési Ház helyszínére adaptált előadás a fiataloknak teret biztosító fesztivál emlékezetes zárása volt: a nagy tapsra örömkoncert következett, mert hát mégiscsak a bál – a buli – igazából ennek a nemzedéknek az otthona, nem a kriptá.

Hogy ebben az esztendőben végre jelentős hazai előadások kerültek színre Gyulán, éppoly örvendetes volt, mint annak a hagyománynak a folyamatossága, amely „Shakespeare-ül” szólaltatja meg távoli színházi világok művészeit. Nem feltétlenül magát Shakespeare-t, hanem különféle dialektusokban az ő műveiből formálódó értelmezéseket, adaptációkat, színpadi kommentárokat – egyébként annak a szemléletnek a folytatásaként, amely egykor a „hozott anyagból” dolgozó szerzőt jellemezte, így művei és motívumai miért ne válhatnak ugyancsak „hozott anyaggá”. Egy jelentős japán színész, Aki Isoda így formálta meg Ophélia sorsának stációját a tradicionális távol-keleti színház nyelvén, rendkívüli erővel és megrendítő távolságból pillantva rá a nagyon is közeli szenvedélyekre. Egy olasz társulat, a milánói Piccola Compagnia della Magnolia a *Hamlet* sajátos olvasatú – olykor meglepő – motívumaival, kríziseivel és konfliktusaival egészítette ki a tragikussá váló szerelmi történetet: az érzékenység, kulinaritás és önsorsrontás keretei között, a mediterrán teatralitás nyelvén. V. Henrik tragédiáját egy brit–ausztrál művészpáros monodramájaként követhettük nyomon a főszereplő Brett Brown és a rendező Philip Parr értelmezésében, míg egy további *Hamlet* megkettőződve mutatkozott meg a maga plaszticitásában a fesztivál nyitóelőadásában, a szlovák Kontra Színház produkciójaként, Klaudyna Rozhin rendezésében, Peter Čizmar és Cibula Péter virtuóz előadásában. Ők a dán királyfi sokféle identitását próbálták magukra és alakították tovább, kérdőjelezték vagy formálták meg, s a dráma további szereplői is ennek az identitás-kollízióknak alárendelten jelentek meg, olykor a főszereplő „emanációjaként,” máskor antagonistájaként vagy végzeteként.

A lesminyelés után ezt a produkciót is szakmai beszélgetés követte, akárcsak az előadások többségét, amikor is az alkotókkal együtt lehetett gondolkodni mindazon, ami reveláció, esetleg kérdés vagy gond volt. A másnapi műhelybeszélgetéseken mindez reflektáltabban folytatódhatott, mégpedig ebben az évben délutánról délutánra Nádasdy Ádám jelenléte tette ezeket az órákat felejthetetlenné, egy alkalommal pedig Eszenyi Enikő is odaült ebédjével a beszélgetőkhöz, s döbbenetesen izgalmas *Macbeth*-értelmezésével adott új irányt a közös gondolkodásnak. Mindez éppolyan fontos tradíciója a tizenéves gyulai fesztiválnak, mint a társművészetek felbukkanása: idén egy *Macbeth*-táncelőadásé, továbbá a *Hommage to Shakespeare* című dzsesszkoncerté. És míg a tó melletti sátrakban a Globe Színház Shakespeare-spotjai peregetek, a rendezvény „aranyfészekében” egy konferencián lehetett hallani a hazai Shakespeare-kutatók előadásait, amelyek ezer szálon kapcsolódtak mindahhoz, ami egyébként a színpadokon és azokon túl megmutatkozott.

Körülöttem a világ

Beszélgetés Sardar Tagirovskyval

Sardar Tagirovsky a Marosvásárhelyi Művészeti Egyetem rendező szakán diplomázott, jelenleg Bocskári László osztályában végzi magiszteri tanulmányait. A szakma és a közönség számára Sepsiszentgyörgyön, Nagyváradon, valamint a budapesti Nemzeti Színházban bemutatott rendezéseivel vált ismertté. A két erdélyi színházba biztosan visszatér a 2016/2017-es évadban.

– Mit jelent az, hogy Magyarországon élsz és orosz vagy?
 – Moszkvától 900 kilométerre keletre születtem, Kazanyban. Ez egy kétmillió lakosú kisváros. Nyolcéves koromig tatárok, kozákok, oroszok meg mindenféle más népség között nőttem fel, utána kerültem Kecskemétre. De folyamatosan kellett visszautazgatni, mert annál meg bonyolultabb volt az élet szerkezete. Éltem Kijevben, Moszkvában, Kazanyban és Kecskeméten. Tizenhat éves koromtól kezdve leginkább Magyarországon laktam.
 – Furcsa volt az egy helyben levés?
 – Valószínűleg igen. Kamaszkoromban mindig kerestem a bajt: kaszinóztam, bandáztam, ruletteztem, alvilági emberekkel találkoztam.

– Láttam egy képet rólad, amin fegyverek vannak a kezekben.
 – Az csak egy vicc, Hajagos Mihállal találtuk ki. Vele még az Ascher-táborban ismerkedtünk meg 2007-ben, aztán együtt csináltunk színházat egy darabig.
 – Már akkortól színházzal foglalkoztál?
 – Nem, akkor fejeztem be a Shakespeare Színművészeti Akadémiát. Kecskeméten érettségiztem közgazdasági szakközépiskolában, és egy ideig még könyvelősegéd voltam egy cégnél, nyári munkaként.
 – Hogy jött onnan a színház?
 – Sokat vittek minket a középuliban színházba. Volt bennem akkoriban egy általános kérdés, hogy azok az emberek a színpadon miért csinálnak úgy, mintha nem tudnának arról,

hogy mi itt ülünk a nézőtéren. Ez annyira zavart, hogy annak idején jobban szerettem filmeket nézni, mint színházat. A színházat untam. Főleg a sci-fi meg a dinós filmek érdekelték. Ott nem hazudtak a dinók.

– *Ők nem csináltak úgy, mintha nem lennétek ott.*

– Mert ők tényleg nem voltak ott.

– *És a könyveléstől mennyi idő telt el, amíg felvételiztélt?*

– Érettségi előtt pár hónappal jelentkeztem a helyi művelődési házba Sirkó Lászlóhoz. Éppen akkor Bori Tamás készített előadást a *Szentivánéji álom* alapján, vele kezdtem el színházzal foglalkozni. Egyetemre nem jelentkeztem, mert nagyon rossz tanuló voltam. Vagyis nem voltam rossz tanuló, csak hiányoztam az órákról.

– *Hát a sok pókerezés meg kaszinózás.*

– Igen, igen, meg éjszakánként lépcsőházakban aludtam. Az érettségi reggelén is valami lépcsőházban ébredtem. Előző éjszaka tudtam, hogy nagy nap lesz, ezért öltönyt vettem fel. Mert egy felelős ember vagyok (voltam). Én magamat biztos nem engedtem volna át az érettségim, de szerintem meg akartak tőlem már szabadulni. Aztán jelentkeztem a Shakespeare-re. Gondoltam, hogy ha Shakespeare, nem lehet rossz, ő róla már hallottam, menő lehetett, többször elhangzott a neve. Fölvettek, színész szakra jártam 2004-től 2007-ig. Dávid Zsuzsa volt a mesterem.

– *Mi történt 2007 után? Játsszani kezdte?*

– Nem, jelentkeztem az Ascher-táborba. És Ascher Tamás hatására és biztatására elkezdtem rendezéssel foglalkozni. A táborban eltöltött tíz nap nekem nagyon sokat segített. Utána meg szerencsém volt. Ott, a táborban Tamás is terelt a rendezés felé. Végül pár fiatalal elkezdtuk próbálni *A kis herceget*, ami nem valósult meg, mint rengeteg más dolog sem.

– *De miért nem?*

– Hát, mert az ember kitalál egy szereposztást, elkezd az valamennyire leegyeztetni, de még nem annyira szervezett, koncentrált, még nem annyira összpontosított, hogy, mondjuk, hitelesen meg tudja csinálni egy előadást.

– *S mi kell ahhoz szerinted?*

– Nem tudom, a mai napig vannak ilyen problémáim.

– *És az intézmény segít?*

– Az intézmény ilyen értelemben sokat segített nekem, igen. Az egyetemi vagy a kőszínházi rendszer részéről éreztem a jó értelemben vett nyomást. Azt persze nem tudom, hogy mennyire van erre szükség... Hiszen a Zöld Macska pincéjében lelkesedésből készítettünk sok előadást. Ott csináltuk akkoriban Widder Kristóffal meg Herrer Sárával a *Szerelemtestet*. Elég gagyi kísérlet volt. Úgy gagyi, hogy egyszerű történet volt, és én írtam a szöveget: egy párról szólt, akik AIDS-esek lesznek. Csak ennyit dolgoztunk fel. Megírtam egy kisebb drámát, ami máig megdöbbentő, mert most már nem írok, csak akkor valahogy jöttek ezek a dolgok.

– *Semmit nem írsz?*

– Inkább csak gondolatokat. A *Szentivánéji álom* kapcsán már elég régg írogatok. Hogy hogyan képelek el ezt meg azt. Mélyen beleásom magam a mitológiába, és az írás segít. Aztán az egész szétiszórom, és elveszítem.

– *És mi volt a színi és Marosvásárhely között?*

– A Budapest Bábszínházba jelentkeztem bábszínész szakra. Izgatott a színház. Nem gondoltam, hogy csak színészettel kell foglalkoznom, de még nem tudtam, mit jelent a rendezés. Azt hiszem, Brook mondja azt, hogy egyik munkát követi a másik, vagyis egyik szüli a másikat. Én ebben reménykedtem,

hogymást szülik a dolgok. Abban az időszakban elkezdtem egy olasz trénerrel, Paolo Antonio Simionival dolgozni Pesten meg Rómában. Ő valami olyasmit hozott be, amit nem tapasztaltam akkoriban színészeknél vagy színészkutatásban: a Sztanyiszlavszkij–Strasberg módszert.

– *Ez egy kurzus volt? Vagy voltak előadások is?*

– Voltak később előadások is Rómában. Az *Othellót* játszottuk. Én Othello voltam. Meg voltam Lopahin a *Meggyeskertben*, bocsanat, *Cseresznyeskertben*, és Jean a *Julie kisasszonyban*. Azt éreztem, a mennyországban vagyok, hogy eltűnt körülöttem a világ. Lopahinként láttam egy egész nagyzenekart, konkrétan láttam az embereket, láttam Ljubov Andrejevna-t, miközben egyedül voltam egy fekete térben. Nem tudom, milyen lehet bedrogozva lenni, de az olyan volt, mintha egyszerre lennék berúgva és bedrogozva, és körülöttem minden létezett. Az egész környezet a képzeletünk munkája volt.

– *Ezt most alkalmazod a színészeiddel?*

– A magam módján több módszert tanultam az évek során. Közben Oleg Zsukovszkijnál is voltam tréningen, ami szintén megérintett; neki teljesen más módszere volt, jobban felvállalta a teatralitást. Olyan gyakorlatokat végeztünk, amelyek a testre és a megérzésekre összpontosítottak.

– *A bábszínész-képzés és a marosvásárhelyi rendezőosztály között két év telt el. Hogy volt időd ennyi mindennel foglalkozni?*

– Úgy, hogy a bábszínházi időszak alatt szintén sokat lógtam a suliból. Ezt az egy szokásomat meg tudtam tartani a Shakespeare-ben és a Bábszínházban is. Meg Vásárhelyen is... De ez maradjon köztünk! Más is közrejátszott abban, hogy sokszor nem tudtam iskolába járni. Marosvásárhelyi éveim alatt súlyos magánéleti válságon mentem át, amit az egyetem nagyon korrektül és emberi módon kezelt és kezel. Sokat köszönhetek ennek. Viszont ha egy előadásról van szó, mindent megteszek azért, hogy elkészüljön. De az intézményi keretek közül, ahol lehet, kilógok, és kimegyek egyet teázni. Tehát a magam öröme bármikor lemegyek egy pincébe, és tizenkilenc órán keresztül tréningezek. De valahogy szeretek kilógni. Mindig rosszul érzem magam, ha valahol valamiért szövetkezniem kell. Eddig se voltam senkinek a senkije. Nem tartoztam egyik rendszerbe sem igazán, és úgy viszonylag nehéz. Az embereket mindig jobban érdeklik a saját barátaik, az ő szakmai köreik. Szeretjük túldimenzionálni az ismertét, és így nem látjuk meg a tehetség valódi ismérvét. „Jé, itt lehet, hogy van egy szikra!” Engem ez foglalkoztat, a fiatalokban pattogó szikra, a képzelőerő. Valahogy jó lenne közösségivé tenni a szakmát, olyan szakmai-színházi világot létrehozni, amelyben nem helyezük versenybe tehetség szerint az embereket, hanem kiemelünk pillanatnyi képzelet-feltárulkozásokat. Felkapni és segíteni az emberek szikráit, de nem helyezni őket versenybe. A versenyt nem szeretem.

– *Ennek ellenére része vagy ennek a versenynek, és az utóbbi időben nem is foglalsz el olyan rossz pozíciót. A szakma ígéretes fiatal rendezőnek tart, az előadásaid díjakat kapnak, Erdélyben több színházba hívnak rendezni, és a tavalyi évadban a Nemzeti Színházban is volt egy bemutatód. A népszerűséged, a díjaid mennyiben befolyásolnak a munkában? Különbözik-e ez attól, mint amikor a barátaiddal dolgoztál egy pincében nulla költségvetéssel stb.? Másképp mész be próbálni?*

– A lelkesedés az, ami megfizethetetlen. A kőszínházban adott a színházi gépezet, a profizmus, a szervezettség, amelynek segítségével létrehozod a katarzist. Birtokodban vannak az eszközök ahhoz, hogy jó előadás készüljön. Mert a színháznak

és a nézőnek az a fontos. Neked viszont más szempontjaid vannak, te nemcsak arra gondolsz, hogy az előadás jó legyen, hanem valamit ki is akarsz mondani. Azt érzem, hogy a próbákban sokkal mélyebb, sokkal igazabb dolgok születnek. Az eredményorientáltság nagyon eltávolít minket attól, amit a keresésben megtalálhatnánk. Ha például két színész nagyon mélyre megy egy tréningben, amelynek során tükörmozgásban kell követniük egymást, egy idő után, amikor ők is meg én is úgy érezzük, azt mondom nekik, csukják be a szemüket. És utána még percekig keresztül tökéletesen követik egymást csukott szemmel. Ez sokkal mélyebb régió, mint ami ma megy a szakmában. Engem ez sokkal jobban érdekel. Nézőként csak leképeződéseket, egyfajta eredményt látunk, de sokkal erősebbek a katartikus pillanatokon túlmenő pillanatok, amelyek összekötnek valamivel, amiről nem tudjuk, hogyan létezik, vagy hogy létezik-e egyáltalán.

– És ezt a tréningeken kívül meg lehet mutatni?

– Ha valamit teljesen nyilvánossá teszel, felzabálja a marketinggépezet. A két színészről kívül még ott ültünk úgy tízen, és mindannyian felrobbantunk attól, amit láttunk, mert bizonyosság keletkezett, kimondatlan összekacsintás istennel vagy valamivel. Ott ültünk, néztünk egymás szemébe, hogy most mi történt, mi mozgatja a világot. Ezek a mély szálak érdekelnek, amelyek mozgatják a valóságot. Nem az, hogy valami érdekes dolgot kombináljunk össze, hanem hogy a próbafolyamat során megteremtünk összefüggéseket, lehetőségeket, amelyekben több történik egy színpadi viszonyrendszer felépítésénél. Én naiv módon azt hiszem, hogy tértől és időtől függetlenül felvehetjük egymással a kapcsolatot. Én ebben élek. Pár évvel ezelőtt *Szentivánéji álmot* tréningeztünk, és két hét tréning után váratlanul azt mondtam a színészeknek: tudjátok, most mi következik. Aznap már túl voltunk egy háromórás tréningben, ott guggoltak izzadtan. És erre felálltak, és szöveg meg minden nélkül eljátszották a teljes *Szentivánéji álmot*. De nem úgy, hogy elmesélték bután a történetet, hanem megszületett a színház. Aki aznap jött volna be először, azt hihette volna, hogy az egész meg van rendezve, pedig ezt valami más rendezte meg.

– Mi ez a más?

– Nem tudom. Nincsen semmi új abban, amit csinálok. Igyekszem az „elődök” útjára lépni. Mostanában nagyon mozgat a különböző jógák hagyománya. Elkezdtek érdekelni a vezetett meditációk. Úgy érzem, ezek nélkülözhetetlen szellemi gyakorlatok lehetnek a munkám során. Szeretnék a próbafolyamat közben minél több időt értékesen tölteni az emberekkel. Az elmúlt két év sikere nem volt ingyen, feláldoztam az életem sok alapvető értékét, nem figyeltem oda igazán az emberekre. Nem figyeltem egy olyan emberre, aki az életét osztotta meg velem. Sok volt bennem a sérülés és a seb, így védekeztem az életben és a szakmában. Nem létező presztízst kezdtek el építeni körülöttem, és én is nagyobb fókuszot helyeztem erre a látszatra. Eltűnt az, ami a dolgok mögött valóban én lehetek. Most van lehetőség újrakezdeni az életet és talán a színházat is.

– És mi marad ebből az előadásaidban?

– Hát valami érzelmi lecsapódás, ami az egésznek körülbelül öt százaléka.

– És mi a többi 95%?

– Az valami híd közttem és közted. Ami folyamatosan épül.

Györfi Kata interjúja

#behívó #eltáv #szúcs #autonómialapítvány

#katonaklub #azolaszliszcai #egykéthá

#mészárosblanka #közösség #felelősség

#együttműködés #foci #134km #újranézó

#együttaközösséggel

ELTÁV

A Katona életének fontos szelete az Ifjúsági Programról egy éve Behívó névre és egyben több generációra váltó színházpedagógiai program, mely az előző évadban minden eddiginél több résztvevőt vonzott a színházba. A Behívó kiemelt programja az Autonómia Alapítvánnyal közösen elindított Eltáv elnevezésű felzárkóztató, közösségi színházi projekt. Egy heves megyei cigány szegregátumban, Szúcs bányatelepen dolgoznak a színház szakemberei, művészei, hogy színházi módszerek, formák segítségével változtassanak a szegregátumban élők mindennapjain. A programban több ponton, segítőként is bekapcsolódtak a színház nézői és a Behívó program középiskolái, egyetemistái. A közös munka során budapestiek és szúcsiak együtt élhetik át a színház társadalomformáló, közösségépítő erejét.

WWW.KATONAJOZSEFSZINHAZ.HU

K: katona
JÓZSEF SZÍNHÁZ

BUDAPEST
A KATONA JÓZSEF SZÍNHÁZ BUDAPESTI FŐVÁROSI ÖNKORMÁNYZATA
TUDOMÁNYOS ÉS MŰVELTSÉGTUDÁS
FEJLESZTÉSÉNEK PARTNERE

A KATONA JÓZSEF SZÍNHÁZ
KIEMELT PARTNERE

MesterCaro
A FELBŐCSÚSÍTÉSELEN
PILLANATOK TÁMOGATÁSA

TARJÁN TAMÁS

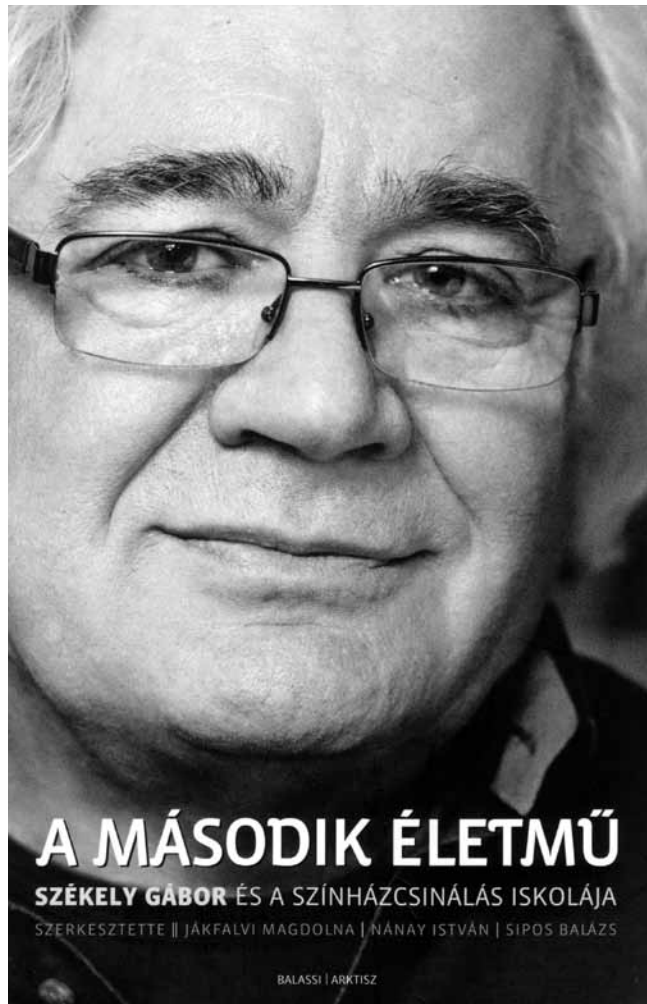
Életre szóló nyom

A második életmű – Székely Gábor és a színházcsinálás iskolája

A VEGYES MŰFAJÚ (beszélgetésekből, tanulmányokból, esszékből, vallomásokból, levelekből, dokumentumokból) szerveződő kötet zárószavait a szerkesztők (Jákfalvi Magdolna, Nánay István, Sipos Balázs) 2016. május 26-ra, Székely Gábor hetvenkettedik születésnapjára dátumozták. Ezen a napon tartották a könyvpremiert is, a rendező pályáján alighanem legfontosabb szerepet játszó színházban, a Katonában. A személyesség – tisztelet, szeretet, kötődés, köszönet – e szárait a kiadványban szerencsésen keresztezik a tárgyilagosság, a sokféle pillantó emlékezés, töprengés, alkalmanként a kritika szálai.

A második életmű arra utal, hogy a portretizáló alak- és pályarajz homlokterében Székely színházpedagógiai munkássága, főiskolai-egyetemi (elsősorban rendezőképző) tanári tevékenysége, színésznevelő-színészvezető képességének sajátosságai, a színházcsinálás tanítható, tanítandó összetevői állnak. Ezeknek specifikus Székely Gábor-i gyakorlathoz, módszertanához, jelentős eredményeihez léphetünk közelebb. Az iskolateremtéshez mint második életműhöz. A négy nagy fejezet közül kettő (*Metódusok; Tanítványok*) ide fókuszál. Mivel a szerkesztők világosan érzékelték a tényt: a közelmúltban lezárult hosszú oktatói pályaszakasz elválaszthatatlan a sajnálatosan korán beszegett első életműtől, a rendezői oeuvre-től, a harmadik fejezet már átvezet-visszavezet ebbe a körbe (*A rendezés pedagógiája*). A negyedik Székely színházi működésének főbb állomásait tárja fel részletesen, a kardinális előadások közül nem keveset külön kiemelve (*Színházak*), akár messziről indító remek kommentárokból. (Jákfalvi, Nánay, valamint Kékesi Kun Árpád elemzése mellett így társul Duró Győzőtől a *Bulgakov Menekülésének filológiai problémái*, Forgách Andrásról a *Petri-féle Molière Székely Gábor módra, hasáburgonyával*.)

Milyen egyéniség (rendezőként, tanárként) az újabb magyar színházművészet egyik kiemelkedő alkotója? Soroljunk fel a könyv szerzőinek és megszólalóinak jellemző kulcsszavaiból néhányat, utalásszerű oldalszám-hivatkozásokkal (szinonimáival együtt mindegyik jelző sokszor előfordul). Maximalista, rendkívül igényes (182, 206). Mániákus (108, 326). Szemérmes (144, 181), tapintatos (138). Hiteles, önadekvát, önreflexív, bölcs, roppant művelt; „etalon” (139, 146, 156, 182, 184 – „Egész lényével azt sugallta, hogy itt vagyok, ez vagyok, ezt tudom, ha tudtok ezzel valamit kezdeni, jó, ha nem, nem.”). Egyik mániája, tanári origója a darabértelmezésben aprólékosan tisztázott, a színrevitelben nyomatékosított történet primátusa, a felfogása szerint összetett, ám „alapvetően szövegcentrikus” színház érdekében (108, 113, 118, 153). Képzőművészeti ismeretekkel bíró térvarázsló, aki a világitással is mesterien alakítja a mindig mobil teret (119, 252). Sokszor „megnyúzza”, elcsigázza diákjait, munkatársait, de ezt megszenvedi ő is; a bemutató előtti napokban hirtelen visszahúzódással feledteti a próbafolyamat bugyrait, szuverén művészeket küld a boldog színpadi megmutatkozás felé (206, 222).

A második életmű – Székely Gábor és a színházcsinálás iskolája. Szerkesztette: Jákfalvi Magdolna, Nánay István, Sipos Balázs, Balassi – Arktisz, 2016, 399 oldal, fűzött, 3500 Ft

Folytathatnánk a sort. Az egymástól független ismétlődések (mintegy negyven személy formál véleményt magno-szalag vagy toll segítségével) meggyőzően hatnak a Székelyt és tevékenységét uraló állandókról; az ellentételezések a pró és kontra oldal érvényét is emelik. Például a „térvarázsló” sosem kért szcenikusaitól konkrét díszletet, jelmezt. Van, aki úgy emlékszik: „A próbákon Székelynek be nem áll a szája”, van, aki úgy: „Próba közben csak ritkán szólt közbe.”

A kötet nem idolt igyekszik faragni, hanem az idővel és alkalommal a saját szilárd emberi-alkotói-morális közép-pontja körül mozgó és szükségképp változó, ritka kvalitású művészt jellemez. A szerkesztők óvakodtak a Székely egy-

kori növendékeivel, munkatársaival folytatott beszélgetésekben bármelyik tanítvány vagy kolléga „nagyobb” igazát sugalmazni. Általában is: közölnek, tudósítanak, dokumentálnak, és nem állást foglalnak, döntenek. (Technikailag ez vezethet suta szövegekhez is. A Beszélgetés az első Székely-osztállyal című írásban az egész kötet ötletgazdája és fő szorgalmazója, Bodó Viktor elindítja a diskurzust, az egyik szerkesztő-beszélgetőtárs aktívan részt vesz benne, a másik kettő fel sem bukkan. Kissé felborul, töredezetté válik a gondolatfűzés. Más vonatkozásban okozhat gondokat az utólagos jegyzetelés, nem jegyzetelés vagy nem pontos jegyzetelés. S ha már a kötet szepőlőinél tartunk: csúsztak be elírások. Egy közülük: Huszár László a 195. oldal fényképén Székely szolnoki *Sirály*-rendezésének Trigorinja, a 196. oldal szövegében Trepljovja. A hasznos, fontos és tanulságos *Függelék* szerint – Székely Gábor színházi, televíziós és rádiós rendezései, szereposztással – az előbbi a helyes közlés.)

Aki forgatja a jól forgatható, ízléses könyvet (tervező: Czeizel Balázs), ne tévessze szem elől az ímént már futólag említett időtényezőt. A közlemények jobbára 2015-ben, e gyűjtemény számára keletkeztek. De nem mindegyik. Beválogattak (utólag jegyzetelt) 1985-ös, 1986-os, (átdolgozott) 1987-es, 1996-os, 1998-as, (2008-ban megalapozott) 2011-es, 2012-es textusokat is. Székely Gábor alkatából, *A második életmű* célkitűzéseiből, szerkesztésmódjából ered, hogy maga Székely szinte csak közvetve hallatja hangját (Radnóti Zsuzsa–Székely Gábor: *Utazások Örkény Istvánnal*; Ring Orsolya–Székely Gábor: *„Furcsa világban élünk”*), illetve régebbi megfogalmazásokkal. Ugyan a kötet egyik pillérét adó *A mai magyar színházról – tíz tételben* című reflexióinál többször hangsúlyozódik: 1986-ban járunk, mégsem szabad elfelejtenünk: akkor Székely nem a mára megvalósult épületről és színházról írta, hogy „Az az érzésem, [...] a nemzet nem fogja a maga Nemzeti Színházának tekinteni”. Óhaja – *Kis kamaraszínházakra lenne szükség* – napjainkra „túlteljesült”, s ez a szféra (is) rengeteg (új) nehézséggel néz szembe. E körképben tévesztés is akad: „Magyarországon három évtizede új társulat, a nyíregyházi és a zalaegerszegi színház, valamint a budapesti Katona József Színház társulatán kívül, nem jött létre” – kifelejtődött a Huszonötödik Színház, jelen időben pedig nem értelmezhető a mondat (játszik színház Sopronban, Szombathelyen stb.; meg is szűnt nem egy).

Székely önmagáról formált, erős öntudatú és erős önkritikájú képzeteit különböző szöveghelyekről gyűjthetjük be: „... talán annyit elmondhatunk, hogy előadásaimban jók voltak, vagy nagyon jók voltak a színészek”; rendezései(m) világa általában „nagyon sötét”; kevésbé sikerült munkái(m) a *Lángeszű szerelmesei*, az *Athéni Timon*, a *Troilus és Cressida*, részben az *Ahogy tetszik*. Amit róla mondanak, sajátos puzzle-ként rakja ki jelentéseit (mint tanár ügyet sem vetett számos világszínházi tendenciára – ő volt az, aki többek között Strehlerre irányította a figyelmet stb.).

Dicséret és bírálat, elégedettség és elégedetlenség között sokárnyalatúak az átmenetek, s ettől (is) összességében a gyűjtemény ugyanúgy hiteles, ahogy Székelyt mindenki annak nevezi. Az ügyetlenebb megszólalások szintén tanulságosak. Első rendező osztályának egyik növendéke feleleveníti, hogy az *Emigránsokat* próbáló Székelyt a két sztárszínész, Garas Dezső és Avar István a tragikus darabértelmezés felől

a komikus játésszírányba akarta kényszeríteni, ezért a főpróbahét elején „elkezdtek játszani a maguk vígjátéki változatát. Székely látta, hogy ez most így fog lemenni. Baromi jókat röhögött. Aztán eljött a darab vége, ahol az egyik felkötöti magát. A két színész megtorpant. Nem lehetett befejezni azzal az olvasattal, amivel ők...” Székely ez esetben kivárára játékos, empátiás fölényű gyakorlata aligha dominálhatott, hiszen aki „felkötöti” magát a Mrožek-színműben, nevetségesen ki is lép a hurokból (mint erre a 293. oldal fotója már-már tanúság), vagyis a komikum révén a két színész éppenséggel elérhette volna célját.

Szinte valamennyi mozaikdarab érdekes. A Nemzeti Színházban hirtelen pozícióba került „Gáborok”, Székely és Zsámbéki (és Szolnokról, Kaposvárról szerződötetett színészek) társulati harca, a (főleg, de nem kizárólag rendszerváltás előtti) politikai játszmák, a röpké információk és sejtetések (miért vállalta – penzum is lehetett persze – Székely a számára idegen Gyárfás Miklós-darab, a *Lángeszű...* rendezését). A legélénkebb ráhangolódással a rendező-tanítványok véleményeit, vallomásait kellene követnünk, szavaik és vallomásaik természetesen nélkülözhetetlenek (pusztán a felsőfokú rendezőképesség anomáliáiról is). A beszélgetések viszont a már jelzett szerkesztési-lejegyzési okokból némileg repedeztek, Bodó Viktor, Sipos Balázs, Bagossy László, Hargitai Iván, Simon Balázs, Rusznyák Gábor, Forgács Péter, Schilling Árpád, Göttinger Pál és Dömötör András önálló szövegei pedig sokszor a fogalmazás ötleteivel, artisztikumával igyekeznek leplezni, hogy a Székely-személyiség és a Székely-módszer leírása a tanítványok erejét is meghaladhatja. Bár nem kevés az a felismerés sem, hogy Székely „önmagát tanítja”, tananyaga „ő maga” – a tudásával, a viaskodásaival, fedett és mégis egyértelmű társadalmi elköteleződésével, problémaérzékenységgel és erkölcsével. Ezért a harmadik és negyedik fejezet, tehát az „első életmű” tablója felülmúlja a tanár-tanítvány viszonylat százötven oldalát. Székellyel szemben tanítványai sorából Schilling és Simon a legkritikusabb, Novák Eszter a legmegértőbbben kötődő.

Új, értékes színháztörténeti forrásunk vállalja, hogy nem old meg „titkokat” (Székely váratlan távozása a Katonából; a rendezői tevékenység felszámolásának miéértje; pedagógiai „egyszeregye”). Az egymásra vetülő szövegek metszéspont-

Dicséret és bírálat, elégedettség és elégedetlenség között sokárnyalatúak az átmenetek, s ettől (is) összességében a gyűjtemény ugyanúgy hiteles, ahogy Székelyt mindenki annak nevezi.

ján egy kiemelkedő rendező-művészt látunk, akinek Örkény-ösbemutatókat, klasszikusok újraértelmezését, Spiró-rádiójátékokat és sok mást köszönhetünk. Aki Füst Milán *Boldogtalanok*ájában találta meg legfőbb rendezői és tanári ihletését. Magában a szóban és tartalmában is – a boldogságra született ember boldogtalanóságának társadalmi és egyéni okait keresve. Aki – Csomós Mari mintha mások nevében is mondaná – „életre szóló nyomot hagy” azokban, akikkel közös az útja, s akik rendezői és pedagógiai munkásságának javaiból részesülnek.

STUBER ANDREA

Ne csinálja ő a mindent

Szálinger Balázs: *Köztársaság*

HA MÁSHONNAN NEM, SUETONIUSTÓL TUDHATJUK, hogy Julius Caesar életében volt egy olyan epizód, amikor fiatal szenátorként kalózkok fogságába esett. Náluk töltött 40 napot, míg az érte fizetendő váltságdíj meg nem érkezett Pharmakussa szigetére.

De ne vegyen senki mérget arra, hogy tudjuk ezt. Általában igen kockázatos, ha egy drámaíró a közönség ismereteire, történelmi vagy tudományos előtanulmányaira bázisozik művében. Tehát nyugodtan tekintsük úgy, hogy a mai magyar néző nem tud semmit Julius Caesar ezen életeseményéről. (Talán a későbbiekéről is csak annyit, hogy márczius idusa, és a szűrők közt „fia”, Brutus.) Most viszont találkozhattunk a bő kétezer éves intermezzóval, megtekintvén Szálinger Balázs *Köztársaság* című drámájának előadását a Zsámbéki Színházi Bázison.

De ebben a találkozásban sem lehetünk biztosak, mert előfordulhat, hogy a főszereplő kiléte fel sem tűnt. Ugyanis a rendezőként debütáló színész, Horváth Illés és a teret kialakító Cseh Renátó úgy adaptálták a drámát egy tágas rakétasilóban, hogy az otthon érezze magát térben és időben. Ha az első jelenetek láttán el kell helyeznünk, hol vagyunk és mikor, minden további nélkül kijelölnénk 2016-ot, legfeljebb a helyszínen vitatkoznánk. Dél-Amerika? Közel-Kelet? Ukrajna? Szíria, Lí-

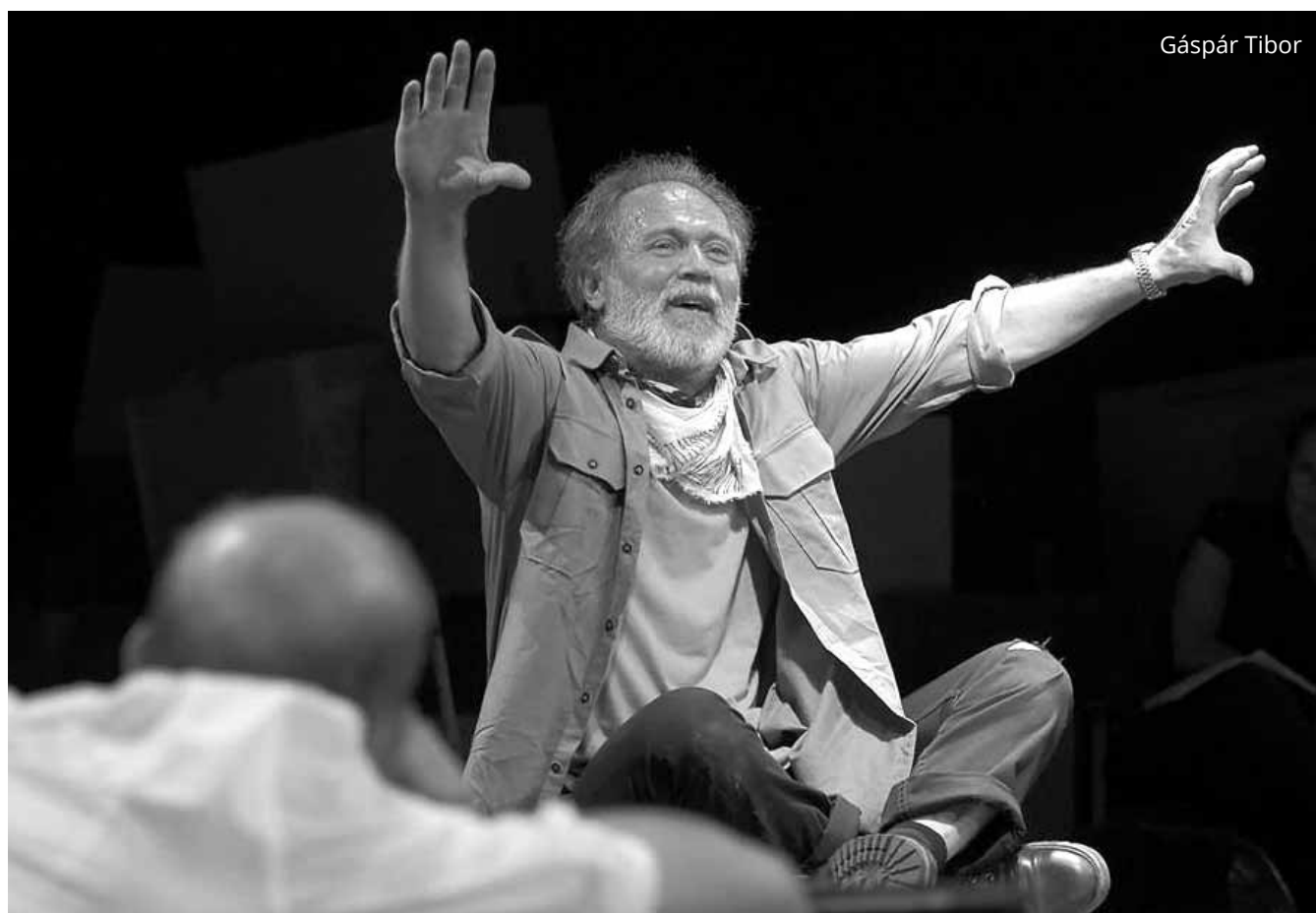
Mi? Szálinger Balázs: *Köztársaság*

Hol? Zsámbéki Színházi Bázis

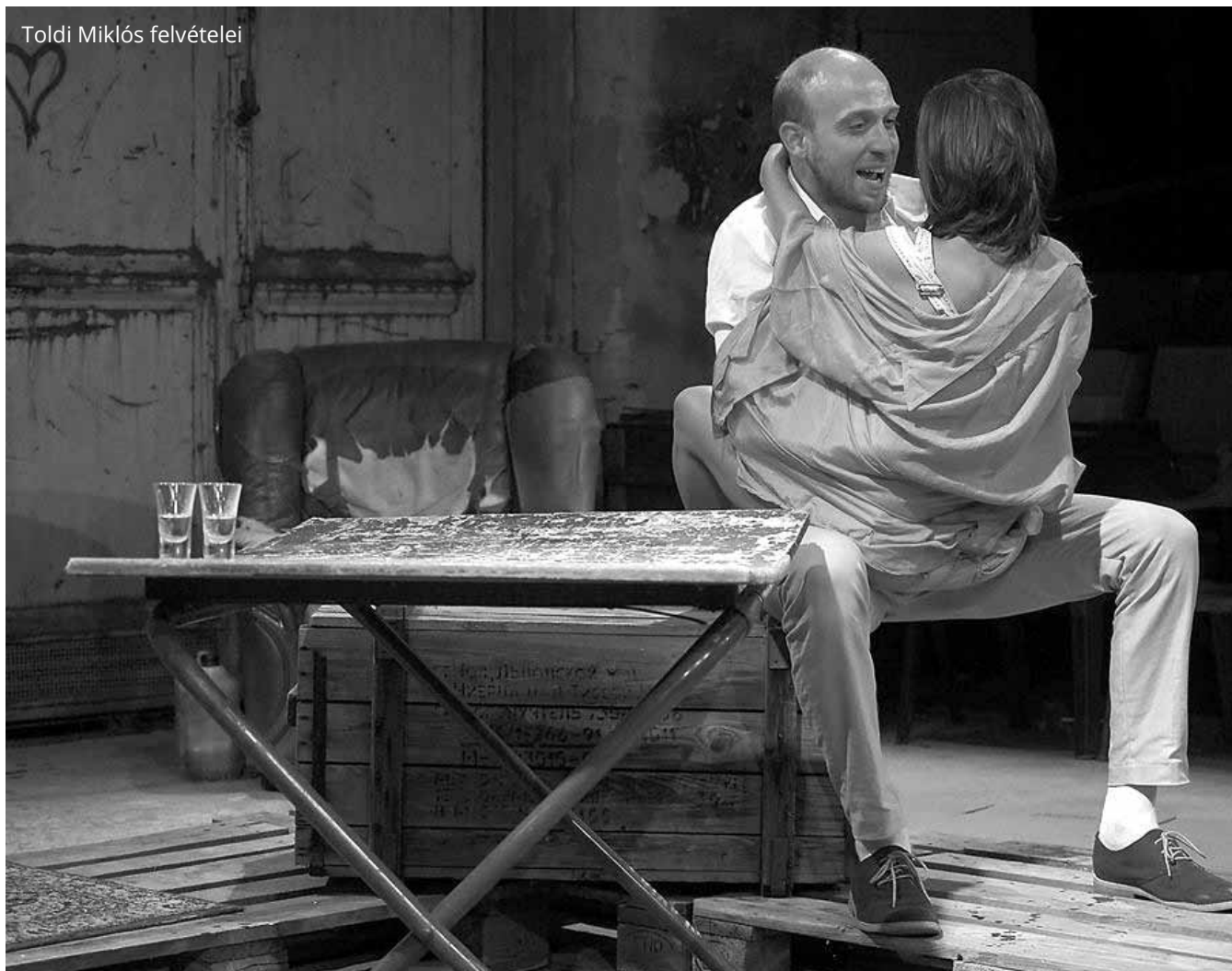
Kik? Színészek: Gáspár Tibor, Takács Géza, Pál András, Nagy Mari, Ágoston Péter, Gémes Antos, Horgas Ráhel, Mészáros András, Lovas Emília / Tér: Cseh Renátó / Jelmez: Gálvölgyi Anett, Miovác Márton / Hang: Kerekes András / Dramaturg: Sediánszky Nóra / Rendező: Horváth Illés

bia, Kolumbia? Mindenképpen valami militáris zóna, katonai támaszpont, hátszági bázis vagy fogolytábor. Úgy jöttünk be ide a silóba mi magunk, a közönség, egyenként beeresztve, mintha a színpad felől, a vasfüggöny kis ajtaján át érkezünk a nézőtérre. De mire jobban körülnézünk, már azt is vélhetjük, hogy foglyokként foglaltuk el a helyünket.

Az előadás elején a szereplők kitarják a három nagy, rozsdás, fémes kaput, szemre beeresztik a természetet. Azután gyorsan behordják a „díszletet”: berendezik a színpadot

Toldi Miklós felvételei

raklapokkal, faládákkal (cirill betűs feliratok vannak rajtuk), földre hajított laticellekkel, összecsukható székekkel, rozoga asztallal, marmonkannákkal és mindenféle csetresszel. Itt fogjuk szemügyre venni a terepszín ruhájukon megszáradt vért viselő, marcona, szakállas katonaemberek és a világos öltönyös, zakója szivarzsebében mintás zsebkendőt hordó bel-római úrigyerek találkozáját.

Az utóbbit Takács Géza játssza XXI. századi laza nyeglegességgel, élesen pimasz hangvételben. Vele szemben az őszülő kalózkirály, Gáspár Tibor figurája kifejezetten jovialis. Épp egy festményt vizsgálgat elmerülten, amikor először látjuk, s ez bizonyára fontos, bár nem derül ki, mit jelent. Mint afféle BÁV-szakértő, a zsákmány értékét latolgatja éppen? Vagy műértőnek kell tekintenünk, akit az intellektualitás aurája övezend? Ahogy a gesztust nem tudjuk pontosan értelmezni, úgy az egész előadásban nehéz tetten érni, hogy az alapjában véve hatásos és többé-kevésbé profi lebonyolításon túl mi a rendező célja, szándéka a darabbal.

Annyi mindenesetre látszik itt-ott, hogy mi *nem* célja. Például kerüli Horváth Illés, hogy ez az általános kortársira vett történet erősen kötődjön mihozzánk, magyarokhoz. Ha ugyanis konkrétan nekünk akarná szögezni a hatalmi módszerek verbális és tetteges összeütközésének e példáját, akkor Sediánszky Nóra dramaturg biztosan inkább azt a szövegváltozatot használná, amelyben hőseink épp egy bajnoki labdarúgó-mérkőzésről jöve folytatnak drukkeri eszmecserét.

Szálinger Balázs verses színdarabja tulajdonképpen rendszervita a római köztársaság elveit képviselő Gaius Julius Caesar és a kalózbirodalmat működtető egykori római katona, Hariszteász között. Az utóbbi úgy véli, hogy ideális társadalmi formát hozott létre, ahol „Nincs vagyon. / A zsákmányból kap mindenki, / De itt minden mindenkié. A gyűjtés / Tilos, nincsen gazdag, se szegény ember.” (Hallottunk már ilyesmiről.) Ezenközben azonban úgy áll a dolog, hogy ő maga, a banditák főnöke titokban rengeteg pénzt gyűjtött össze saját célra. A két szisztéma közötti eltérést tehát sokkal inkább a beosztott kalóz, Marcus szavai jellemezhetik, aki szerint annyira a különbség a római köztársaság és a déltengeri kalózság között, hogy „itt legalább benne van a pakliban a szopás”. Az erősebbnek joga van elvenni, amit bír. „De Rómában az is kertek alatt jön. / Jön a politikus, azt mondja, kéne / Most neki ez meg az ehhez és ahhoz, / És elveszi.” És közli, miután elvette, hogy nem vette el. Ennyit a vezérelvekről.

A műben drámai cselekményként történik egy s más Hariszteász és Gaius körül: szerelem, intrika, hűtlenség, csalás, árulás, féltékenység, gyilkos. De a lényeg a caesari tapasztalás, miszerint a demokrácia úgyis elfajul előbb-utóbb, és ha nincsen más alkalmas személy, akkor egy embernek kell vállalnia az összes felelős tisztséget. A levont konzekvenciát így fogalmazza meg a vendéggé avasult fogoly, mielőtt távozik: „Mindenki azt csinálja, amiben / Ő a legjobb. S ha valaki mindenben / A legjobb, hát csinálja ő a mindent.” Körülbelül ev-

vel a diffúz kormányprogrammal térhet vissza Rómába. Előtte még tesz néhány kört, például visszajön a kalózok földjére és kivégezteti az egész társaságot. Hiszen ismeretségük elején teljes körű keresztire feszítést ígért Hariszteásznak és egész háza népének. Márpedig ő kínosan ügyel a szavatartásra.

No de Zsámbékon a keresztire feszítés mégiscsak elmarad. Ahelyett egy mokány, kemény arckifejezésű férfi mint hóhér egyenként behozza a halálraítélteket, derékszíjából elővesz megfelelő számban nagyobb méretű nejlonzacskókat, és az áldozatok fejére húzza, fullasztás végett. Nem ez az egyetlen pont, ahol a néző úgy érezheti, hogy a megoldás, amely elentmondást teremt a főhős körül, nem koncepcionális, hanem talán csak praktikus-ökonómikus. Például nem világos, hogy vajon az alkotók miért iktatták ki a darabból a férfiközösség felsőbb osztálybeli ringyóját, Arianész feleségét. Nem hiányzik ugyan senkinek a figura, de a drámán belüli egyetlen funkcióját – miszerint besúgja a titkos szerelmeseket – Zsámbékon átruházták a Dadusra, akitől viszont ez az árulás indokolatlan. E dramaturgiai változtatás kizárólag azért nem hozza lehetetlen helyzetbe a Dadust játszó Nagy Marit, mert ő a maga színészi személyiségéből, alkataból és gyakorlatából könnyed eleganciával előállít egy ilyen némbert, aki jólelkű és nyomorult, egyben számító és életképes is. A megszenvedettség keserű ironiájából dolgozik, s ráadásnak kapott a színész-nő egy lírai monológot fejfényben arról, hogy az asszonyok miért is nem képesek elengedni a férfiakat.

Az előadásban a színészi játék mérsékelt ambícióval igyekszik előrehaladni az életszerűség és a színpadiasság közötti mezsgyén. Takács Géza Gaiusának borotvaeеше nyilvánvaló, empatikus készsége nulla – korszerű politikusnak minnek is az olyasmi –, s az egész alakítás meghatározó eleme a nyers pökhendiség. Gáspár Tibor játéka főként ahhoz passzol, ami itt bármelyik dialógusnál megeshetik: hogy párbeszéd közben az egyik fél egyszer csak ad egy pofont a másiknak, aztán szövegelenek tovább. Ezt az egyszeri néző hajlamos teátrális meta-kommunikatív eszköznek tekinteni. Mimikaelfedő szakálluk ellenére szép munkát végeznek a kalózok ábrázolói: a színészi karakterváltás felé vastagodó Pál András és a hőse formátlan lelki érzékenységét megmutató Gémes Antos. A fiatalok – Miró szakács és Sophia – szerelmi szála íróilag talán kicsit elnagyolt, így nehéz számon kérni Ágoston Pétertől és Horgas Ráhelettől a markánsabb szerepformálást.

Az erős atmoszférában, ütős zenei és hangeffektusokban utazó produkciónak van egy látványos, meglepő és izgalmas pillanata. Amikor Nagy Mari monológja után újra kinyitják a három fémkaput, s odakint a fák előtt piros fényben állnak a többiek némán, egyenesen, a telihold felé nézve. Ekkor felsejlik a lehetőség, hogy esetleg valamiféle hátborzongató sci-fivé fajulunk, megszállott szereplőkkel. Ez a kép azonban sajnos abban az értelemben is exkluzív, hogy a három oldali nézőtér helyet foglaló közönségnek az a *kétharmada* aligha láthatta, amelyik a főfalra merőleges sorokban ült.

RÁDAI ANDREA

Magyarnak lenni: semmi és minden

Magyar – temesvári Csiky Gergely Állami Magyar Színház és szabadkai Kosztolányi Dezső Színház – Zsámbéki Színházi Bázis

2016 NYARÁN A ZSÁMBÉKI SZÍNHÁZI BÁZIS is megemlékezett 1956-ról egy programsorozattal. A szombaton és vasárnap játszott, '56-ról közvetve szóló előadások sorához látványosan nem csapták hozzá a péntek esti, Urbán András rendezte *Magyart*. Pedig talán nem ördögtől való a gondolat, hogy nemzeti megemlékezések kapcsán nemzeti identitásunkról gondolkodjunk – persze csak ha azt feltételezzük, hogy az nem egy végleges formába öntött, készen kapott csomag, hanem valami, ami dinamikus változhat, és amiért egy kicsit nekünk is meg kell küzdenünk. Ráadásul az alkotók Szerbiában és Romániában élő magyarokként, hogy úgy mondjam: ideális, de talán inkább: reális pozícióban vannak egy ilyen fajta megemlékezéshez. Egyébként, ha ezt a gondolatmenetet követjük, mindenképpen figyelemre méltó tény, hogy a 2016-os MITEM-be, vagyis a Vidnyánszky vezette Nemzeti Színház programjába viszont belefért a Szerb Nemzeti Színház szintén Urbán rendezte produkciója, a *Hazafiak*. A két előadás közötti további kapcsolódási pontokról még lesz szó.

A *Magyar* tulajdonképpen egy rendkívül egyszerű kísérletre épül: hogyan lehet „beszélni”, gondolkodni a nemzeti identitásunkról a nyelvünk nélkül? Mit jelent, ki és mi a *magyar*, nyelven innen és túl?

Ilyen módon az egész előadás szinte performanszok sorozatává válik. Mindjárt az elején három nő kivágja, majd egy deszkalapra szögezi három térdeplő férfi nyelvét. Ez a jelenet az előadás kiindulópontja (de egyúttal magában foglalja a kisebbségi léthelyzetet is). A *magyar* szó jelentésének kiürítésére is történik kísérlet: a színészek végtelennek tűnő ideig éneklnek, harsogják, ordítják, fröcsögik különböző nyelveken: magyar, amitől a szó már önmagában verbális agresszióvá válik, hogy aztán minden sallangtól és árnyalattól megfosztva *void*ként, üres helyként tátongjon az előadás terében.

Az előadás a magyarsághoz és a kereszténységhez kapcsolódó jelképek erőszakos (és helyenként szó szerinti) „egymásba rántásával”, szövevényy fonásával folytatódik. Megjelenik a színpadon fekete ló, csodaszarvas, turul, szürkemarha, az

anyaföld, a búzaliszt, a csikósnadrág, a csizmaszárccsapkodás, sírva vigadás, egy Krisztus-alak és egy Pietà-kép is. A szimbólumokhoz szinte mindig az agresszió: az alávetettség és a fölérendeltség, a kényszerítés és a megfélemlítettség, a nyeregben levés és a megalázkodás gesztusai társulnak. Ennek csúcspontja, amikor a Pietából kibontakozó Krisztus-alakot a színésznők – szinte ugyanazokkal, de legalábbis egymásba olvadó mozdulatokkal – ajnározzák, kényeztetik, ellökik, és erőszakot tesznek rajta.

Az előadásból nem derül ki, hogy kinek a nevében – a magyarok által vagy ellenében – épül fel ez az erőszak-labirintus, nem választható el egymástól nemzeti szenvedés és nemzeti önsajnálát. Igaz, maga a kérdés sincs feltéve. Hiszen a *Magyar* inkább arra keresi a választ, hogy mi történik, mi marad ezekből a jelképekből, ha pattanásig feszített húrként jelennek meg a színpadon, ami olykor egyenlő a megszenteltelenítésükkel, vagyis – a *magyar* szóval történetekhez hasonlóan – a kiüritésükkel, megtisztításukkal. Mindeközben a színpad és a színpadon levő testek a végsőkig elhasználnak és bemocskolódnak, lisztbe, földbe, vörös festékbe, vörösborba forgatódnak, aminek eredményeképpen a tömegsírok – egymásra dobált, egymásba gabalyodott, lemeztelenített és megbecstelenített testek – képe is felidéződik.

Akad néhány aktuálpolitikai utalás is. A színészek az első jelenetekben a magyar gárdához hasonló egyenruhában jelennek meg. Még az előadás elején lelepleződik és végig a hát-

Mi? Magyar

Hol? Zsámbéki Színházi Bázis

Kik? Csiky Gergely Állami Magyar Színház, Temesvár; Kosztolányi Dezső Színház, Szabadka / Játsszák: Borbély B. Emília m.v., Csata Zsolt m.v., Éder Enikő m.v., Lőrincz Rita m.v., Simó Emese m.v., Czumbil Orsolya m.v., Kiss Anikó, Kucsov Boris, Mikes Imre Elek, Nagyabonyi Emese / Zeneszerző: Irena Popović / Koreográfus: Kiss Anikó / Jelmeztervező: Marina Sremac / Maszkok: Daniela Mamučić / Pszichodramás szakmunkatárs: Boris Telečki / Dramaturg: Góli Kornélia / Rendező: Urbán András

térben marad egy hatalmas molinó, ami a mai magyar kormány egy korábbi „kék” plakátkampányára utal (a sok közül) az alábbi felirattal: „Ha nem mész Magyarországra, nem kell tiszteletben tartanod a kultúrájukat”. Ez a mondat nem más, mint logikai megfordítása a kampány egyik valóban létező szlogenjének („Ha Magyarországra jössz, tiszteletben kell tartanod a kultúránkat”), ami egyszerre utal újfent a kisebbségi létre, és világít rá a szlogen ostoba abszurdítására is. (Csak

Ilovsky Béla felvétele

Magyarországon kell tisztelni a magyar kultúrát? Magyarországon csak a magyar kultúrát kell tisztelni?)

Ezek az eszközök – a brutalitás, a szexualitás (és a brutális szexualitás) színpadi megjelenítése, a sokkolás szándéka, az aktuálpolitikai utalások – korántsem idegenek Urbán András rendezői eszköztárából. Ennek a színháznak persze megvan az a hátránya, hogy könnyen kiismerhetővé, az érzéseket el-tompítóvá, sőt olykor idegesítővé válik, és az előadás bármely pillanatában adekvát nézői reakció az unalom, a fásultság, a hatásvadászat miatti bosszankodás, az eltartás, de ezzel együtt persze a döbbenet, a sokk, a földbe döngöltség és a katarzis érzése is. Mindez persze a *Magyarra* is igaz, amiben ugyanígy vannak túlfeszített jelenetek (talán mindenki számára más-hol), ám a performansz jelleg, és az, hogy a néző alól kihúzzák a verbalitás talaját, egészében véve mégis koncentrációs sűrűségű, maró hatású előadást eredményez.

Fontos szerep jut a szagoknak (a por, a festék, a föld, a vörösbőr szagának), a hangoknak (a bakancsok surrogásától a különböző fokozatú üvöltéseken és nyüszítéseken át a nyomasztóan hangos zenéig) és a színeknek (a liszt fehérségének, a bor vörösének, a föld feketéjének). Az erős performatív hatáshoz persze hozzájárul a helyszín is: a kint csak gyéren megvilágított, lepukkant és nézőtérként szűkös hangár, a tücsökcirpelés. És persze a temesvári és a szabadkai színészek is, akik maguk is performerekké, a performanszt kiszolgáló objektumokká válnak, s akik mintha nem is eljátszanák, hanem magukból tépnék ki a gyűlöletet. Olyannyira üres a tekintetük, transzhoz közeli az állapotuk, hogy az is felmerül bennem, nem problematikus-e ez a fajta színészi létezés, alávetettség.

Ugyanaz a nyálfröcsögő nemzeti érzés fűti a fent említett *Hazafiak* szereplőit is egy egészen más hangulatú előadásban. Belgrádban a szerb irodalom egy klasszikusát állította szín-

padra Urbán András. Jovan Sterija Popović a XIX. század közepén írt komédiája figyelemre méltó éleslátással figurázza ki a nagymellényű, köpönyegforgatásra hajlamos (magyarellenes szerb) hazafiasságot. A színészek – a *Magyarhoz* és a rendező több más előadásához kísértetiesen hasonlóan – több ízben sorakoznak fel a színpadon, hogy a közönség felé fordulva kifejezéstelen arccal ordíthassák el jelszavaikat és énekelhessék el háborús dalaikat. Kevésbé hatnak ezek a jelenetek ott, a nagyszínpadon, abban a szöveges, talán kissé meghaladottnak tűnő komédiában, mint a kopott és koszos zsámbéki hangárban, a zsigeri hatásra építő, közvetlenül az arcunkba tolt performanszban. A MITEM-en, a Nemzeti Színházban játszott *Hazafiak* – a kontextusa miatt – mégis emlékezetes pillanat volt, amit értünk (de nem érzünk), s azzal is tisztában vagyunk, hogy az előadás egészen másként szól Szerbiában (és ez természetesen igaz a *Magyarra* Romániában is). Egy kritika például megjegyzi, hogy különösen merész húzás volt egyes szereplőket magyarul megszólaltatni a Belgrádi Nemzeti Színházban, egy másik pedig egyenesen utópiához hasonlítja a bemutató tényét.¹

A végén aztán mindkét előadásban méla bambaságba fordul a szilaj, brutális duhajkodás. A Vojvodinából Belgrádba menekült hazafiak egy darabig tompa tekintettel maguk elé meredve ülnek sorban egymás mellett, mint egy tranzitváróban. A *Magyarban* a meztelen színészek hatalmas szürkemarha-maszkokat a fejükre húzva jönnek elő. Ez a zárókép is: a sötétben, a tücsökcirpelésben, a pusztában tébláboló szerencsétlen állatok. Mi magyarok: ökrök egy porcelán világmindenségben.

¹ Az előadás színlapja a Desiré fesztivál honlapján: http://www.desire-festival.eu/?p=2909&langswitch_lang=hu

E számunk szerzői

Boross Kinga (1982) teatrológus, a Marosvásárhelyi Művészeti Egyetem oktatója, Csíkszeredában él

Fuchs Livia (1947) táncművész és kritikus, Budapesten él

Gyórfi Kata (1992), költő, kritikus, Budapesten él

Hamvay Péter (1970) újságíró, Budapesten él

Herczog Noémi (1986) kritikus, szerkesztő, Budapesten él

Kovács Natália (1989), doktorandusz, Budapesten él.

Nagy András (1956) író, egyetemi oktató, Leányfalun él

Rádai Andrea (1979) szerkesztő, kritikus, műfordító, Budapesten él

Stuber Andrea (1960) kritikus, újság- és naplóíró, Budapesten él

Szabó István (1950) színház-szociológus, színháztörténész, Budapesten él

Szűcs Mónika, az *Ellenfény* szerkesztője, Budapesten él.

Tarján Tamás (1949) irodalomtörténész, az ELTE BTK oktatója, Budapesten él

Tompa Andrea (1971), író, kritikus, a Színház folyóirat főszerkesztője, Budapesten él

Urbán Balázs (1970), kritikus, Budapesten él

SZÍNHÁZ.NET

Tudja, hogy mi a www.szinhasz.net?

- ◆ folyamatosan frissülő netlap a folyóirattól eltérő tartalommal, kritikák, vitacikkek, az új bemutatók kritikai követése
- ◆ a nyomtatott lap teljes archívuma 1968-ig
- ◆ 400 letölthető dráma

Trafó

www.trafo.hu
TRAFÓ KORTÁRS MŰVÉSZETEK HÁZA
TRAFÓ HOUSE OF CONTEMPORARY ARTS
1094 Budapest, Lilliom u. 41. | Telefon: +36 1 215 1600

2016 /// OKT

21-22.

PÉN-SZO
FRI-SAT

20H

🕒 60'

SZÍNHÁZ
THEATRE

2016 CAFE BUDAPEST
KORTÁRS
MŰVÉSZETI
FESTIVÁL

A CAFE Budapest Kortárs Művészeti Fesztivállal
közös program

közösügy

Agrupación
Señor Serrano (ES):

Egy ház
Ázsiában

/ A House in Asia

nka

ENGLISH
FRIENDLY

Nánay Istvánnal és Pályi Andrással a SZÍNHÁZ szerkesztőségében

SZÁNTÓ JUDIT

(1932–2016)

DRÁGA JUDIT, TE, József Attila szerelmének névrokona, a szép nevű Szántó Judit! Emlékszem, ahogy a SZÍNHÁZ szerkesztőségében, hosszabb szoknyában, blúzban, teljesen magadba mélyedve, kicsit kívülállóként motozol, a fordítani való szöveggel szöszmötölsz. Vitákban, kinek van igaza kérdésekben már nem veszel részt. Ha viszont megszólítunk, kiderül, hogy ez az elmélyülés nem befordulás: kedves természetességgel válaszolsz, tudjuk, hogy mindenre figyelsz, jelen vagy. Látszik, hogy nincsenek már felesleges körök, talán nem is voltak: egyenes vagy, Judit, egyenes. Azt mondd például: „Független színházról nem írok: azokat utálok!” Hangodban önreflexió, önirónia, önismeret, önazonosság. És főleg: humor. Nem lehet nem szeretni egy ilyen mondatért: végre valaki nem tesz úgy, mintha ugyanazt gondolnánk, nem játssza, hogy „halad a korral”. Ezt szerettük, szeretjük a kritikáidban is, amelyekkel ritkán értettünk egyet, de kirajzolódik belőlük egy önazonos, önkritikus ember, egy világos értékrend. A te klasszikus színházadban drámákat játszanak nagy formátumú színészek; ezt szeretted, ez a te világod.

Három minőségben is ültél a SZÍNHÁZ szerkesztőségében. Szerkesztőként féltünk tőled a legjobban: a te feladatod volt a cikkeket „stilizálni”, azaz magyarítani, átírni, a kemény szerkesztői munkát elvégezni. Mindkettőnk sokat bíráltál, hogy nem tudunk írni. Azt hiszem, az volt a véleményed rólunk, hogy okos lányok vagyunk, de nem tudunk írni. Később egyre kevésbé mondogattad. (Vagy azért, mert elnézőbb lettél, megszerettél minket, elfogadtad, hogy ilyen az új kritikus nemzedék, vagy mert megtanultunk írni – reményeink szerint ez mind benne volt.) A második minőséged a fordítói volt: Fodor Géza mondta rólad, hogy azt is le tudod fordítani, amit nem értesz, ő is sokszor veled dolgoztatott. Három nyelvből fordítottál. Tamás (Koltai) szinte csak a te fordításaid fogadta el a szerkesztőségben. És végül kritikus is voltál, bár nem szerettel előadásról beszélgetni olyan szerkesztőségszerűen, ahogy mi. Csak kettesben, frivol, csipkelődő, 100%-ig őszinte módon. Sokat röhögünk.

A múltad érdekel. Nem ismerjük. Egyszer együtt kérdeztünk téged a Víggyel szemben, egy cukrászdában; Noémi a disszertációjához gyűjtött anyagot. Talán rumot ittál (Andrea vörösborra emlékszik!), és dohányoztál, ez biztos. Kemény nő. Engem (Noémit) kislánynak néztél, de úgy tűnt, kedveltél is, ez részben a közös zsidóságunknak is szólhatott. Sokat beszéltél a szerelemről: úgy látszott, ez érdekel tulajdonképpen, minden más csak részletkérdés, a szerelem a lényeg,

arra érdemes visszaemlékezni. Mi persze próbáltunk másról, „nagyobb dolgokról” kérdezni: hogyan tudott ártani a kritika a színháznak, voltak-e feljelentő kritikák, megannyi realitás, megannyi részletkérdés. Valami olyasmit meséltél, hogy Németh Lászlóról írtál, *A kritikai realizmus rendezői kiigazítása* címen, de most utólag nem találok, jól emlékeztél-e. Azt mondtad, erre nem vagy büszke. „Hogy emlékszel most vissza a régi kritikáidra?” – „Szégyenkezéssel és megértéssel.” Egyenes válasz ez is. Volt, aki nem szeretett téged: párttag voltál. Csakhogy milyen bonyolult ez is! Hiszen azt sem tudjuk, mikor léptél be, és közben sosem érződött, egyik elénk került írásodból sem, hogy amit írsz, nem belső meggyőződés. Hogy érdekből változtatnál véleményt. És ez mégiscsak alapvető.

Még azt is mesélted, ott, akkor, a cukrászdában, a törzshegyeden, hogy az *Új tükörben* jelent meg riportod *Fiúk* címen Zsámbékiékkel, a „Gáborokkal”. És hogy az a Fekete Sándor, akinek gonoszságait egyébként még Petri válaszcikkeiből is ismerhetjük, beleírt a szövegbe, valami olyasmit, hogy „csak a fiúk fiatal korára való tekintettel lehet megérteni, hogy erre a kérdésre miért így válaszoltak, mert értelmes ember erre nem ezt mondja”. Látszott, hogy ez milyen borzalmasan bántott téged; megmutatta, hol vannak a határok.

Kritikus voltál? Műfordító? Vadakat terelő juhász? Csurkával, Moldovával jártál egy osztályba, együtt képezték akkor a dramaturgokat és a színikritikusokat – nem is rossz! Érdekes osztály lehetett. Szeretted Koltai Tamást, hálás voltál a lapnak, hogy nyugdíjazásod után Csaba Mari (akkori főszerkesztő-helyettes) odavett. De hálás voltál az OSZMI-nak is, mert befogadott, anyagi biztonságban tartott. Te nem lettél „a Szántó”, szemben a „Tamásokkal”: „a Koltai, a Mészáros, a Tarján”. A hatalmi körön kívül maradtál, talán ehhez, „a Szántónak lenni”, kellett volna valami ambíció, küzdelem, nagy akarás. Így maradsz meg az emlékezetben, önazonos kritikáiddal, nagyszerű műfordítóként. Mint aki valahogy fölötte áll a hatalmi kérdéseknek, ambícióknak. Részletkérdéseinek ennek a világnak.

Kölcsönadtad (Andreának) orvos édesapád egyetemi tankönyvét, amelyet aztán újrakötve adtam vissza (az egyik regényemhez használtam). „Cserébe” a regényben elrejtettem a neved, ahogy mindazokét szoktam, akik segítettek. Felismered magad, és meghatódva megkérdetted, te volnál-e az. Igen, te. Olyan jó, hogy legalább ennyi megtörtént közöttünk.

Herczog Noémi, Tompa Andrea